

STRATEGIA ROZWOJU LOKALNEGO KIEROWANEGO PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ LGD „DOLINA RZEKI GRABI” NA LATA 2014-2020

Zespół LSR:

Anna Doliwa
Monika Marks
Aneta Majzner
Anna Kępa

ŁASK, GRUDZIEŃ 2015 R.

SPIS TREŚCI

Lp.	Rozdział/podrozdział LSR:	strona:
	Preambuła	4
I	Charakterystyka Lokalnej Grupy Działania „Dolina rzeki Grabi”	5
	1. Forma prawna i nazwa Stowarzyszenia	5
	2. Obszar	5
	3. Potencjał LGD	6
	3.1. Opis sposobu powstania i doświadczenie LGD	6
	3.2 Reprezentatywność LGD	6
	3.3 Poziom decyzyjny – Rada	7
	3.4 Zasady funkcjonowania LGD	7
	3.5 Potencjał ludzki LGD, a regulaminy organów decyzyjnych	8
II	Partycypacyjny charakter LSR	8
III	Diagnoza – Opis obszaru i ludności	9
	III.1 Opis ogólny	9
	III.2 Charakterystyka szczegółowa, w kontekście zagadnień istotnych przy realizacji LSR LGD „Dolina rzeki Grabi”	11
	1. Określenie grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR oraz problemów i obszarów interwencji odnoszących się do tych grup	11
	2. Charakterystyka gospodarki/przedsiębiorczości, branż z potencjałem rozwojowym	11
	3. Opis rynku pracy	12
	4. Przedstawienie działalności sektora społecznego, w tym integracja/rozwój społeczeństwa obywatelskiego	13
	5. Problemy społeczne, ze szczególnym uwzględnieniem problemów ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz skali tych zjawisk	14
	6. Wykazanie wewnętrznej spójności LSR	14
	7. Dziedzictwo kulturowe i zabytki	15
	8. Produkty lokalne, tradycje regionalne podkreślające specyfikę danego obszaru	15
IV	Analiza SWOT	16
V	Cele	19
	Wstęp - Wizja	19
	1. Specyfikacja i opis celów ogólnych, przypisanych im celów szczegółowych i przedsięwzięć oraz uzasadnienie ich sformułowania w oparciu o konsultacje społeczne i powiązanie z analizą SWOT i diagnozą obszaru	19
	2. Wykazanie zgodności celów z celami programów, w ramach których planowane jest finansowanie LSR	19
	3. Przedstawienie celów z podziałem na źródła finansowania	20
	4. Przedstawienie przedsięwzięć realizowanych w ramach RLKS, a także wskazanie sposobu ich realizacji wraz z uzasadnieniem	20
	5. Specyfikacja wskaźników przypisanych do przedsięwzięć, celów szczegółowych i celów ogólnych, wraz z uzasadnieniem wyboru konkretnego wskaźnika w kontekście ich adekwatności do celów i przedsięwzięć	20
	6. Źródła pozyskania danych do pomiaru	21
	7. Sposób i częstotliwość dokonywania pomiaru, uaktualniania danych	21
	8. Stan początkowy wskaźnika i wyjaśnienie sposobów jego ustalenia	22
	9. Stan docelowy wskaźnika / poziomy przejściowe / wyjaśnienie dotyczące sposobu jego ustalenia (założenia do planowania)	22
VI	Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru	38
	1. Ogólna charakterystyka	38
	2. Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru	38
	3. Innowacyjność	39
	4. Operacje grantowe i Operacje własne	39
	5. Rozpoczynanie działalności gospodarczej - płatność ryczałtowa (premia)	39

	6. Podstawowe zasady ustalania wysokości wsparcia na realizację operacji w ramach LSR	39
VII	Plan Działania	40
VIII	Budżet	41
IX	Plan Komunikacji	42
X	Zintegrowanie	43
XI	Monitoring i ewaluacja	45
XII	Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko	47
	Wykaz wykorzystanej literatury	49
	Załączniki do LSR	50
	Załącznik nr 1: Procedura aktualizacji LSR	50
	Załącznik nr 2: Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu wdrażania LSR i funkcjonowania LGD "Dolina rzeki Grabi"	52
	Załącznik nr 3: Plan działania	60
	Załącznik nr 4: Budżet LSR	69
	1. Budżet LSR w podziale na fundusze EFSI i zakresy wsparcia	69
	2. Plan finansowy w zakresie poddziałania 19.2 PROW 2014-2020	69
	Załącznik 5: Plan komunikacji	70

PREAMBUŁA

Niniejsza strategia jest próbą znalezienia odpowiedzi na problemy obszaru LGD „Dolina rzeki Grabi”. Chcemy wskazać mieszkańcom możliwe drogi rozwoju, poprawy swojej sytuacji w coraz bardziej konkurencyjnej rzeczywistości. W toku prac nad LSR zdiagnozowaliśmy szereg problemów, do których zaliczyć można m.in. słabość kapitału własnego, zbyt niski poziom aktywności gospodarczej, małą konkurencyjność zewnętrzną obszaru LGD, czy też małą aktywność kapitału społecznego. Z drugiej strony obszar LGD posiada niezaprzeczalne atuty w postaci czystego, cennego środowiska przyrodniczego, tradycji historyczno-kulturowych, bardzo dobrego położenia w pobliżu dużych aglomeracji i dobrego skomunikowania.

Problemy z jakimi borykają się mieszkańcy wynikają z jednej strony z przyczyn ekonomicznych rzutujących na braki w infrastrukturze, czy kondycję lokalnego biznesu. Z drugiej strony są to negatywne zjawiska społeczne, wynikające ze słabej identyfikacji regionalnej, niskiej aktywności i uczestnictwa mieszkańców obszaru w życiu społecznym swoich „małych ojczyzn” i z braku współpracy leżącej u podstaw społeczeństwa obywatelskiego. Wszystko to składa się na słabość kapitału ekonomicznego i społecznego.

Mieszkańcy obszarów wiejskich są bardzo narażeni na negatywne procesy społeczne jakie towarzyszą przemianom ostatnich dwóch dekad. Na terenie Lokalnej Grupy Działania „Dolina rzeki Grabi” mamy do czynienia z tradycyjnym modelem aktywności rolniczej, co w dzisiejszych czasach, przy słabych glebach i rozdrobnionej własności rolnej, często prowadzi do uwidocznienia problemów ekonomicznych i społecznych. Przedsiębiorcy obszaru LGD również działają na „własną rękę” rzadko wykorzystując możliwości współpracy. Aspekty te są podstawą skierowania pomocy dla sektora przedsiębiorców. Ten obszar działania jest drugim ważnym zadaniem naszego stowarzyszenia.

Oddolna inicjatywa powołania w roku 2007 Lokalnej Grupy Działania „Dolina rzeki Grabi” ma od swego początku założenie przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społeczno-ekonomicznym na obszarze swego działania. Celem ogólnym LGD jest zintegrowanie i aktywizacja społeczności lokalnych wokół wspólnej idei realizacji Strategii, do opracowania której włączyliśmy całą społeczność, a dzięki temu wypromowanie silnego i konkurencyjnego obszaru Doliny Grabi. Strategia adresowana jest do całej społeczności obszarów, które obejmuje Lokalna Grupa Działania „Dolina rzeki Grabi”, czyli gmin: Buczek, Dłutów, Dobroń, Drużbice, Sędziejowice, Widawa, Wodzierady, Łask i Żelów.

Dzięki wdrożeniu i realizacji założeń LSR, pragniemy zrealizować następującą wizję rozwoju obszaru:

***„LGD Dolina rzeki Grabi obszarem rozwijającym się gospodarczo,
w którym nowoczesność i innowacje goszczą obok dziedzictwa kulturowego,
a rozwój następuje w zgodzie ze środowiskiem naturalnym”***

W naszym działaniu zamierzamy kierować się następującą misją:

„Lokalna Grupa Działania „Dolina rzeki Grabi” buduje szerokie porozumienie różnych podmiotów w celu zrównoważonego rozwoju obszaru bazując na unikalnych walorach przyrodniczych, zasobach kulturowych i historycznych oraz potencjale społecznym, w tym tradycji działalności gospodarczej i rolniczej.”

W celu realizacji założonej wizji oraz zgodnie z misją określającą sposób działania, LGD oferuje mieszkańcom wielokierunkowe formy i sposoby oddziaływania, w tym działalność własną (np. szkolenia, organizowanie form aktywizacyjnych, projektów współpracy), współdziałanie z innymi partnerami (np. w inicjatywach służących promocji obszaru LGD) oraz inicjowanie i wspieranie (metodyczne i finansowe) działań innych podmiotów, z uwzględnieniem celów wskazanych w LSR. LGD dysponować będzie - zgodnie z założeniami PROW - środkami, które przeznaczone zostaną na zadania zapisane w Lokalnej Strategii Rozwoju, a wyboru poszczególnych operacji do finansowania z budżetu LSR dokonywać będzie Rada Lokalnej Grupy Działania.

Dziękujemy wszystkim mieszkańcom obszaru LGD "Dolina rzeki Grabi" za efektywne włączenie się w proces konsultacji społecznych będących podwalinami niniejszej strategii. Członkom i Partnerom LGD dziękujemy za podjęcie wspólnego wyzwania jakim jest dalsze zmienianie naszego obszaru poprzez niwelowanie problemów społeczno-ekonomicznych. Wszystkich mieszkańców Doliny Grabi zapraszamy do wspólnej realizacji strategii.

*Anna Doliwa
Prezes Zarządu LGD „Dolina rzeki Grabi”
z zespołem LSR*

I. Charakterystyka Lokalnej Grupy Działania „Dolina rzeki Grabi”

1. FORMA PRAWNA I NAZWA STOWARZYSZENIA

Lokalna Grupa Działania „Dolina rzeki Grabi” jest stowarzyszeniem „specjalnym” posiadającym osobowość prawną. Została zarejestrowana 14 maja 2008 r. w Krajowym Rejestrze Sądowym pod numerem 0000305994. LGD oraz tworzona Lokalna Strategia Rozwoju bazuje na następujących aktach prawnych: Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r., o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 oraz Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. i nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Lokalna Grupa Działania „Dolina rzeki Grabi” skupia w swoich strukturach osoby fizyczne, osoby prawne, w tym jednostki samorządu terytorialnego, z wyłączeniem województw, a nadzór nad LGD sprawuje marszałek województwa. W Lokalnej Grupie Działania, obok walnego zebrania członków, zarządu oraz organu kontroli wewnętrznej, funkcjonuje dodatkowy organ jakim jest rada, która podejmuje decyzje w sprawie wyboru operacji realizowanych w ramach LSR.

2. OBSZAR

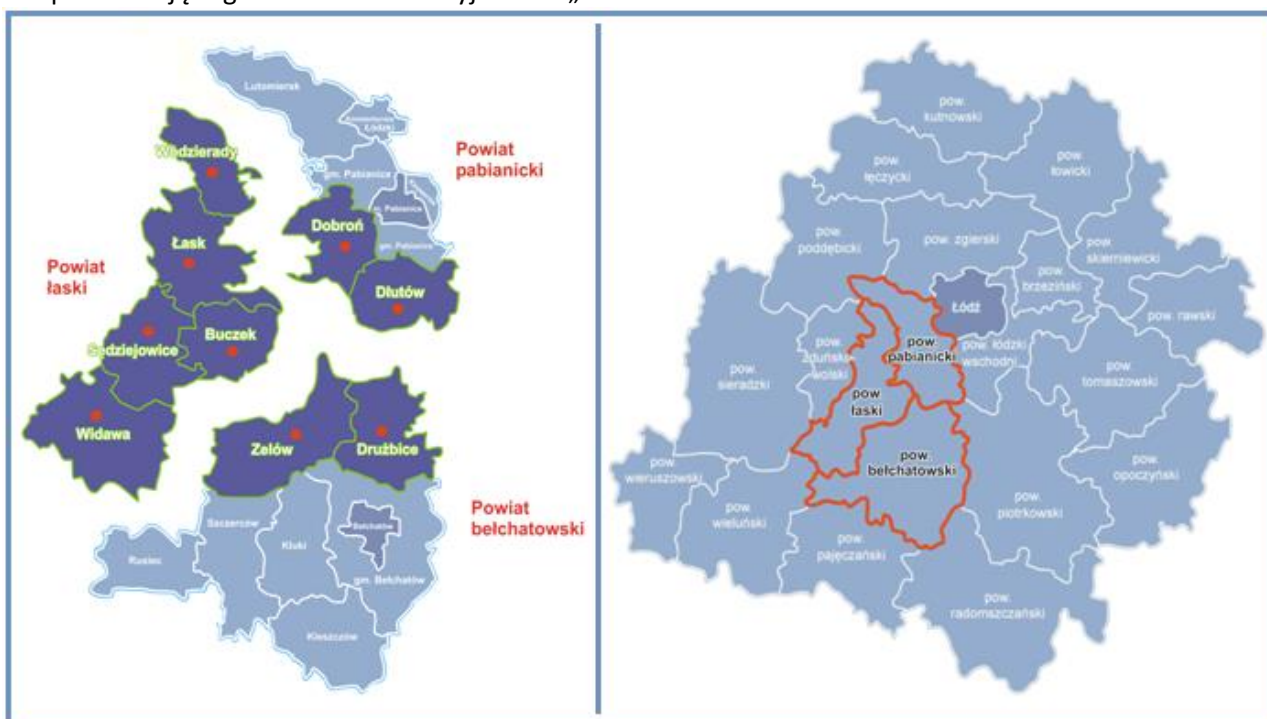
Lokalna Grupa Działania „Dolina rzeki Grabi” obejmuje teren 7 gmin wiejskich: Buczek, Dłutów, Dobroń, Drużbice, Sędziejowice, Widawa, Wodzierady oraz 2 gmin miejsko-wiejskich: Łask i Żelów, w granicach administracyjnych województwa łódzkiego. Obszar LGD obejmuje cały powiat łaski (gminy: Buczek, Sędziejowice, Widawa, Wodzierady, Łask), pabianicki (gminy: Dłutów, Dobroń), oraz bełchatowski (gminy: Drużbice i Żelów).

Tabela 1. Gminy wchodzące w skład LGD

Lp.	Gmina	Typ gminy	Powierzchnia (km ²)	Ludność	Gęstość zaludnienia (osób/km ²)	
1	Buczek	wiejska	92	5 082	55	
2	Dłutów	wiejska	101	4 429	44	
3	Dobroń	wiejska	95	7 461	79	
4	Drużbice	wiejska	113	5 097	45	
5	Sędziejowice	wiejska	120	6 411	53	
6	Widawa	wiejska	178	7 627	43	
7	Wodzierady	wiejska	82	3 326	41	
8	Łask	miejsko-wiejska	146	28 241	193	
9	Żelów	miejsko-wiejska	167	15 151	91	
razem			9 gmin	1094	82 825	76

Źródło: dane wg GUS, stan: 31 grudnia 2013 r.

Ryc. 1. Mapa obrazująca granice administracyjne LGD „Dolina rzeki Grabi”

3. POTENCJAŁ LGD

3.1. Opis sposobu powstania i doświadczenie LGD

Pierwsze pomysły dotyczące stworzenia wspólnej strategii rozwoju dla obszaru Doliny Grabi pojawiły się w połowie lat 90. Różne organizacje pozarządowe zaczęły podejmować ten temat, a powstanie programu LEADER tylko zintensyfikowało te działania. Równoległe pojawił się pomysł powstania Lokalnej Grupy Działania.

W 2007 roku przedstawiciele Stowarzyszenia Rozwoju Ziemi Łaskiej i Łaski samorządowcy, w czasie wizyty w mieście partnerskim Dannenberg w Niemczech, zetknęli się z Lokalną Grupą Działania, gdzie otrzymali kontakt do LGD „Dolina Wełny”, które współpracowało z tamtejszym LAG-iem. Po powrocie do kraju, zaproszono do Łasku prezesa „Doliny Wełny”, który zaprezentował działalność swojego LGD i przedstawił korzyści wynikające z funkcjonowania takiego stowarzyszenia. Następnie zorganizowano pierwsze spotkania informacyjne w każdej z gmin.

Dodatkowo odbywały się spotkania informacyjno-szkoleniowe z przedstawicielami Urzędu Marszałkowskiego w Łodzi dotyczące funduszy unijnych, szczególnie związanych z programami PROW i Lider+.

Dzięki pomocy organizacyjnej władz gminy Łask, 28 stycznia 2008 r. zorganizowano spotkanie z udziałem przedstawicieli Urzędu Marszałkowskiego, na które zaproszono do współpracy przedstawicieli sąsiednich gmin, reprezentujących wszystkie trzy sektory (Wodzierady, Sędziejowice, Dobroń, Widawa oraz Buczek).

Od początku lutego do końca marca 2008 r. odbyła się seria spotkań informacyjno-szkoleniowych w każdej z poszczególnych gmin, na których wyłoniono przedstawicieli mających reprezentować gminy we wszystkich trzech sektorach (publiczny, społeczny, gospodarczy) w przyszłych strukturach lokalnej grupy. Ponadto rady gmin podjęły uchwały o woli powołania Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania. W tym czasie dołączyła też gmina Dłutów, tak więc obszar LSR objął siedem gmin: Wodzierady, Sędziejowice, Dobroń, Widawa, Buczek, Łask, Dłutów.

Spotkanie założycielskie, na którym przyjęto statut oraz wybrano władze stowarzyszenia odbyło się 1 kwietnia 2008 r. w Starostwie Powiatowym w Łasku. Stowarzyszenie zostało formalnie zarejestrowane 14 maja 2008 roku. Rada LGD zadecydowała, że przygotowaniem Lokalnej Strategii Rozwoju zajmie się Zarząd. W październiku 2008 r. chęć przystąpienia do LGD wyraziły gminy Żelów i Drużbice. Z uwagi na to, że leżą one w Dolinie Grabi, Zarząd zdecydował o ich przyjęciu i rozszerzeniu obszaru LGD do 9 gmin.

Lokalna Grupa Działania „Dolina rzeki Grabi” w okresie programowania 2014-2020 będzie kontynuowała działania z poprzedniego okresu 2007-2013. Ponadto więcej niż 50% pracowników biura LGD posiada wiedzę i doświadczenie niezbędne do zarządzania LGD, zdobyte w poprzednim okresie programowania. Dyrektor ds. administracyjno – finansowych posiada wieloletnie doświadczenie w zakresie m.in. sprawowania nadzoru nad przygotowaniem i wdrażaniem projektów w ramach LSR, koordynowania operacji realizowanych przez LGD, zarządzania projektami dofinansowanymi w ramach funduszy strukturalnych (EFS, ZPOPP, RPO WŁ, POKL, PROW), współpracy z instytucjami zarządzającymi, pośredniczącymi, wdrażającymi w zakresie inicjatywy Leader oraz koordynowania projektów współpracy. Kierownik Biura posiada dwuletnie doświadczenie w zakresie: nadzoru nad obsługą wniosków składanych w ramach realizacji LSR, przygotowania wniosków o pomoc finansową na funkcjonowanie LGD, prowadzenia działań informacyjnych, promocyjnych oraz kulturalnych związanych z obszarem LGD i realizacją LSR, opracowywania i koordynacji oraz rozliczania projektów realizowanych przez LGD. Kierownik Biura odbył również kurs: Kierownik projektu z funduszy europejskich 2014-2020 oraz szereg innych kursów i szkoleń w tym zakresie.

Specjalista ds. obsługi biura posiada doświadczenie w zakresie obsługi naboru wniosków składanych w ramach realizacji LSR oraz odbył kurs: Kierownik projektu z funduszy europejskich 2014-2020 i uczestniczył w szeregu innych szkoleń i kursów w tym zakresie.

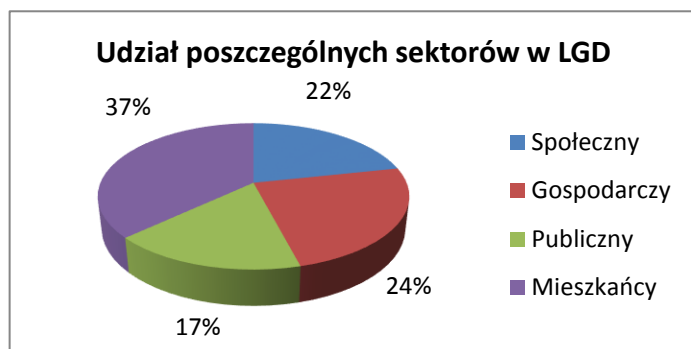
Szczegółowe informacje na temat doświadczenia i niezbędnej wiedzy do wdrażania i aktualizacji dokumentów strategicznych o zasięgu regionalnym/lokalnym znajdują się w załączniku nr 16 do wniosku o wybór LSR.

Dotychczas LGD skupiała się na prowadzeniu naborów wniosków, realizowała dwa projekty współpracy oraz prowadziła szeroko rozumiane działania promocyjne na swoim obszarze. W nowym okresie programowania 2014-2020 Lokalna Grupa Działania „Dolina rzeki Grabi” zamierza kontynuować swoje działania. Dotychczas zbudowany potencjał zostanie wykorzystany w kolejnym okresie 2014-2020 poprzez questing, jako dalszy rozwój produktu turystycznego na obszarze LGD, wsparcie dla przedsiębiorców z naszego obszaru oraz osób planujących otwarcie własnej firmy jak również zadania z zakresu kultury, rekreacji i sportu.

3.2 Reprezentatywność LGD

Zgodnie z wytycznymi PROW, członkowie Lokalnej Grupy Działania reprezentują cztery sektory: publiczny, społeczny, gospodarczy oraz mieszkańcy. Aktualnie, na dzień 14 grudnia 2015 r. LGD „Dolina rzeki Grabi” liczy 111 członków.

Ryc. 2. Procentowy udział sektorów wśród członków Lokalnej Grupy Działania „Dolina rzeki Grabi”.

Źródło: opracowanie własne LGD

Z przeprowadzonej analizy SWOT wynika, że najliczniejszą grupą defaworyzowaną na obszarze LGD „Dolina rzeki Grabi” są młodzi ludzie wchodzący na rynek pracy oraz osoby powyżej 50. roku życia. Lokalna Grupa Działania „Dolina rzeki Grabi” zamierza skierować dla dominujących grup defaworyzowanych operacje w postaci premii na rozpoczęcie działalności gospodarczej.

W nowym okresie 2014-2020 LGD zamierza zwrócić szczególną uwagę na sektor gospodarczy oraz tworzenie miejsc pracy z tym związane. Stąd przeznaczona kwota pomocy dla działań związanych z przedsiębiorczością – 4 750 000,00 zł.

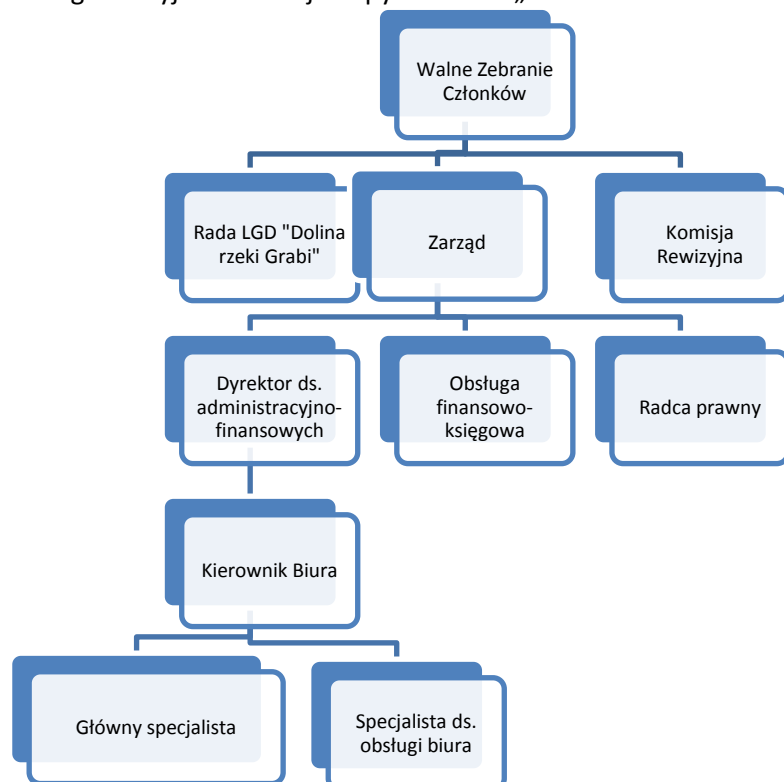
3.3 Poziom decyzyjny – Rada

Organem decyzyjnym w Lokalnej Grupie Działania „Dolina rzeki Grabi” jest Rada LGD, która składa się z 9 osób (4 reprezentantów sektora społecznego, 3 reprezentantów sektora gospodarczego oraz 2 przedstawicieli sektora publicznego). W składzie Rady wśród członków znajdują się kobiety, przedsiębiorcy oraz osoby w wieku poniżej 35. roku życia. W organie decyzyjnym, ani władze publiczne, ani żadna pojedyncza grupa interesu, nie mają więcej niż 49% praw głosu w podejmowaniu decyzji. Lokalna Grupa Działania „Dolina rzeki Grabi” będzie w nowym okresie 2014-2020 prowadzić rejestr interesów członków organu decyzyjnego, pozwalający na identyfikację charakteru powiązań z wnioskodawcami/poszczególnymi projektami. Szczegółowe informacje zamieszczone są w Regulaminie Rady LGD.

3.4 Zasady funkcjonowania LGD

W celu sprawnej realizacji zadań statutowych Lokalnej Grupy Działania „Dolina rzeki Grabi”, powołano Biuro LGD, które zgodnie z zapisami statutowymi jest jednostką administracyjną LGD, kieruje pracami organizacyjnymi i przygotowawczymi. Biuro LGD działa w oparciu o statut, uchwały Walnego Zebrania Członków LGD oraz Regulaminu Biura. Strukturę organizacyjną Lokalnej Grupy Działania „Dolina rzeki Grabi” przedstawia poniższy schemat:

Ryc. 3. Struktura organizacyjna Lokalnej Grupy Działania „Dolina rzeki Grabi”

Do wewnętrznych dokumentów regulujących działania LGD należą:

- Statut LGD – uchwalany na podstawie uchwały WZC LGD
- Regulamin Rady LGD – uchwalany przez WZC LGD
- Regulamin Biura LGD – uchwalany przez Zarząd LGD

- Regulamin WZC LGD – uchwalany przez WZC LGD
- Regulamin Komisji Rewizyjnej – uchwalany przez Komisję Rewizyjną
- Regulamin Zarządu LGD – uchwalany przez Zarząd.

3.5 Potencjał ludzki LGD, a regulaminy organów decyzyjnych

Osoby zaangażowane w pracę na rzecz LGD posiadają odpowiednie kompetencje i zasoby do tworzenia i zarządzania procesami rozwoju na poziomie lokalnym.

Rada LGD – dokonuje wyboru operacji oraz ustala kwotę wsparcia w ramach realizacji LSR,

Zarząd LGD - do kompetencji Zarządu należy:

- przyjmowanie nowych członków Stowarzyszenia
- reprezentowanie Stowarzyszenia na zewnątrz i działanie w jego imieniu
- kierowanie bieżącą pracą Stowarzyszenia
- zwoływanie Walnego Zebrania Członków
- ustalanie wysokości składek członkowskich
- uchwalenie Lokalnej Strategii Rozwoju i jej aktualizacji oraz kryteriów wyboru operacji
- zatrudnianie pracowników
- ustalanie struktury zatrudnienia i zasad wynagradzania pracowników Biura Stowarzyszenia
- ustalanie regulaminu Biura Stowarzyszenia
- uchwalanie Regulaminu Zarządu.

II. Partycypacyjny charakter LSR

Lokalna Strategia Rozwoju jest dokumentem wypracowanym przy aktywnym udziale lokalnej społeczności przez Zespół LSR. Metody jakich użyto do zapewnienia oddolnego charakteru LSR, tj. zagwarantowania udziału społeczności lokalnej w procesie tworzenia strategii i jej realizacji to m.in.:

1. Warsztaty.
2. Ewaluacja z zastosowaniem grup fokusowych.
3. Badanie ankietowe w wersji papierowej i elektronicznej (formularz w załączeniu).
4. Konsultacje społeczne w gminach członkowskich – SWOT.
5. Arkusze pomysłów (formularz w załączeniu).
6. Walory gmin (plakat w załączeniu).
7. Konsultacje w biurze LGD.
8. Konsultacje telefoniczne.
9. Informacje zamieszczane na stronie www i FB.
10. Spotkania z reprezentantami sektorów: gospodarczego, publicznego, społecznego i mieszkańców.
11. Konsultacje podczas Walnego Zebrania Członków.
12. Konsultacje podczas posiedzeń Zarządu.
13. Współpraca z Łódzką Siecią Lokalnych Grup Działania przy opracowywaniu procedur.

Metody te zastosowano w odniesieniu do szerokiego grona społeczności lokalnej - przedstawiciele wszystkich trzech sektorów, na których oparte jest działanie LGD (sektora społecznego w tym mieszkańców, publicznego i gospodarczego).

Pracę nad budową LSR rozpoczęto w roku 2014, podczas warsztatów, których celem było podsumowanie realizowanych działań, dyskusja nad najważniejszymi obszarami problemowymi na naszym terenie, wskazanie jego największych silnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń rozwoju jakie pojawiły się poza obszarem. Podczas warsztatów dokonano m.in. weryfikacji zapisów w SWOT. Kolejne działania to przeprowadzenie badań ankietowych, w formie elektronicznej i papierowej, których celem było poznanie opinii mieszkańców na temat przyszłych kierunków rozwoju obszaru LGD. Badanie ankietowe było realizowane przed konsultacjami społecznymi w gminach członkowskich, podczas spotkań oraz miesiąc po zakończeniu. W badaniu ankietowym wzięło udział 250 respondentów, szeroko reprezentujących społeczność lokalną.

Kolejny etap prac to spotkania konsultacyjne w 9 gminach członkowskich. Spotkania odbyły się we wrześniu 2015 r. Mieszkańcy, główni aktorzy życia społecznego, aktywnie brali udział w opracowywaniu: analizy SWOT (określenie mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń, jak również walorów obszaru), celów LSR, rozważaniach dotyczących nowych założeń PROW na lata 2014-2020 oraz konsultowali swoje pomysły m.in. na założenie działalności gospodarczej. Podczas spotkań poddano dyskusji wiele tematów związanych z powstawaniem strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność. Jednym z elementów spotkań było wypełnienie ankiety – analiza obszaru oraz „arkusza pomysłu”. Arkusze i ankiety można było złożyć również w wersji elektronicznej i papierowej do końca września 2015 r. Narzędzia te ułatwiły nam z znacznym stopniem opracowanie dokumentu LSR, ponieważ dzięki nim poznaliśmy potrzeby i problemy

społeczności lokalnej. Mogliśmy też zdiagnozować grupy defaworyzowane, jakimi są osoby młode wchodzące po raz pierwszy na rynek pracy i osoby powyżej 50 roku życia.

Po spotkaniach konsultacyjnych odbyły się spotkania w biurze LGD, gdzie każdy mieszkaniec obszaru mógł skonsultować swój pomysł oraz wnieść istotne spostrzeżenia, mające znaczenie przy budowie LSR. Konsultacje odbywały się także w formie telefonicznej i e-mailowej. Wszystkie niezbędne dokumenty i informacje były na bieżąco zamieszczane na prowadzonej stronie www.dolinagrabi.pl oraz na FB. Podsumowując, analiza SWOT została przeprowadzona w III etapach:

- **etap I:** próbne określenie składników analizy SWOT na warsztatach roboczych (konsultacjach społecznych), w tym weryfikacja dotychczasowej analizy SWOT uwzględnionej w LSR na lata 2007-2013, aktualizacja jej składników w oparciu o dane analizy obszaru dokonanej na podstawie danych zastanych, określenie walorów poszczególnych gmin oraz dyskusja z uczestnikami warsztatów. Na tym etapie sporządzono analizę SWOT odpowiadającą wstępnie określonym priorytetowym obszarom działania LGD, które są kontynuacją dotychczasowych działań.

Są to: **przedsiębiorczość, produkty lokalne oraz wykorzystanie zasobów związanych z turystyką i rekreacją.**

- **etap II:** ankietyzacja społeczności lokalnej przeprowadzona w formie badania ankietowego pt. „Analiza obszaru - ankieta dla mieszkańców terenu Lokalnej Grupy Działania „Jak powinny rozwijać się nasze tereny wiejskie?”. Dzięki przeprowadzonej ankiecie mogliśmy poznać potrzeby naszych mieszkańców i wykorzystać te dane przy opracowywaniu analizy SWOT.

- **etap III:** „arkusze pomysłów” to również forma badania potrzeb naszych mieszkańców, ukierunkowana na potencjalnego beneficjenta. Została ona przeprowadzona podczas warsztatów - konsultacji społecznych (etap I), jak również w okresie 1 miesiąca po zakończeniu warsztatów. Na terenie LGD wykorzystaliśmy dane wynikowe z ankietyzacji (z etapu II i III) oraz odbyły się dwa spotkania robocze. Pierwsze (30 września 2015 r.) z przedstawicielami sektora publicznego oraz drugie (1 grudnia 2015 r.) z przedstawicielami sektora społecznego, gospodarczego i publicznego w celu przedyskutowania wyników naszych prac podczas warsztatów roboczych i ankietyzacji. Na tym etapie uwieńczono prace z budową analizy SWOT oraz skonfrontowano ją z potrzebami mieszkańców obszaru LGD.

Realizacja ww. etapów na drodze do ostatecznej formy analizy SWOT dała pewność co do uwzględnienia w tej analizie rekomendacji, uwag i opinii lokalnej społeczności i lokalnych aktorów. Dane te stały się podstawą sporządzenia analizy SWOT i umożliwiły prowadzenie dalszych prac nad budową LSR – określenie celów i wskaźników w odniesieniu do opracowywania LSR oraz opracowanie planu działania. Podczas tego etapu prac na podstawie zgromadzonych danych zostały opracowane cele i wskaźniki oraz plan działania. Bardzo pomocne na tym etapie prac okazały się m.in. „arkusze pomysłów”. Cele, wskaźniki i plan działania zostały również poddane konsultacjom społecznym podczas otwartych posiedzeń zarządu i Walnego Zebrania Członków.

Kolejnym etapem prac nad LSR było opracowanie zasad wyboru operacji i ustalania kryteriów wyborów. Dzięki rozpoznaniu potrzeb i problemów mieszkańców naszego obszaru, poprzez zastosowanie opisanej powyżej szerokiej gamy narzędzi oraz ścisłej współpracy z Łódzką Siecią Lokalnych Grup Działania, zostały opracowane w/w dokumenty. Zostały one również poddane konsultacjom społecznym podczas otwartych spotkań Walnego Zebrania Członków i Zarządu.

Na bazie przyjętych założeń i przeprowadzonych konsultacji opracowano zasady monitorowania i ewaluacji (rozdział XI) oraz przygotowano plan komunikacyjny – szczegółowo opisany w rozdziale IX.

III. Diagnoza – Opis obszaru i ludności

III.1 Opis ogólny.

Obszar funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania „Dolina rzeki Grabi” obejmuje cały powiat łaski (gminy: Buczek, Sędziejowice, Widawa, Wodzierady, Łask), część powiatu pabianickiego (Dłutów, Dobroń) i bełchatowskiego (Drużbice, Żelów).

Tabela 2. Liczba ludności ogółem wg miejsc zamieszkania i płci.

Gmina	2006			2013			przyrost liczby ludności	przyrost w procentach
	ogółem	kobiety	mężczyźni	ogółem	kobiety	mężczyźni		
Buczek	4904	2469	2435	5082	2554	2528	178	3,5%
Dłutów	4160	2069	2091	4429	2216	2213	269	6,1%
Dobroń	6948	3557	3391	7461	3794	3667	513	6,9%
Drużbice	4890	2519	2371	5097	2582	2515	207	4,1%
Łask	28381	14769	13612	28241	14633	13608	-140	-0,5%
Sędziejowice	6475	3264	3211	6411	3252	3159	-64	-1,0%

Widawa	7924	4034	3890	7627	3843	3784	-297	-3,9%
Wodzierady	3108	1513	1595	3326	1644	1682	218	6,6%
Zelów	15316	7814	7502	15151	7690	7461	-165	-1,1%
LGD	82106	42008	40098	82825	42208	40617	719	0,9%

Źródło: Główny Urząd Statystyczny - Bank Danych Lokalnych. Stan na 31.12.2006 oraz 31.12.2013

Na podstawie danych statystycznych (GUS-BDL) należy zauważyć, że liczba ludności w latach 2006-2013 wzrosła na obszarze LGD o 719 osób, co stanowi 0,9% . Aby dokonać dokładnej analizy tego zagadnienia należy przyrzeć się tabeli nr 2.

Tabela 3. Przyrost naturalny, saldo migracji.

Gmina	Lata 2006 - 2013			
	urodzenia	zgony	przyrost naturalny	saldo migracji
Buczek	395	415	-20	146
Dłutów	298	414	-116	376
Dobroń	508	473	35	620
Drużbice	381	462	-81	203
Łask	1943	2025	-82	-131
Sędziejowice	427	598	-171	139
Widawa	460	760	-300	-30
Wodzierady	217	314	-97	263
Zelów	1142	1413	-271	37
LGD	5771	6874	-1103	1623

Źródło: Główny Urząd Statystyczny - Bank Danych Lokalnych. Stan między 31.12.2006 a 31.12.2013

Z powyższej tabeli jasno wynika, że przyrost naturalny w latach 2006 – 2013 z wyjątkiem gminy Dobroń jest ujemny. Z problemem tym boryka się nie tylko teren LGD, ale również województwo łódzkie i cały kraj (**SWOT: słaba strona: 15**). Potrzebne są systemowe rozwiązania dla ludzi młodych, którzy chcą zakładać rodziny. Mimo ujemnego przyrostu naturalnego liczba ludności wzrosła. Fakt ten jest wynikiem dużej migracji, szczególnie krajowej. Największy przyptyw zanotowano w gminach Dobroń i Dłutów, ale również w pozostałych gminach, z wyjątkiem Łasku i Widawy wskaźnik ten ma wartość dodatnią. Atutem terenów objętych LGD „Dolina rzeki Grabi” są duże walory przyrodnicze i krajobrazowe. Czyste powietrze i cicha okolica są doceniane przez mieszkańców. Ludzie uciekając z wielkich aglomeracji, szukają „azylu” właśnie w takich miejscowościach. Potencjał terenu LGD nie jest jeszcze w pełni wykorzystany. Należy dołożyć starań, aby rozpropagować walory tej okolicy.

Tabela 4. Liczba ludności wg grup wieku 1*- przedprodukcyjny (do 17 lat), 2*- produkcyjny (18 – 60, 65) i 3*- poprodukcyjny (60, 65 i powyżej).

Gmina	2006			2013		
	1*	2*	3*	1*	2*	3*
Buczek	1005	3025	874	991	3187	904
Dłutów	790	2577	793	829	2759	841
Dobroń	1422	4446	1080	1368	4800	1293
Drużbice	973	3034	883	964	3185	948
Łask	5582	18588	4211	4812	18114	5315
Sędziejowice	1385	3921	1169	1156	4011	1244
Widawa	1612	4608	1704	1227	4701	1699
Wodzierady	635	1862	611	593	2094	639
Zelów	3164	9481	2671	2825	9444	2882
LGD	16568	51542	13996	14765	52295	15765

Źródło: Główny Urząd Statystyczny - Bank Danych Lokalnych. Stan na 31.12.2006 oraz 31.12.2013

W latach 2006 – 2013 w sposób zdecydowany zmieniała się struktura ludności wg grup wieku tj. z podziałem na wiek przedprodukcyjny, produkcyjny i poprodukcyjny. W całej populacji tworzącej obecną LGD „Dolina rzeki Grabi” w sposób

znaczny spadek udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym (o 10,9%), przy niewielkim wzroście mieszkańców w wieku produkcyjnym (o 1,5%) oraz silnym w wieku poprodukcyjnym (o 12,6%). Przedstawiony trend prowadzi do oczywistych konkluzji związanych z potrzebami rozbudowy sektora usług dedykowanych najstarszym mieszkańcom. Utrzymanie, a nawet pogłębienie dysproporcji w grupach wiekowych jest dużym zagrożeniem dla stabilności systemu społeczno – gospodarczego. Olbrzymim wyzwaniem dla społeczności LGD „Dolina rzeki Grabi”, ale przede wszystkim dla całego kraju będzie kwestia utrzymania coraz większej grupy osób starszych przez malejącą grupę ludzi w wieku produkcyjnym (**SWOT: słaba strona: 15**).

III.2. Charakterystyka szczegółowa, w kontekście zagadnień istotnych przy realizacji LSR LGD „Dolina rzeki Grabi”.

1. Określenie grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR oraz problemów i obszarów interwencji odnoszących się do tych grup.

Analiza ankiet oraz danych związanych z różnymi aspektami rozwoju społeczno – gospodarczego obszaru LGD „Dolina rzeki Grabi” pozwoliła wskazać grupy szczególne z punktu widzenia realizacji LSR. Wyodrębniono dwie grupy defaworyzowane ze względu na dostęp do rynku pracy – młodzi wchodzący po raz pierwszy na rynek pracy (**SWOT: silne strony: 13 i słaba strona: 15**) oraz osoby w wieku 50+ (**SWOT: słaba strona: 15**).

Głównymi przyczynami bezrobocia osób powyżej 50-tego roku jest stereotypowe myślenie pracodawców i wynikające z niego przekonanie o mniejszej wydajności pracy osób starszych, szybkim odchodzeniu na emeryturę, braku opanowania nowych technologii, czy większym koszcie utrzymania takiego pracownika. Kolejną przyczyną dezaktywacji są zbyt niskie i nieaktualne kwalifikacje pracowników 50+ ograniczające ich możliwości utrzymania się na rynku pracy, jak również brak motywacji do rozszerzania i aktualizacji posiadanej wiedzy i umiejętności.

Podczas konsultacji społecznych mieszkańcy wskazali również drugą grupę defaworyzowaną – młodzi wchodzący po raz pierwszy na rynek pracy. Bezrobocie ludzi młodych jest jednym z najtrudniejszych zjawisk występujących na rynku pracy. Szczególnie trudno znaleźć im pracę, bo nie mają doświadczenia zawodowego ani stażu pracy. Ukończona szkoła, nie zawsze jest gwarancją nabycia umiejętności i kwalifikacji (**SWOT: słaba strona: 15**).

Ciekawą możliwością dla młodych ludzi rozpoczynających karierę zawodową może być założenie własnej działalności gospodarczej i rozpoczęcie pracy na własny rachunek. Należy podkreślić zalety takiego zatrudnienia, a mianowicie cenioną w szczególności przez osoby młode niezależność i nienormowany czas pracy. Jednak nie wszyscy mieszkańcy obszaru to potencjalni przedsiębiorcy. Brak możliwości zatrudnienia na lokalnym rynku pracy powoduje także odpływ młodych, wykształconych ludzi do innych miejscowości, w tym do większych ośrodków miejskich - informują mieszkańcy. Dalszy brak reakcji rynku pracy na ten problem może powodować jego pogłębienie (**SWOT: zagrożenie: 3**).

Jako grupę bardzo ważną z punktu widzenia realizacji LSR należy uznać lokalnych liderów działających w organizacjach pozarządowych. Osoby te będą miały duże znaczenie przy potencjalnej realizacji projektów grantowych oraz mogą się przyczynić do promocji i przekazywania informacji (dobrych praktyk).

2. Charakterystyka gospodarki/przedsiębiorczości, branż z potencjałem rozwojowym.

Charakteryzując gospodarkę (Tab.4.) regionu należy stwierdzić, że dominują niewielkie podmioty gospodarcze, prowadzone przeważnie przez osoby fizyczne (**SWOT: mocne strony: 6**). W 2013 roku na obszarze LGD „Dolina rzeki Grabi” było 6708 podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON, co daje średnio 777 na 10 000 mieszkańców. Jest to wartość dużo niższa od średniej województwa łódzkiego (947) oraz kraju (1057), ale jednocześnie porównując rok 2013 z 2006 widać wyraźny wzrost. W tych latach na analizowanym terenie przybyło 328 podmiotów gospodarczych. Gminy leżące w części południowej LGD odnotowały spadek, a gminy północno-wschodnie wzrost badanego wskaźnika. Aktywność gospodarcza mierzona liczbą nowo zarejestrowanych podmiotów na 10 000 mieszkańców, na obszarze funkcjonowania LGD „Dolina rzeki Grabi” wynosi 79 i jest wyraźnie niższa od średniej krajowej (103) i wojewódzkiej (86). Również w tym przypadku najwyższy wskaźnik odnotowano w gminach powiatu pabianickiego: Dłutów i Dobroń. Zgodnie z opiniami mieszkańców i przedsiębiorców zebranych w toku konsultacji społecznych, podmioty gospodarcze obszaru LGD w niewielkim stopniu cechuje innowacyjność. Większość firm bazuje na dostępnych już rozwiązaniach. Działania innowacyjne skupiają się głównie na wykorzystywaniu odnawialnych źródeł energii w niektórych branżach (**SWOT: słaba strona: 8**). Biorąc pod uwagę szansę rozwoju turystyki jako branży rozwijającej się w Polsce i na świecie mamy nadzieję, że również obszar Doliny Grabi, mając na uwadze czyste, niezdegradowane środowisko oraz bogate walory przyrodniczo-krajobrazowe, będzie się rozwijał (**SWOT: szansa: 1**).

Tabela 5. Wybrane wskaźniki gospodarcze w roku 2006 i 2013.

*Objaśnienia: 1 – podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON; 2 – podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON na 10 000 ludności; 3 – jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 000 ludności; 4 – osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności.

Gmina	2006				2013			
	1*	2*	3*	4*	1*	2*	3*	4*
Buczek	312	636	-	52	347	683	56	56
Dłutów	315	757	-	60	404	912	96	77
Dobroń	636	915	-	78	718	962	94	80
Drużbice	286	585	-	49	327	642	63	52
Łask	2765	974	-	82	2837	1005	87	81
Sędziejowice	325	502	-	39	404	630	75	51
Widawa	482	608	-	51	443	581	49	45
Wodzierady	238	766	-	63	272	818	70	67
Zelów	1021	667	-	56	956	631	65	51
LGD	6380	777	-	65	6708	809,9	79	66

Źródło: Główny Urząd Statystyczny - Bank Danych Lokalnych. Stan na 31.12.2006 oraz 31.12.2013

Charakteryzując sektory gospodarcze i duże podmioty wskazać należy, że rozwija się tutaj przemysł rolny, spożywczy (szczególnie mięsny i piwowarski), odzieżowy oraz budowlany. Przetwórstwo to jednak głównie większe podmioty, z którymi drobni producenci mają utrudniony kontakt (brak powiązań i możliwości współpracy) (**SWOT: zagrożenie: 4**). Na obszarze LGD nie występują złoża surowców np. węgla. Jest to obszar z bogatymi tradycjami włókienniczymi i małą przedsiębiorczością (**SWOT: słaba strona: 1**). Istotną rolę w gospodarce regionu pełnią usługi i handel. Zajmuje się nimi kilkaset podmiotów gospodarczych, w większości są to prywatne, rodzinne firmy. Ważną rolę w tej branży nadal odgrywa spółdzielczość. Na obszarach wiejskich handlem i usługami często zajmują się Gminne Spółdzielnie. Niestety, tradycje dawnej spółdzielczości nie przekładają się na istotną liczbę inicjatyw wspólnych przedsiębiorców z innych branż (**SWOT: słaba strona: 9**). Instytucje okołobiznesowe działające na obszarze LGD to między innymi: Fundacja Rozwoju Gminy Zelów i Łódzka Agencja Rozwoju Regionalnego. Wspierają one przedsiębiorców, jak również osoby fizyczne, które planują założyć działalność gospodarczą. Oferują wsparcie takie jak m.in. usługi doradcze, szkoleniowe oraz kredyty, pożyczki i poręczenia (**SWOT: mocne strony: 10**). Mając na uwadze konsultacje społeczne zdajemy sobie sprawę z problemu jakim jest brak inwestorów strategicznych. Gminy członkowskie posiadają specjalne strefy ekonomiczne, natomiast borykają się ze znalezieniem inwestorów strategicznych (**SWOT: słaba strona: 7**). Ograniczeniem rozwojowym dla przedsiębiorczości obszaru, jak informowali mieszkańcy podczas konsultacji społecznych, jest brak wolnych, odpowiednio przygotowanych obiektów i terenów z przeznaczeniem na działalność gospodarczą (**SWOT: słaba strona: 10**), a także słaby potencjał kapitału inwestycyjnego podmiotów gospodarczych obszaru (**SWOT: słaba strona: 14**).

3. Opis rynku pracy.

Lokalny rynek pracy charakteryzuje się niewielkimi rozmiarami. Zapewne negatywny wpływ wywarł globalny kryzys finansowy, który miał miejsce od 2008 r. i spowodował znaczne spowolnienie gospodarcze. Analiza dynamiki rynku pracy ze względu na liczbę bezrobotnych ogółem i wg płci prowadzi do konkluzji, że w roku 2013 liczba bezrobotnych wzrosła o 17% w stosunku do 2006 roku. Pracę straciło więcej mężczyzn niż kobiet. Jedynie w gminach Dłutów i Drużbice liczba bezrobotnych nieznacznie spadła. Biorąc pod uwagę ogólną liczbę mieszkańców najgorzej sytuacja wygląda w Widawie, Sędziejowicach i Łasku.

Tabela 6. Liczba bezrobotnych ogółem wg miejsc zamieszkania i płci.

Gmina	2006			2013		
	ogółem	kobiety	mężczyźni	ogółem	kobiety	mężczyźni
Buczek	342	167	175	387	197	190
Dłutów	266	112	154	257	109	148
Dobroń	348	149	199	389	176	213
Drużbice	319	183	136	309	163	146
Łask	1717	922	795	2133	1036	1097
Sędziejowice	372	177	195	482	236	246
Widawa	494	185	309	620	278	342
Wodzierady	103	56	47	147	69	78
Zelów	1389	692	697	1536	721	815
LGD	5350	2643	2707	6260	2985	3275

Źródło: Główny Urząd Statystyczny - Bank Danych Lokalnych. Stan na 31.12.2006 oraz 31.12.2013

Analizując lokalny rynek pracy trudno jest mówić o stopie bezrobocia, gdyż dane Głównego Urzędu Statystycznego zagregowane są dla tego wskaźnika do poziomu powiatu. Natomiast innym, dobrym wskaźnikiem do badania jest udział bezrobotnych w stosunku do całej grupy osób w wieku produkcyjnym (Tab. 6). Widać znaczny wzrost tego wskaźnika (o 1,6%). Jest to bardzo niepokojące, zważywszy, że zarówno w Polsce jak i w województwie łódzkim nastąpił spadek bezrobocia. Należy zauważyć, że wskaźnik ten ma najniższą wartość w gminach spoza powiatu łaskiego. Niepokojącym jest fakt, że zwiększają się dysproporcje między poszczególnymi gminami. Pozytywnym efektem jest niemal równomierny udział kobiet i mężczyzn w lokalnym rynku pracy. Uczestniczący w konsultacjach społecznych mieszkańcy obszaru podkreślali, że pewne nadzieje na pozytywne zmiany na rynku pracy dają planowane w kraju ułatwienia w prowadzeniu działalności gospodarczej (**SWOT: szansa: 8**), a także ogólna stabilizacja polskiej gospodarki na tle ekonomicznych zawirowań na świecie (**SWOT: szanse: 9, 11**), natomiast zwracają też uwagę na ograniczenia rozwojowe w postaci dużych obciążeń podatkowych i administracyjnych przedsiębiorstw (**SWOT: zagrożenie: 7**) oraz niestabilnego systemu prawnego (**SWOT: zagrożenie: 9**). Przedsiębiorcy podkreślają także dużą rolę doradztwa, które jest dla nich szansą na pozyskanie wsparcia finansowego na zrealizowanie ich zamierzeń inwestycyjnych z wykorzystaniem wsparcia środków UE (**SWOT: szanse: 7, 10**). Bez wsparcia jednostek doradztwa państwowego, prywatnych firm doradczych i pracowników Biura LGD proces pozyskania wsparcia finansowego oceniany jest jako bardzo trudny i wydaje się dla wielu z nich przeszkodą nie do przejścia (**SWOT: zagrożenie: 6**). W przypadku rolników wiedza na temat możliwości wykorzystania środków pomocowych z tytułu członkostwa Polski w UE wydaje się w wielu jeszcze przypadkach dość niewielka, ograniczona do podstawowych narzędzi finansowych (dopłaty bezpośrednie, środki inwestycyjne) (**SWOT: zagrożenie: 8**).

Tabela 7. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym.

Gmina	2006			2013		
	ogółem	kobiety	mężczyźni	ogółem	kobiety	mężczyźni
Buczek	11,3%	11,8%	10,9%	12,1%	13,3%	11,1%
Dłutów	10,3%	9,5%	11,0%	9,3%	8,8%	9,8%
Dobroń	7,8%	6,9%	8,7%	8,1%	7,8%	8,4%
Drużbice	10,5%	12,8%	8,5%	9,7%	11,1%	8,5%
Łask	9,2%	10,1%	8,4%	11,8%	12,1%	11,5%
Sędziejowice	9,5%	10,0%	9,1%	12,0%	12,8%	11,3%
Widawa	10,7%	8,9%	12,2%	13,2%	13,3%	13,1%
Wodzierady	5,5%	6,8%	4,5%	7,0%	7,6%	6,6%
Zelów	14,7%	15,5%	13,9%	16,3%	16,6%	16,0%
LGD	10,4%	10,8%	10,0%	12,0%	12%	11,7%
woj. łódzkie	9,8%	10,6%	9,1%	9,7%	10%	9,4%
Polska	9,4%	11,0%	8,8%	8,8%	10%	8,2%

Źródło: Główny Urząd Statystyczny - Bank Danych Lokalnych. Stan na 31.12.2006 oraz 31.12.2013

Podsumowując zebrane informacje, można stwierdzić, że na obszarze funkcjonowania LGD „Dolina rzeki Grabi” jest słabo rozwinięty rynek pracy i wysoka stopa bezrobocia. Lepiej sytuacja wygląda w gminach położonych bliżej Łodzi, gdyż część mieszkańców tam właśnie znajduje zatrudnienie. Dlatego też ważne jest, aby pobudzić do działania lokalną przedsiębiorczość. Szansę taką daje lotnisko oraz budowa portu modalnego Zduńska Wola – Karsznice (**SWOT: mocne strony: 11, 12**).

4. Przedstawienie działalności sektora społecznego, w tym integracja/rozwój społeczeństwa obywatelskiego.

Na obszarze funkcjonowania LGD „Dolina rzeki Grabi” działają liczne organizacje pozarządowe zorientowane głównie na wykonywanie zadań w zakresie: sportu, oświaty, kultury, pomocy społecznej, itp. (**SWOT: mocne strony: 8**). Prężnie działającymi stowarzyszeniami są jednostki OSP, Koła Gospodyń Wiejskich oraz ZHP. Choć nie wszystkie organizacje działają bardzo aktywnie to istnieje znaczna grupa tego rodzaju podmiotów, które mobilizują lokalne społeczeństwo do realizacji różnego rodzaju przedsięwzięć. Podkreślić należy również dużą aktywność organizacji pozarządowych na etapie konsultacji LSR co należy odebrać wyjątkowo pozytywnie. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego w dużej mierze opiera się na dobrze funkcjonujących organizacjach pozarządowych (**SWOT: mocne strony: 14**). W poprzednim okresie programowania organizacje pozarządowe inicjowały wiele projektów, spotkań i imprez, dbając o zachowanie dziedzictwa kulturowego wsi oraz integracji środowiska lokalnego. Jak wynika ze społecznych konsultacji nadal istnieje duże zapotrzebowanie na tego typu uroczystości. Ich udział w integracji lokalnej społeczności oraz promocji obszaru jest nie do

przecenienia (**SWOT: słabe strony: 16, 17**). Organizacje pozarządowe mogą odegrać również ważną rolę w działaniach informacyjnych na rzecz podwyższenia świadomości ekologicznej mieszkańców (**SWOT: słabe strony: 3**). LGD duże nadzieje pokłada w działaniu „projekty grantowe”, w ramach którego może udzielać grantobiorcom zaliczek nawet do 100%. Rodzi to ogromne szanse na jeszcze większą aktywizację lokalnej społeczności. Są to działania konieczne, ponieważ w wielu lokalnych środowiskach akcentowane są przez mieszkańców pewne negatywne tendencje zanikania aktywności społecznej (uwaga zapisana podczas konsultacji społecznych) (**SWOT: zagrożenie: 1**).

5. Problemy społeczne, ze szczególnym uwzględnieniem problemów ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz skali tych zjawisk.

Na obszarze LGD „Dolina rzeki Grabi” według danych GUS w 2013 roku działało 20 bibliotek i filii, które skupiały 11 118 czytelników, co stanowi 13,4% populacji tego terenu. Na naszym terenie prężnie działają ośrodki kultury. Zarówno biblioteki jak i domy kultury organizują liczne imprezy, koncerty, wystawy i spotkania. We wszystkich gminach działają liczne zespoły artystyczne: teatralne, taneczne, chóry, orkiestry itp. Życie kulturalne mieszkańców gmin skupia się również wokół istniejących świetlic wiejskich, gdzie organizowane są różnego rodzaju imprezy kulturalne, aktywizujące społeczność lokalną. Sytuacja mieszkańców obszaru LGD „Dolina rzeki Grabi” w ostatnich latach uległa poprawie pod względem dostępu do miejscowej infrastruktury i kultury, ale nie oznacza to stanu idealnego, ponieważ potrzeby mieszkańców są znacznie większe od tego co udało się do tej pory zrobić (**SWOT: słabe strony: 5**). Powstały nowe place zabaw, tereny rekreacji i sportu. Wyremontowano niektóre istniejące świetlice wiejskie, domy kultury. Organizowanych jest znacznie więcej różnego rodzaju szkoleń, warsztatów plastycznych i ceramicznych.

Wielu mieszkańców obszaru LGD korzysta z pomocy opieki społecznej. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest niewątpliwie duże bezrobocie na tym obszarze, w tym ukryte bezrobocie w rolnictwie (**SWOT: słaba strona: 13**). Z danych dostępnych w Głównym Urzędzie Statystycznym jasno wynika związek między stopą bezrobocia, a liczbą osób korzystających z takiej pomocy (**SWOT: zagrożenie: 2**). Problemy osób długotrwale przebywających na zasiłkach, bez pracy, to także przyszły problem obszaru, ponieważ system emerytalny nie zagwarantuje tym osobom w przyszłości minimum finansowego (**SWOT: zagrożenie: 10**).

Tabela 8. Osoby w gospodarstwach domowych korzystające z pomocy społecznej wg kryterium dochodowego i ekonomicznych grup wieku w 2013 roku

	Buczek	Dłutów	Dobroń	Drużbice	Łask	Sędziejowice	Widawa	Wodzierady	Zelów
Ogółem	399	344	403	486	1843	450	840	296	2350
Procent mieszkańców	7,9%	7,8%	5,4%	9,5%	6,5%	7,0%	11,0%	8,9%	15,5%

Źródło: Główny Urząd Statystyczny - Bank Danych Lokalnych. Stan na 31.12.2013

6. Wykazanie wewnętrznej spójności LSR.

LGD „Dolina rzeki Grabi” swoim zasięgiem oddziaływania obejmuje obszar o przestrzennej spójności. Jest to dziewięć gmin położonych w dolinie rzeki Grabi, na granicy trzech sąsiadujących powiatów: łaskiego, pabianickiego oraz bełchatowskiego. W najbliższym sąsiedztwie obszaru znajduje się miasto wojewódzkie Łódź, a także ważne ośrodki miejskie: Pabianice, Wieluń, Bełchatów, Zduńska Wola. Obszar ten ma korzystne połączenia komunikacyjne. Zbiegają się tutaj drogi ekspresowe: S8 i S14, droga krajowa 12 oraz drogi wojewódzkie: 710, 480, 481, 483, 484, 485 (**SWOT: silne strony: 9; szansa: 3**). Drogi lokalne na obszarze LGD, na co zwracali szczególną uwagę mieszkańcy wsi uczestniczący w konsultacjach, również nie są w najlepszym stanie (**SWOT: słabe strony: 6**). Obszar LGD „Doliny rzeki Grabi” jest spójny przyrodniczo. W skali środkowej Polski Grabia jest obiektem przyrodniczym, obejmującym zespół różnorodnych środowisk. Ze względu na występowanie wielu cennych gatunków roślin i zwierząt obszar ten jest w znacznej części chroniony. Na obszarze Lokalnej Grupy Działania występują następujące obszary chronione:

- Rezerваты: Grabica, Jodły Łaskie im. Stanisława Kostki Wisińskiego, Winnica, Korzeń.
- Zespoły Przyrodniczo-Krajobrazowe: Dolina Grabi, Mogilno, Dobroń, Dąbrowa I, Dąbrowa II, Borkowice, Kolumna-Las, Luciejów, Sędziejowicki, Zabytkowy Park w Buczku.
- Obszary Chronionego Krajobrazu: Środkowej Grabi, Doliny Widawki, Chrzastawsko – Widawski.
- Użytki ekologiczne: Uroczysko Torfy.
- Parki Krajobrazowe: Park Krajobrazowy Międzyrzecza Warty i Widawki.

Położenie w dolinie rzeki Grabi, stwarza ciekawy, unikatowy krajobraz cenny przyrodniczo zaliczony do obszarów Natura 2000 (**SWOT: silne strony: 1, 2 i 4**). Obszarem o ograniczonych możliwościach rozwoju turystyki i rekreacji - ze względu na strefę ograniczonej zabudowy i hałas - jest otoczenie lotniska w Buczku (**SWOT: słabe strony: 11**). Położenie takie również silnie wpłynęło na bogatą kulturę tego terenu. Wspólne dziedzictwo i losy dziejowe stwarzają w mieszkańcach tego obszaru poczucie tożsamości kulturowej: wspólnoty doświadczeń oraz wspólnych wartości (**SWOT: silne strony: 3**,

także w pkt. 7 poniżej). Bogate zasoby materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz walory przyrodnicze doliny rzeki Grabi stwarzają możliwość rozwoju tego obszaru również w kierunku turystyki. Na obszarze LGD mamy rozwiniętą sieć szlaków turystycznych w tym 12 tras questowych, które zyskują coraz większą popularność wśród turystów, jak również mieszkańców **(SWOT: silne strony: 5)**. Brakuje natomiast infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej **(SWOT: słabe strony: 2)**. Mając jednak na uwadze modę na weekendowy wypoczynek i popularność przygotowanych przez LGD szlaków questingowych, jak również bogactwo przyrodnicze naszego obszaru, upatrujemy w tych działaniach szansę dla naszego regionu **(SWOT: szansa: 2)**.

Wszystkie gminy tworzące LGD cechuje podobna struktura lokalnej gospodarki oraz podobne problemy gospodarczo-społeczne. Tereny te w dużej mierze mają rolniczy charakter, o długich i bogatych tradycjach. Jednak w obecnej sytuacji gospodarczej wielu rolników zmagają się z problemem niskiej dochodowości gospodarstw, które są niewielkie i wielokierunkowe. To powoduje, że poważnym problemem staje się ukryte bezrobocie w rolnictwie, odchodzenie z rolnictwa, poszukiwanie pozarolniczych źródeł dochodów **(SWOT: słaba strona: 13, zagrożenie: 5)**. Dla wielu gospodarstw ratunkiem ekonomicznym pozostają dopłaty bezpośrednie, pozwalające na utrzymanie dodatniego bilansu w ich działalności, pokrywającego straty i coraz wyższe koszty produkcji **(SWOT: szansa: 5)**. W rozwiązaniu tego problemu zamierza również uczestniczyć LGD, poprzez realizację LSR. Rozwój turystyki, rekreacji może być szansą dla rolników (agroturystyka, produkty lokalne), rzemiosła i drobnych producentów z innych sektorów, w różnych kategoriach społecznych. Problemem jest zwłaszcza bezrobocie młodych ludzi, którzy po ukończeniu szkoły nie mogą znaleźć zatrudnienia na obszarze LGD „Dolina rzeki Grabi” **(SWOT: słaba strona: 15)**. Jest to największy problem podnoszony przez mieszkańców na spotkaniach. Jednocześnie, opisywane zmiany w rolnictwie, w tym odchodzenie części rolników od prowadzenia gospodarki, są nieodłącznym elementem rozwoju innych gospodarstw, przejmujących z rynku "uwalniane" zasoby ziemi, co z kolei podwyższa potencjał rolnictwa w wyniku jego powolnej restrukturyzacji **(SWOT: szansa: 6)**.

7. Dziedzictwo kulturowe i zabytki

Potencjał kulturowy obszaru Doliny rzeki Grabi jest duży. Znaczący wpływ na kulturę tych terenów mieli przedstawiciele różnych narodowości, którzy wspólnie z Polakami zamieszkiwali od wieków te tereny przyczyniając się bogactwem swych tradycji do zróżnicowania obrazu kultury niematerialnej i artystycznej. Na całym obszarze LGD znajdziemy ciekawe zabytki zarówno sakralne jak również świeckie. Są to przede wszystkim kościoły i cmentarze przykościelne (w Suchcicach, Widawie, Łasku, Kociszewie, Zelowie, Poźdżenicach, Łobudzicach, Dobroniu i Wodzieradach), jak również pałace i dwory (w Dłutowie, Głupicach, Bukowiu, Piorunowie, Wodzieradach, Sędziejowicach, Ostrowie i Krześlowie). Zachowało się na tym obszarze wiele zabytkowych młynów (we wsiach: Chynów, Depczyk, Kuców, Zalepa, Wola Marzeńska, Zborów, Kozuby, Brzeski, Talar, Barycz). Istnieje wiele miejsc wartych odwiedzenia **(SWOT: silne strony: 3)**.

8. Produkty lokalne, tradycje regionalne podkreślające specyfikę danego obszaru.

Jednym z symboli obszaru LGD, który promuje nasz region w całej Polsce jest Buczkowska truskawka i jej święto o randze krajowej. Na obszarze LGD pielęgnuje się także tradycje ludowe tj.: dożynki, „Sobótki”, „Andrzejki”, Dni Gmin, Święto Róży, Odpust Św. Rocha. Natomiast tradycje działalności rekreacyjnej silne są wszędzie tam, gdzie mamy do czynienia z atrakcyjnym środowiskiem. Od połowy lat 50-tych ubiegłego wieku powstawały całe osiedla domków letniskowych w różnych miejscach LGD (m.in. Ldzań, Rokitnica, Dobków, Kwiatkowice). Szczególnym miejscem jest dzielnica Łasku – Kolumna **(SWOT: silne strony: 4; szansa: 2)**.

Promocja regionu odbywa się również poprzez produkty kuchni regionalnej. Szereg z nich zostało wpisanych na Listę Produktów Tradycyjnych prowadzoną przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi:

- nalewka truskawkowa produkowana przez panie ze Stowarzyszenia Gospodyń Wiejskich w Bachorzynie
- tradycyjny chleb wiejski na zakwasie produkowany przez piekarnię „Prawdziwy Chleb” ze Stoczek Porąbek
- regionalne piwo z browaru Koreb w Łasku
- kwas chlebowy i sok z buraków – produkt firmy EKO-NATURA

Wymienione produkty są naszym kulinarnym dziedzictwem **(SWOT: silne strony: 7)**. Mając na uwadze modę na zdrową żywność, która również była podkreślana podczas spotkań konsultacyjnych i duże zapotrzebowanie na tego rodzaju produkty, mamy nadzieję że przyczynią się one również do rozwoju naszego obszaru. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że na obszarze LGD funkcjonuje wiele gospodarstw pasiecznych z dużym potencjałem, jak np. „Lawendowa Barć pod Lasem” **(SWOT: szansa: 4)**. Działania wspierające dalszy rozwój produktów lokalnych opartych na wartościach tradycji i dziedzictwa kulturowego są bardzo istotne, ponieważ ważnym społecznym zagrożeniem jest zanikanie tego typu wartości, na co zwracają uwagę uczestnicy spotkań konsultacyjnych **(SWOT: zagrożenie: 1)**, a także wypieranie lokalnego produktu przez produkcję masową, w tym często niskiej jakości (import) oraz przez konkurencyjne produkty jakościowe pochodzące z innych regionów Polski, które wypracowały swoją pozycję w drodze długotrwałego procesu - zarówno podwyższania jakości, jak i kreowania marki **(SWOT: zagrożenie: 11)**.

IV. Analiza SWOT

Na podstawie wyników analizy obszaru (pochodzących z analizy danych zastanych, ewaluacji oraz ankietyzacji i warsztatów) sporządzono dla obszaru LGD analizę SWOT określającą **mocne i słabe strony obszaru** (jego cechy wewnętrzne, zależne od mieszkańców/LGD) oraz **szanse i zagrożenia jego otoczenia** (cechy zewnętrzne, na które mieszkańcy LGD nie mają wpływu, ale mają związek lub mogą mieć w przyszłości znaczenie dla sytuacji w jakiej znajduje się obszar LGD). W analizę SWOT została bezpośrednio zaangażowana lokalna społeczność. Sporządzono ją w sposób trójstopniowy (opisany poniżej oraz w rozdziale II), a w procesie tym brali udział przedstawiciele wszystkich trzech sektorów, na których oparte jest działanie LGD (sektora społecznego, publicznego i gospodarczego). Analiza SWOT została określona w następujących etapach: - **etap I**: próbne określenie składników analizy SWOT na warsztatach roboczych (konsultacjach społecznych), w tym weryfikacja dotychczasowej analizy SWOT uwzględnionej w LSR na lata 2007-2013, aktualizacja jej składników w oparciu o dane analizy obszaru dokonanej na podstawie danych zastanych, określenie walorów poszczególnych gmin oraz dyskusja z uczestnikami warsztatów. Na tym etapie sporządzono analizę SWOT odpowiadającą wstępnie określonym priorytetowym obszarom działania LGD, które są kontynuacją dotychczasowych działań. Są to: **Przedsiębiorczość; produkty lokalne oraz wykorzystanie zasobów związanych z turystyką i rekreacją.** - **etap II**: ankietyzacja społeczności lokalnej przeprowadzona w formie badania ankietowego pt. „Analiza obszaru - ankiet dla mieszkańców terenu Lokalnej Grupy Działania „Jak powinny rozwijać się nasze tereny wiejskie?”. Dzięki przeprowadzonej ankiecie mogliśmy poznać potrzeby naszych mieszkańców i wykorzystać te dane przy opracowywaniu analizy SWOT. - **etap III**: „arkusze pomysłów” to również forma badania potrzeb naszych mieszkańców, ukierunkowana na potencjalnego beneficjenta. Została ona przeprowadzona podczas warsztatów-konsultacji społecznych (etap I), jak również w okresie 1 miesiąca po zakończeniu warsztatów. Na terenie LGD wykorzystaliśmy dane wynikowe z ankietyzacji (z etapu II i III) oraz odbyły się dwa spotkania robocze. Pierwsze (30 września 2015 r.) z przedstawicielami sektora publicznego oraz drugie (1 grudnia 2015 r.) z przedstawicielami sektora społecznego, gospodarczego i publicznego w celu przedyskutowania wyników naszych prac podczas warsztatów roboczych i ankietyzacji. Na tym etapie uwieńczyono prace z budową analizy SWOT oraz skonfrontowano ją z potrzebami mieszkańców obszaru LGD.

Realizacja ww. etapów na drodze do ostatecznej formy analizy SWOT dała pewność co do uwzględnienia w tej analizie rekomendacji, uwag i opinii lokalnej społeczności i lokalnych aktorów. Dokładny przebieg prac opisany został w rozdziale II LSR „Partycypacyjny charakter LSR”. Opisane w rozdziale III LSR „Diagnoza – Opis obszaru i ludności” elementy, które w szczególności sposób charakteryzują obszar realizacji LSR, a także wyniki konsultacji społecznych opisanych powyżej, stały się podstawą sporządzenia analizy SWOT przedstawionej w poniższej tabeli.

Tabela 9. Analiza SWOT dla obszaru LGD „Dolina rzeki Grabi”.

MOCNE STRONY (S)	Odniesienie do diagnozy	SŁABE STRONY (W)	Odniesienie do diagnozy
1. czyste, niezdegradowane środowisko naturalne	<i>pkt. 6 rozdz. III Diagnoza</i>	1. brak znaczących złóż surowców	<i>pkt. 2 rozdz. III Diagnoza</i>
2. bogate walory przyrodniczo-krajobrazowe. Obszar LGD jest objęty ekologiczną siecią Natura 2000 - Specjalne Obszary Ochrony wyznaczone na podstawie Dyrektywy Siedliskowej – Grabia, Park Krajobrazowy Międzyrzecza Warty i Widawki stanowi aż 54,7 % obszaru gminy Widawa oraz 11% obszaru gminy Sędziejowice	<i>pkt. 6 rozdz. III Diagnoza</i>	2. niedostatecznie rozwinięta infrastruktura turystyczna i około turystyczna	<i>pkt. 6 rozdz. III Diagnoza</i>
3. występowanie walorów historycznych i materialnych dziedzictwa kulturowego	<i>pkt. 6 i 7 rozdz. III Diagnoza</i>	3. niska świadomość ekologiczna	<i>pkt. 4 rozdz. III Diagnoza</i>
4. korzystne warunki do rekreacji i wypoczynku (klimatyczne, krajobrazowe, przyrodnicze)	<i>pkt. 6 i 8 rozdz. III Diagnoza</i>	4. słaby system informacji i promocji turystycznej, w tym produktów lokalnych	

5. wyznaczone szlaki turystyczne	<i>pkt. 6 rozdz. III Diagnoza</i>	5. niedoinwestowana w stosunku do potrzeb infrastruktura sportowo – rekreacyjna i kulturalna	<i>pkt. 5 rozdz. III Diagnoza</i>
6. brak uciążliwego przemysłu	<i>pkt. 2 rozdz. III Diagnoza</i>	6. zły stan techniczny dróg na terenach wiejskich	<i>pkt. 6 rozdz. III Diagnoza</i>
7. występowanie produktów regionalnych/lokalnych (Cydr Dobroński, Piwo Koreb – Gmina Łask, Kwas Chlebowy – Gmina Łask, producent mieszanek do lodów – Gmina Drużbice, OSM Łask, „kuchnia wielokulturowa”, Lawendowa Barć pod Lasem – Gmina Żelów, chleb ze wsi Stoczki Porąbki, miód - Sędziejowice i inne)	<i>pkt. 8 rozdz. III Diagnoza</i>	7. mała ilość inwestorów, brak inwestorów strategicznych	<i>pkt. 2 rozdz. III Diagnoza</i>
8. rozwinięta działalność kulturalna i sportowa	<i>pkt. 4 rozdz. III Diagnoza</i>	8. brak firm innowacyjnych	<i>pkt. 2 rozdz. III Diagnoza</i>
9. położenie w centralnej Polsce oraz dobre skomunikowanie regionu - zbiegają się tutaj drogi krajowe nr 14 relacji Łódź – Wrocław, nr 12 Sieradz - Łask - Piotrków Trybunalski – Lublin oraz drogi wojewódzkie: nr 473 łącząca Łask z Szadkiem i Balinem, nr 481 Łask – Wieluń, nr 483 Łask – Szczerców – Częstochowa, oraz nr 484 Łask - Buczek - Żelów – Bełchatów oraz trasa S8	<i>pkt. 6 rozdz. III Diagnoza</i>	9. niski poziom współpracy podmiotów gospodarczych	<i>pkt. 2 rozdz. III Diagnoza</i>
10. instytucje okołobiznesowe w miastach: Łask, Pabianice, Żelów	<i>pkt. 2 rozdz. III Diagnoza</i>	10. brak wolnych, odpowiednio przygotowanych obiektów i terenów z przeznaczeniem na działalność gospodarczą	<i>pkt. 2 rozdz. III Diagnoza</i>
11. lotnisko wojskowe w Buczku	<i>pkt. 3 rozdz. III Diagnoza</i>	11. hałas z lotniska oraz strefa ograniczonego użytkowania w Gminie Buczek (strefa A – zakaz budowy)	<i>pkt. 6 rozdz. III Diagnoza</i>
12. planowana budowa portu modalnego Zduńska-Wola – Karsznice	<i>pkt. 3 rozdz. III Diagnoza</i>	12. brak pracy dla młodych ludzi oraz innych grup defaworyzowanych na rynku pracy (m.in. osoby 50+)	<i>pkt. 1 i 6 rozdz. III Diagnoza</i>
13. młodzi ludzie wchodzący na rynek pracy	<i>pkt. 1 rozdz. III Diagnoza</i>	13. ukryte bezrobocie na obszarze wiejskim	<i>pkt. 5 i 6 rozdz. III Diagnoza</i>
14. Liczne, dobrze funkcjonujące organizacje pozarządowe	<i>pkt. 4 rozdz. III Diagnoza</i>	14. słabość kapitału własnego	<i>pkt. 2 rozdz. III Diagnoza</i>
		15. ujemny przyrost naturalny na 1000 mieszkańców oraz starzenie się społeczeństwa - znaczny udział populacji w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym i relatywnie niewielki udział młodzieży	<i>rozd. III Diagnoza - Opis ogólny</i>
		16. Zbyt mała ilość działań na rzecz integracji społecznej (wydarzeń, imprez)	<i>pkt. 4 rozdz. III Diagnoza</i>
		17. Za mały stopień wykorzystania walorów obszaru (przyrodniczych, krajobrazowych, dziedzictwa lokalnego, produktów lokalnych) do działań promocyjnych	<i>pkt. 4 rozdz. III Diagnoza</i>
SZANSE (O)	Odniesienie do diagnozy	ZAGROŻENIA (T)	Odniesienie do diagnozy

1. wzrost znaczenia turystyki jako gałęzi gospodarki	<i>pkt. 2 rozdz. III Diagnoza</i>	1. zanikanie tradycji lokalnych i osłabienie aktywności społecznej	<i>pkt. 4 i 8 rozdz. III Diagnoza</i>
2. moda na wypoczynek weekendowy i kilkudniowy	<i>pkt. 6 i 8 rozdz. III Diagnoza</i>	2. ubożenie społeczeństwa	<i>pkt. 5 rozdz. III Diagnoza</i>
3. bliskie położenie aglomeracji miejskich – Łódź	<i>pkt. 6 rozdz. III Diagnoza</i>	3. odpływ wykształconej młodzieży do ośrodków miejskich	<i>pkt. 1 rozdz. III Diagnoza</i>
4. wzrastający popyt na zdrową żywność	<i>pkt. 8 rozdz. III Diagnoza</i>	4. słabe powiązania produkcji z przetwórstwem płodów rolnych	<i>pkt. 2 rozdz. III Diagnoza</i>
5. dopłaty obszarowe dla gospodarstw	<i>pkt. 6 rozdz. III Diagnoza</i>	5. niskie dochody gospodarstw rolnych	<i>pkt. 6 rozdz. III Diagnoza</i>
6. tendencja do zwiększania areалу gospodarstw	<i>pkt. 6 rozdz. III Diagnoza</i>	6. skomplikowane i długotrwałe procedury pozyskiwania funduszy UE	<i>pkt. 3 rozdz. III Diagnoza</i>
7. możliwość uzyskania dotacji na inwestycje ze środków Unii Europejskiej	<i>III Diagnoza - większość zapisów dot. bezrobocia i przedsiębiorczości, w tym pkt. 3</i>	7. duże obciążenia podatkowe i administracyjne przedsiębiorstw	<i>pkt. 3 rozdz. III Diagnoza</i>
8. planowane ułatwienia w podejmowaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej	<i>pkt. 3 rozdz. III Diagnoza</i>	8. niewykorzystanie możliwości jakie daje członkostwo w UE – niedostateczna wiedza rolników w tej dziedzinie	<i>pkt. 3 rozdz. III Diagnoza</i>
9. rozwój gospodarczy w skali kraju	<i>pkt. 3 rozdz. III Diagnoza</i>	9. niestabilny system prawny	<i>pkt. 3 rozdz. III Diagnoza</i>
10. rozwój doradztwa	<i>pkt. 3 rozdz. III Diagnoza</i>	10. słabość systemu emerytalnego	<i>pkt. 5 rozdz. III Diagnoza</i>
11. stabilność gospodarcza na tle innych krajów	<i>pkt. 3 rozdz. III Diagnoza</i>	11. konkurencja innych regionów i ich rozpoznanych produktów	<i>pkt. 8 rozdz. III Diagnoza</i>

Analiza SWOT stanowi podstawę do określenia celów ogólnych i szczegółowych LSR zgodnie z układem: **DIAGNOZA - SWOT - CELE – WSKAŹNIKI**. Takie podejście ma na celu jednoznaczne wskazanie, z których elementów opisanych w diagnozie obszaru wynikają poszczególne elementy analizy SWOT. Te z kolei są podstawą do formułowania celów, działań, i wskaźników realizacji strategii.

Mając na względzie umiejscowienie RLKS w celu dotyczącym walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym odniesiono się w analizie SWOT również do tej kwestii. LSR przedstawia odpowiednie dane dotyczące bezrobocia w części diagnostycznej strategii (rozdziały II i III), a także, w wyniku przeprowadzonej analizy SWOT, przewiduje działania skierowane dla osób defaworyzowanych na rynku pracy w ramach przedsięwzięcia oferującego możliwość uzyskania premii finansowej w przypadku podejmowania przez te osoby działalności gospodarczej (rozdział V Cele i wskaźniki, a także informacja szczegółowa o premii w rozdziale VI).

Ze względu na brak możliwości realizacji działań odpowiadających wszystkim potrzebom zidentyfikowanym na obszarze działania LGD, w tym z powodów skali budżetu LSR (brak wystarczającej ilości środków), a także braku możliwości oddziaływania na niektóre sfery (brak narzędzi), **po opracowaniu analizy SWOT dokonano wyboru czynników, które mogą być przedmiotem formułowania celów i przedsięwzięć LSR** (w tabeli SWOT wyłuszczone wszystkie te czynniki) **oraz odrzucenia tych czynników, które strategią nie mogą być objęte** (w tabeli SWOT, czynniki te nie zostały wyłuszczone). LSR nie znajduje wykorzystania dla **silnej strony** jaką jest lotnisko wojskowe w Buczku (w tabeli SWOT: S 11), a związek tej cechy z wybranymi kierunkami działań Zespół LSR uznał za mało istotny. Za **słabe strony** (W), które nie zostały wzięte pod uwagę podczas kreowania celów i przedsięwzięć LSR uznano: - brak znaczących złóż surowców (W 1) - skala przedsięwzięć wspieranych w LSR nie odpowiada tego typu przedsięwzięciom, a wspieranie działalności wydobywczej nie jest możliwe w ramach działań na rzecz przedsiębiorców; - zły stan techniczny dróg na terenach wiejskich (W 6) - jest to poważny problem na obszarze LGD, ale skala budżetu LSR nie pozwala na wdrożenie takich rozwiązań, które w istotny sposób pozwoliłyby go rozwiązać. Zaangażowanie środków w nieliczne projekty tego typu (konsumujące większość dostępnego budżetu) spowodowałoby poważne zmniejszenie efektu oddziaływania społecznego LSR na całym obszarze; - brak wolnych, odpowiednio przygotowanych obiektów i terenów z przeznaczeniem na działalność gospodarczą (W 10) to czynnik niezależny od działań, jakie mogą być podjęte w ramach

LSR; - hałas z lotniska oraz strefa ograniczonego użytkowania w Gminie Buczek (strefa A – zakaz budowy) (W 11) - jak wyżej, nie do rozwiązania działaniami w ramach LSR.

Szanse (O): dopłaty obszarowe dla gospodarstw (O5) i tendencja do zwiększania areалу gospodarstw (O6) mają oczywiście związek z możliwymi tendencjami w zakresie przedsiębiorczości, np. większy potencjał finansowy gospodarstw to większa szansa na inwestycje w działalność pozarolniczą, a zwiększanie areалу to także - na drugiej szali - odchodzenie innych osób z rolnictwa. Nie mniej jednak, w odniesieniu do czynnika O5 należy podkreślić, że dopłaty bezpośrednie są w większości gospodarstw konsumowane jako rekompensata strat i coraz wyższych kosztów i nie stanowią dużego potencjału inwestycyjnego, natomiast w przypadku czynnika O6 problem został określony ogólnymi zapisami dotyczącymi bezrobocia, bez wskazywania na poziomie SWOT źródła tego bezrobocia (szczegóły dot. bezrobocia w Diagnostyce, rozdział III).

Zagrożenia (T): niestabilny system prawny (T9) oraz słabość systemu emerytalnego (T10) uznano za czynniki, na które realizacja LSR nie ma wpływu.

V. Cele

Wstęp - Wizja

W toku pracy Zespołu LSR oraz przeprowadzonych konsultacji społecznych, na podstawie analizy SWOT oraz po podjęciu decyzji co do wyboru czynników tej analizy, będących w dalszej kolejności prac, podstawą formułowania celów i przedsięwzięć LSR, określono Wizję rozwoju obszaru:

LGD Dolina rzeki Grabi obszarem rozwijającym się gospodarczo, w którym nowoczesność i innowacje goszczą obok dziedzictwa kulturowego, a rozwój następuje w zgodzie ze środowiskiem naturalnym.

1. Specyfikacja i opis celów ogólnych, przypisanych im celów szczegółowych i przedsięwzięć oraz uzasadnienie ich sformułowania w oparciu o konsultacje społeczne i powiązanie z analizą SWOT i diagnozą obszaru.

Pełna specyfikacja celów, przedsięwzięć oraz ich uzasadnienie znajduje się w formie tabelarycznej poniżej.

W uzasadnieniu podaje się listę składników analizy SWOT odpowiadającej danemu celowi. Biorąc pod uwagę, że w analizie SWOT (rozdział IV) wskazuje się powiązanie z diagnozą (w ostatecznej formie analizy SWOT uwzględnia się wynik diagnozy), a także z wnioskami z przeprowadzonych konsultacji społecznych (część czynników analizy SWOT jest wynikiem wniosków z konsultacji społecznych, będących potwierdzeniem diagnozy) - w niniejszym rozdziale wskazuje się odnośniki do składników analizy SWOT. **Jest to jednoznaczne z powiązaniem z diagnozą i z wynikami konsultacji społecznych. Dowody na powiązania SWOT z diagnozą i konsultacjami społecznymi przedstawiono już w poprzednich rozdziałach.**

2. Wykazanie zgodności celów z celami programów, w ramach których planowane jest finansowanie LSR.

Ze względu na przypisanie LSR w całości finansowaniu w ramach EFRROW (patrz pkt. 3 niniejszego rozdziału), cele LSR wpisują się w cele PROW na lata 2014-2020 (zwanego dalej PROW lub Programem), a konkretne operacje planowane do finansowania w ramach LSR zgodne są z typami operacji przewidzianymi do finansowania w ramach PROW. Działania LGD zostały objęte celem tematycznym WRS **CT 9. Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem**, a realizacja LSR została następnie przypisana **celowi szczegółowemu 6B PROW "Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich"**. W ramach wyboru działań na rzecz rozwoju obszarów wiejskich jakie oferuje PROW w tym celu (PROW: 5.2.6.2.1) usytuowano działanie **M19 – Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER** (RLKS – rozwój lokalny kierowany przez społeczność; art. 35 rozporządzenia (UE) nr 1303/2013), a więc finansowanie Lokalnych Grup Działania, w tym realizację ich Lokalnych Strategii Rozwoju. Zgodnie z uzasadnieniem podejmowanych działań na rzecz rozwoju obszarów wiejskich zawartym w PROW, działania LEADER realizować będzie wypracowane lokalnie strategie rozwoju (LSR), dostosowane do sytuacji i potrzeb danego obszaru. Leader ukierunkowany został na cele związane z przeciwdziałaniem ubóstwu i wykluczeniu społecznemu, w związku z czym istotne w ramach LSR jest **wspieranie zakładania i rozwijania działalności gospodarczej**, w tym przez podmioty ekonomii społecznej (jako uzupełnienie wsparcia z EFS), któremu towarzyszyć będą **szkolenia i doradztwo dostosowane do potrzeb indywidualnych**. Wsparcie w ramach CT 9 będzie przyczyniało się do **zmniejszenia liczby osób zagrożonych i wykluczonych społecznie, zwiększając ich szanse na zatrudnienie i integrację ze środowiskiem** dzięki rozwojowi sektora ekonomii społecznej. Ze środków PROW, podmioty ekonomii społecznej mogą uzyskać wsparcie na realizację operacji w ramach Leader - w niniejszej LSR są podmiotami uprawnionymi do realizacji operacji w ramach rozwoju działalności gospodarczej. Zakres LEADER może obejmować także **przetwórstwo produktów rolno-spożywczych** (na małą skalę) - zakres takiej działalności jest preferowany w kryteriach oceny działań nakierowanych na uruchomienie i rozwój przedsiębiorczości - oraz **tworzenie i funkcjonowanie sieci w zakresie krótkich łańcuchów żywnościowych, rynków lokalnych lub usług turystycznych** (dopuszcza się możliwość realizacji wspólnych podmiotów działających w tych sferach gospodarki). W celu zachowania i odbudowy dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego wsi i krajobrazów wiejskich, w PROW wspierana jest **odbudowa i poprawa stanu dziedzictwa kulturowego wsi** w miejscowościach wiejskich i miastach do 20 000 tys.

mieszkańców na obszarach wiejskich oraz **rozwój i poprawa infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej na obszarach wiejskich**. PROW stanowi także wkład w realizację celów przekrojowych w zakresie **innowacyjności, środowiska oraz łagodzenia zmiany klimatu i przystosowania się do niej**. Cele przekrojowe **klimat, środowisko i innowacje** realizowane są zatem również przez działanie PROW M19 – **Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER. Środowisko i klimat** to dwa silnie powiązane ze sobą cele przekrojowe polityki rozwoju obszarów wiejskich, uwzględnione jednocześnie jako priorytety UE: 4. *Odtwarzanie, ochrona i wzbogacanie ekosystemów powiązanych z rolnictwem i leśnictwem* oraz 5. *Wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami i przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu w sektorach rolnym, spożywczym i leśnym*. Działania i poddziałania zaprogramowane pod tymi priorytetami mają przełożenie na realizację zarówno celów środowiskowych jak i klimatycznych. W przypadku LEADER, społeczności lokalne są w najwyższym stopniu zainteresowane zrównoważonym rozwojem i przeciwdziałaniem pogorszeniu stanu środowiska, którego jakość w sposób istotny wpływa na warunki życia i potencjał rozwoju danego obszaru. Ponadto, **w ramach działalności szkoleniowej, będą mogły być realizowane operacje z zakresu podnoszenia świadomości czy promowania postaw prośrodowiskowych i proklimatycznych**. Program w szerokim zakresie realizuje zatem cele środowiskowe i klimatyczne, zarówno poprzez szereg działań bezpośrednio na nie ukierunkowanych (inwestycje), jak i instrumentów, których efektem dodatkowym jest pozytywny wpływ na środowisko lub klimat (np. szkolenia, edukacja). Wzmocnieniu tego efektu służyć będzie **zastosowanie, w ramach niektórych działań, kryteriów wyboru premiujących operacje uwzględniające** (poprzez swój zakres) **aspekty środowiskowo-klimatyczne**. W przypadku niniejszej LSR ma odzwierciedlanie w niektórych dopuszczonych do realizacji typach operacji, a także w kryteriach wyboru operacji, gdzie dodatkowe punkty przydziela się za to, że operacja obejmuje działania na rzecz ochrony środowiska, przeciwdziałania zmianom klimatycznym, w tym obejmuje działania na rzecz odnawialnych źródeł energii. Jeśli chodzi natomiast o cel przekrojowy **Innowacyjność**, podejście LEADER w ramach PROW pozostawia szerokie możliwości co do sposobu ukształtowania LSR, w tym pozwala na dostosowanie podejścia do warunków lokalnych, a jednocześnie sprzyja całościowo innowacyjnemu podejściu do problematyki rozwoju lokalnego. **Innowacyjność** jakiej oczekuje LGD w operacjach realizowanych na jej obszarze została określona w kryteriach wyboru i opisana w rozdziale VI LSR. **Niektóre narzędzia konsultacyjne stosowane w procesie dialogu prowadzonego ze społecznością lokalną podczas tworzenia LSR należy również uznać za innowacyjne** (np. niestosowane wcześniej "arkusze pomysłu").

3. Przedstawienie celów z podziałem na źródła finansowania.

Wszystkie cele niniejszej LSR planowane są w oparciu o finansowanie z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, którego podstawą finansowania jest EFRROW. Szczegółowe kwoty wsparcia przypisane do poszczególnych celów LSR zostały przedstawione w rozdziale VIII Budżet.

4. Przedstawienie przedsięwzięć realizowanych w ramach RLKS, a także wskazanie sposobu ich realizacji wraz z uzasadnieniem.

Pełna specyfikacja przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach niniejszej LSR znajduje się w formie tabelarycznej poniżej. **Uzasadnieniem do realizacji wszystkich przedsięwzięć są następujące czynniki:**

- **formy realizacji przedsięwzięć oraz zakresy tematyczne operacji** - wynikają z problemów i potrzeb określonych na poziomie diagnozy i konsultacji społecznych, co następnie zostało określone w analizie SWOT (czynniki SWOT uwidoczniono przy opisie każdego z celów)
- **odbiorcy pomocy** - zostali zidentyfikowani podczas konsultacji społecznych, a także wytypowani ze względu na potrzeby lokalne, możliwość realizacji określonych typów operacji wynikającą ze statutowych celów lub podmiotowej odpowiedzialności za rozwój lokalny, a także potencjał wewnętrzny podmiotów, który pozwala im na zrealizowanie określonych działań;
- **wysokość wsparcia** - przewidziana dla poszczególnych przedsięwzięć wynika z potrzeb, jak i z doświadczeń płynących z realizowanych operacji o podobnym charakterze, a także ze zdolności organizacyjnych oraz doświadczenia jakie posiadają poszczególni odbiorcy pomocy.

5. Specyfikacja wskaźników przypisanych do przedsięwzięć, celów szczegółowych i celów ogólnych, wraz z uzasadnieniem wyboru konkretnego wskaźnika w kontekście ich adekwatności do celów i przedsięwzięć.

Pełna specyfikacja wskaźników przypisanych do przedsięwzięć, celów szczegółowych i celów ogólnych w ramach niniejszej LSR znajduje się w formie tabelarycznej poniżej. **Uzasadnieniem do wyboru wskaźników są następujące czynniki/przestanki:**

- formy wskaźników pozwalają w sposób ścisły zmierzyć ilość poszczególnych typów operacji objętych przedsięwzięciami (produkt) oraz bezpośrednie efekty działań (rezultaty), a także zmiany jakie spowodują te działania w dłuższej perspektywie czasu (oddziaływania);
- jednostki pomiaru są powszechnie stosowane i łatwe w dokonywaniu obliczeń - nie ma możliwości sumowania różnych jednostek pomiaru, ponieważ konkretna jednostka przypisana jest do konkretnego wskaźnika (na każdym poziomie LSR);

- wskaźniki zliczają tylko jedną cechę - nie zastosowano wskaźników odnoszących się do dwóch lub więcej czynników podlegających obliczeniom (na każdym poziomie LSR);
- zastosowane wskaźniki nie powinny powodować problemów w monitorowaniu ich wartości - zarówno po stronie beneficjenta, jak i Biura LGD gromadzącego dane monitoringowe (produkty i rezultaty zliczane na podstawie danych własnych LGD, ankiet monitorujących beneficjenta, danych z Instytucji Wdrażającej oraz innych dokumentacji właściwych dla typu operacji - np. dokumentacja projektu współpracy itp.; oddziaływania mierzone za pomocą ankietowych badań własnych realizowanych *ex-ante* dla wartości bazowej i *ex-post* dla badania porównawczego po realizacji LSR;
- zastosowano wskazane w "Podręczniku..." wskaźniki obowiązkowe - w każdej sytuacji, kiedy dane typy operacji mogą być monitorowane za pomocą wskaźników obowiązkowych (produkty i rezultaty);
- w całej LSR (na poziomie produktu i rezultatu) zastosowano statyczne typy wskaźników (typu "Liczba..."), ponieważ zastosowanie wskaźników dynamicznych (typu "Wzrost...") dla wskaźników produktu zliczających co do zasady ilość zdarzeń objętych Przedsięwzięciami nie ma zastosowania, a w przypadku rezultatów zastosowanie wskaźników dynamicznych nie było możliwe, ponieważ:
  - a) o wyborze wskaźnika zdecydował zakres dostępnych danych dla wartości bazowych (brak danych startowych dla większości typów operacji), które według "Podręcznika..." może być podstawą do wyboru innego typu wskaźnika;
  - b) na etapie tworzenia LSR nieznane są np. konkretne obiekty, tereny, wydarzenia jakie będą objęte wsparciem, ani beneficjenci, którzy zostaną wybrani w procesie oceny operacji, zatem niemożliwe jest określenie wartości początkowych dla tych operacji (np. ilości użytkowników świetlic czy uczestników wydarzeń);
  - c) operacje danego typu (np. inwestycje w publiczną infrastrukturę) mogą być związane z obiektami już istniejącymi (modernizacja), jak i nowymi (budowa), zatem zastosowanie wskaźnika dynamicznego byłoby tu nieuniwersalne;
  - d) trudno jest stwierdzić czy przy zastosowaniu wskaźnika dynamicznego ("wzrost") faktyczna zmiana wywołana jest dzięki przeprowadzonej operacji, czy też wynika z innych, niezależnych od operacji czynników (okoliczność także podana w "Podręczniku...").
- wskaźnikom przypisano łatwe do weryfikacji i pewne źródła danych, dzięki czemu ograniczono do minimum możliwość popełnienia błędów obliczeniowych na etapie monitorowania ich wartości;
- na poziomie oddziaływania oparto się na badaniach, będących odzwierciedleniem opinii mieszkańców obszaru LGD co do zmian jakie mogą spowodować zrealizowane typy operacji zaplanowane w LSR. Oparcie się na danych "twardych", statystycznych, opisujących zmiany gospodarcze na danym terenie, Zespół LSR - z wyjątkiem jednego wskaźnika oddziaływania - uznał za bezzasadne z poniższych powodów:
  - a) charakter LSR i skala jej budżetu nie pozwala przyjmować, że strategia ta będzie miała istotny statystycznie wpływ na te czynniki, które są opisywane przez globalne wskaźniki statystyczne (np. istotna zmiana wskaźnika bezrobocia lub dochodów mieszkańców);
  - b) w okresie realizacji LSR, pozytywne trendy będące wynikiem jej wdrożenia (np. pewna ilość stworzonych miejsc pracy lub ilość uruchomionych podmiotów gospodarczych) mogą być w łatwy sposób zredukowane przez pojedyncze zdarzenia na obszarze LGD, które nie mają związku z LSR (nie wynikające z jej wdrażania), a w istotny sposób wpływają na wartości danych statystycznych (np. likwidacja dużego podmiotu gospodarczego)
  - c) specyfika LSR i skierowanie się na mieszkańca obszaru i jego indywidualne potrzeby, a także na potrzeby podmiotów działających na terenie wdrażania strategii (w tym całej sfery organizacji pozarządowej) powodują, że dane dostępne w popularnych źródłach statystycznych są niemiarodajne dla większości procesów jakimi zainteresowana jest LGD (np. jakimi wskaźnikami mierzyć wiarygodnie "jakość życia?").

6. Źródła pozyskania danych do pomiaru

Źródła pozyskania danych do pomiaru poszczególnych wskaźników realizacji LSR podano w obowiązkowej tabeli celów/przedsięwzięć/wskaźników w dalszej części rozdziału.

7. Sposób i częstotliwość dokonywania pomiaru, uaktualniania danych

Podstawowym sposobem dokonywania pomiaru wskaźników realizacji LSR jest **bieżące monitorowanie** polegające na bieżącym zliczaniu wskaźników produktu i rezultatu z ankiet monitorujących beneficjenta, składanych przez beneficjentów na koniec realizacji danej operacji (po otrzymaniu ostatniej płatności) - patrz założenia systemu monitoringu, w tym wzór ankiety monitorującej. Uaktualnianie danych ma tu zatem miejsce w momencie otrzymania kolejnej ankiety. Pierwszym elementem pomiaru wskaźników jest **prognozowanie osiągnięcia wskaźników na podstawie naboru wniosków**. Operacje wybrane do finansowania muszą realizować wskaźniki LSR, zatem wynik naboru daje podstawowe dane dotyczące spodziewanego poziomu realizacji wskaźników odpowiadających danym typom operacji / Przedsięwzięciom, które dany nabór obejmował. Dodatkowo, przewiduje się **okresowe monitorowanie osiągnięcia zaplanowanych poziomów wskaźników** określone w procedurach monitoringu, w ramach którego wchodzi zarówno czynności pracowników Biura LGD (gromadzenie danych monitorujących, monitoring grantobiorców), jak i czynności Zarządu LGD analizującego dane z monitoringu i podejmującego decyzje dotyczące ewentualnych zmian w zapisach

procedur (w tym kryteriów wyboru) - w przypadkach, gdy takie zmiany będą konieczne (problemy z osiągnięciem zakładanego poziomu wskaźnika).

Ostateczne osiągnięcie założonych poziomów wskaźników produktu i rezultatu planowane jest na rok 2023, zbiegający się z ostatecznym rozliczeniem operacji realizowanych w ramach LSR przez poszczególnych beneficjentów i samą LGD. **Wskaźniki rezultatu zliczane są również na podstawie ankiety monitorującej beneficjenta**, który za pomocą ankiety informuje LGD o uzyskanych rezultatach (np. ilości uczestników wydarzeń, osób odwiedzających obiekty objęte operacjami itp.). **Wartości dla wskaźników oddziaływania** (poziom celów ogólnych) określone są na podstawie badania ankietowego przeprowadzonego na obszarze LGD z poszanowaniem założeń minimalnej próby respondentów oraz losowości badania. Wartości bazowe dla tych wskaźników określono na podstawie badania zrealizowanego w roku 2015. Badanie końcowe, weryfikujące założenia wzrostu wartości wskaźników oddziaływania, zostanie przeprowadzone w końcowym okresie związania LGD z celami realizacji LSR, a więc w roku 2027/2028, zgodnie z filozofią badania przemian na tym poziomie, które powinny pokazywać długookresowy efekt wdrożenia. Zakłada się kilkuprocentowe wzrosty wartości wskaźników oddziaływania, ponieważ zmiany jakie badają te wskaźniki odnoszą się do ogółu przemian zachodzących na obszarze, a co za tym idzie są odzwierciedleniem procesów długookresowych, powolnych zmian społecznych.

8. Stan początkowy wskaźnika i wyjaśnienie sposobów jego ustalenia.

Stan początkowy wskaźników produktu i rezultatu ustalony jest na poziomie wartości 0. Jak już wspomniano w pkt. 5 zdecydowano się zastosować na tym poziomie wskaźniki statyczne, dla których wartością jest zero. Powody nie zastosowania wskaźników dynamicznych podano w pkt. 5 i są one zgodne z filozofią wyboru wskaźników opisaną w "Podręczniku...". **Stan początkowy wskaźników oddziaływania** jest wynikiem badania ankietowego, o którym informacja w punkcie 7, z wyłączeniem jednego wskaźnika (dane statystyczne, stan początkowy - rok 2013).

Wartości początkowe wskaźników podano w obligatoryjnej tabeli celów/przedsięwzięć/wskaźników w dalszej części rozdziału.

9. Stan docelowy wskaźnika /poziomy przejściowe/ wyjaśnienie dotyczące sposobu jego ustalenia (założenia do planowania). Stany docelowe wskaźników zaplanowano w oparciu o:

- zastosowany podział budżetu LSR, oparty z kolei o potrzeby lokalne wynikające z diagnozy i konsultacji społecznych oraz o obligatoryjne przepisy dotyczące podziału budżetowego (m.in. konieczność przeznaczenia 50% budżetu na wsparcie przedsiębiorczości, maksymalny poziom operacji grantowej na poziomie 285.000 zł itp.);
- realny poziom / prawdopodobieństwo wystąpienia operacji danego typu oparty o dotychczasowe doświadczenia z terenu LGD (np. w odniesieniu do popularności działań "miękkich", w tym wydarzeń, szkoleń itp.), w tym o doświadczenia płynące z poprzedniego okresu wdrażania (2007-2013);
- możliwy do przyjęcia harmonogram czasowy realizacji operacji, w szczególności istotny przy przedsięwzięciach infrastrukturalnych;
- ogólną zdolność LGD do zorganizowania określonej liczby naborów, w tym również w kontekście zdolności finansowej do realizacji naborów grantowych.

Poziomy przejściowe wynikają z ogólnych ram realizacji LSR, w tym Planu Działania określającego trzy okresy realizacji LSR (do 2018, 2021 i 2023 r.). Osiąganie określonych wartości wskaźników w poszczególnych okresach realizacyjnych wynika z ww. czynników i rozłożenia naborów wniosków w czasie. Poszczególne wartości docelowe wskaźników oraz udział tych wartości w okresach przejściowych odzwierciedla Plan Działania (tabela). Przewidywane stany docelowe wskaźników podano w obligatoryjnej tabeli celów/ przedsięwzięć/ wskaźników w dalszej części rozdziału.

Tabela 10.: Specyfikacja i opis celów ogólnych, przypisanych im celów szczegółowych i przedsięwzięć, wskazanie sposobu ich realizacji

Cel ogólny 1: Zmniejszenie odpływu siły roboczej poprzez stwarzanie warunków rozwoju przedsiębiorczości na obszarze Doliny Grabi	
<i>Opis celu ogólnego:</i>	Cel odpowiada działaniom na rzecz rozwoju przedsiębiorczości. Wsparcie przedsięwzięć gospodarczych ma ułatwić tworzenie i utrzymanie miejsc pracy w nowych i istniejących podmiotach gospodarczych, a zatem przyczynić się do zmniejszenia odpływu siły roboczej z obszaru LGD. Cel ogólny 1 obejmuje 50% wydatków w strukturze LSR w ramach działania 19.2, zgodnie z wytycznymi RLKS/LEADER w ramach PROW 2014-2020.
<i>Związek celu ze SWOT:</i>	Silne strony: 7, 9, 10, 12, 13 Słabe strony: 7, 8, 9, 12, 13, 14, 15 Szanse: 1, 2, 3, 4, 7, 8, 9, 10, 11 Zagrożenia: 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8

Wskaźniki oddziaływania z uzasadnieniem:	<p><u>Wskaźnik I.1: Wzrost odsetka mieszkańców obszaru LGD pozytywnie oceniających rozwój przedsiębiorczości na obszarze LGD.</u> Uzasadnienie: Zmiany długofalowe mierzone będą za pomocą badań prowadzonych wśród mieszkańców. Skala zmian jaką wywoła LSR, ze względu na dostępny budżet, nie dorównuje ilościowym zmianom na obszarze LGD zachodzącym w tym samym czasie w ujęciu globalnym, przez co trudno opierać się na danych statystycznych związanych np. z bezrobociem. W związku z tym istotą pomiaru jest zbadanie ogólnego zadowolenia społeczeństwa ze zmian jakie nastąpią w okresie wdrażania LSR w sferze rozwoju przedsiębiorczości, na co niewątpliwie będzie miało wpływ wdrożenie LSR.</p> <p><u>Wskaźnik I.2: Spadek ilości osób bezrobotnych na obszarze LGD względem stanu bazowego, wywołany wdrożeniem LSR.</u> Uzasadnienie: Wskaźnik oparty o wartość bazową ze statystyki publicznej (ilość bezrobotnych na obszarze LGD) mierzony jedynie jako zmniejszenie bazowej ilości bezrobotnych o liczbę osób, które jako spełniające kryteria osób defaworyzowanych określone w LSR, podjęły działalność gospodarczą (samozatrudnienie z wykorzystaniem premii dla osób zakładających dz. gospodarczą).</p>
Cel szczegółowy 1.1: Tworzenie nowych miejsc pracy na obszarze LGD	
Opis celu szczegółowego:	Cel odpowiada tworzeniu miejsc pracy poprzez samozatrudnienie, w tym także osób defaworyzowanych na rynku pracy, określonych w LSR, a także zatrudnianiu nowych pracowników w już istniejących podmiotach gospodarczych.
Wskaźniki rezultatu z uzasadnieniem:	<p>I-1. liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem) = 64 (41 "premie" x 1 etat = 41 etaty z 4 100 000 zł, oraz 23 etaty z 2 340 000 zł. na rozwój firm, licząc każde 100 000 na etat)</p> <p>I-2. liczba miejsc pracy utworzonych przez samozatrudnienie osób defaworyzowanych na rynku pracy = 5; LGD kieruje w ten sposób 10% budżetu z celu ogólnego I, cel szczegółowy 1.1 Tworzenie nowych miejsc pracy na obszarze LGD, cel szczegółowy 1.2 Utrzymanie zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw</p>
Przedsięwzięcie 1: Wspieramy tworzenie i rozwój firm	
Sposób realizacji: konkurs	
Forma wsparcia:	dotacja na inwestycje związane z rozwojem istniejących przedsiębiorstw do 300.000 na podmiot, w tym konieczność utworzenia co najmniej jednego miejsca pracy / premia związana z uruchamianiem nowej działalności gospodarczej, w tym przez osoby defaworyzowane na rynku pracy (5 premii)
Prefinansowanie:	dotacja bez prefinansowania / premia wypłacana w dwóch transzach 80/20%
Dofinansowanie:	dotacja do 70% / premia = ryczałt 100%
Obszary tematyczne, rodzaje operacji	zakładanie nowych podmiotów gospodarczych i rozwój już istniejących przedsiębiorstw, w tym inwestycje związane z rozwiązaniami innowacyjnymi i proekologicznymi, tworzące miejsca pracy
Beneficjenci:	premia - osoba fizyczna zakładająca działalność gospodarczą / dotacja - osoba lub podmiot prowadzący działalność gospodarczą w formie mikro lub małego przedsiębiorstwa
Wskaźniki produktu z uzasadnieniem:	<p>I-1. liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa = 41 (41 podmioty powstałe dzięki premiom po 100 000 zł = 4 100 000 zł)</p> <p>I-2. liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa = 9 (9 podmiotów korzystających z dotacji na rozwój działalności = 2 340 000 zł)</p> <p>I-A. liczba operacji ukierunkowanych na innowacje = 3 (wskaźnik liczony dla operacji w ramach ww. wskaźników) Co najmniej 3 operacje będą miały znamiona innowacyjności, zgodnie z definicją określoną w rozdziale VI LSR.</p>
Cel szczegółowy 1.2: Utrzymanie zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw	
Opis celu szczegółowego:	Cel odpowiada utrzymaniu miejsc pracy w już istniejących podmiotach gospodarczych, dzięki dotacjom do 25 000 złotych na inwestycje w tych podmiotach, nie generujących nowych miejsc pracy.
Wskaźniki rezultatu z uzasadnieniem:	I-3. liczba utrzymanych miejsc pracy = 14 - wartość odpowiada wartości wskaźnika produktu dla dotacji do 25 000 zł.
Przedsięwzięcie 2: Wspieramy przedsiębiorczość	
Sposób realizacji: konkurs	
Forma wsparcia:	dotacja na inwestycje związane z rozwojem istniejących przedsiębiorstw do 25 000 na podmiot, bez konieczności zatrudnienia nowych pracowników

Prefinansowanie:	dotacja bez prefinansowania
Dofinansowanie:	dotacja do 70%
Obszary tematyczne, rodzaje operacji	rozwój już istniejących przedsiębiorstw, w tym inwestycje związane z rozwiązaniami innowacyjnymi i proekologicznymi, utrzymujące miejsca pracy
Beneficjenci:	osoba lub podmiot prowadzący działalność gospodarczą w formie mikro lub małego przedsiębiorstwa
Wskaźniki produktu z uzasadnieniem:	I-3. liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa = 14 (ilość dotacji po 25 000 zł w ramach dostępnej kwoty 350.000 zł) I-A. liczba operacji ukierunkowanych na innowacje = 1 (wskaźnik liczony dla operacji w ramach ww. wskaźnika) Co najmniej 1 operacja będzie miała znamiona innowacyjności, zgodnie z definicją określoną w rozdziale VI LSR.
Cel ogólny 2: Integracja lokalnej społeczności poprzez stwarzanie warunków do zróżnicowanej aktywności mieszkańców	
Opis celu ogólnego:	Cel odpowiada potrzebom społecznym zdiagnozowanym w toku spotkań ze społecznością lokalną, związanych z niedostatkami infrastruktury kulturalnej oraz rekreacyjnej, a także brakiem wiedzy i umiejętności, w tym także wiedzy o samej LSR i jej wdrażaniu. Cel obejmuje także działania aktywizacyjne w ramach Projektu Współpracy nakierowanego na kreowanie produktów turystycznych w postaci questów.
Związek celu ze SWOT:	Silne strony: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8 Słabe strony: 2, 4, 5 Szanse: 1, 2, 3, 7 Zagrożenia: 1, 6
Wskaźniki oddziaływania z uzasadnieniem:	<u>Wskaźnik II: Wzrost liczby osób pozytywnie oceniających integrację społeczną na obszarze LGD.</u> Uzasadnienie: Zmiany długofalowe mierzone będą za pomocą badań prowadzonych wśród mieszkańców. Działania objęte celami szczegółowymi poprzez swe zróżnicowanie wpłyną dodatnio na zintegrowanie mieszkańców obszaru. Podstawą integracji staną się nowe, lepsze warunki do zróżnicowanej działalności (w tym na bazie nowej i ulepszonej infrastruktury kulturalnej oraz turystyczno-rekreacyjnej, a także poprzez uczestnictwo w działaniach szkoleniowych i aktywizacyjnych).
Cel szczegółowy 2.1: Wzrost integracji i aktywności mieszkańców opartej o bazę kulturalną obszaru LGD	
Opis celu szczegółowego:	Cel odpowiada tworzeniu warunków do aktywności i integrowania się mieszkańców poprzez tworzenie nowej i ulepszenie istniejącej infrastruktury kulturalnej
Wskaźniki rezultatu z uzasadnieniem:	II-1. liczba osób odwiedzających obiekty infrastruktury kulturalnej = 600 (12 obiektów objętych operacjami x statystyczna ilość osób odwiedzających obiekty = 50. W obliczeniach oparto się o hipotetyczną ilość osób odwiedzających opartą o doświadczenia lokalne, ponieważ nie jest wiadomo, które obiekty z obszaru LGD będą objęte wsparciem.)
Przedsięwzięcie 3: Rozwijamy infrastrukturę kulturalną	
Sposób realizacji: konkurs	
Forma wsparcia:	dotacja
Prefinansowanie:	bez prefinansowania
Dofinansowanie:	do 63,63% - dla jsfp / do 100% - dla NGO
Obszary tematyczne, rodzaje operacji	- budowa, przebudowa obiektów kulturalnych - zakup wyposażenia obiektów/podmiotów działających w sferze kultury, w tym np. instrumentów Operacje o wartości powyżej 50.000 zł (większe niż granty)
Beneficjenci:	jednostki sektora finansów publicznych oraz organizacje pozarządowe
Wskaźniki produktu z uzasadnieniem:	II-1. liczba podmiotów działających w sferze kultury, które otrzymały wsparcie w ramach realizacji LSR = 12 (ilość szacowana oparta na konsultacjach z jsfp oraz w oparciu o posiadany przez LGD budżet)
Cel szczegółowy 2.2: Zwiększenie udziału społeczeństwa obszaru LGD w realizacji strategii i rozwoju obszaru LGD	
Opis celu szczegółowego:	Cel odpowiada na potrzeby mieszkańców w zakresie wiedzy o warunkach wdrażania i efektach LSR - z jednej strony, zaś z drugiej jest odzwierciedleniem obowiązku LGD w zakresie krzewienia wiedzy na ten temat wśród mieszkańców obszaru.

<p>Wskaźniki rezultatu z uzasadnieniem:</p>	<p>II-2. liczba osób/podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa = 90 (wartość szacowana na podstawie planowanej ilości naborów, a także dotychczasowych doświadczeń dot. ilości wnioskodawców i osób korzystających z doradztwa LGD)</p> <p>II-3. liczba uczestników spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami obszaru = 220 (11 szkoleń po 20 osób = 220; podstawy szacowania jak wyżej).</p> <p>II.4. liczba osób/podmiotów, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w Biurze LGD = 50 (praktyka pokazuje, że około 1/4 uczestników szkoleń i/lub doradztwa to maksymalna liczba osób, które następnie stają się beneficjentami).</p> <p>II-5. liczba odbiorców oznakowania operacji inwestycyjnych tabliczką z logiem i nazwą LGD = 88 (inicjatywa LGD w zakresie oznakowania inwestycji wspartych przez LGD, ma być odpowiedzią na zbyt małe rozpoznanie tych inwestycji i związaną z tym niską rozpoznawalnością działań LGD, wśród mieszkańców obszaru. Ilość oparta o kalkulację łącznej prawdopodobnej ilości operacji o charakterze inwestycyjnym/trwałym, jakie otrzymają wsparcie z LGD w ramach niniejszej LSR).</p> <p>II-6. liczba odbiorców ogłoszeń na stronach internetowych informujących o planowanych naborach wniosków = 1 200 (szacowana na podstawie doświadczeń, wskazań licznika odwiedzin na podstronie strony internetowej LGD, poświęconej ogłoszeniom o naborach wniosków).</p> <p>II-7. liczba odwiedzin na prowadzonej stronie internetowej LGD = 60 000 (szacowana na podstawie doświadczeń, wskazań licznika odwiedzin strony internetowej LGD).</p> <p>II-8. liczba odwiedzin na prowadzonym profilu internetowym LGD na portalach społecznościowych = 60 000 (szacowana na podstawie doświadczeń, danych ze statystyk odwiedzin profilu internetowego).</p> <p>II-9. liczba raportów z badań ewaluacyjnych LSR = 1 (zgodnie z ilością badań ewaluacyjnych zaplanowanych dla LSR).</p>
<p>Przedsięwzięcie 4: Upowszechnianie wiedzy o LSR</p>	
<p>Sposób realizacji: Aktywizacja prowadzona przez LGD oraz koszty bieżące działalności LGD</p>	
<p>Forma wsparcia:</p>	<p>w ramach umowy ramowej LGD</p>
<p>Prefinansowanie:</p>	<p>na warunkach umowy ramowej LGD</p>
<p>Dofinansowanie:</p>	<p>100%</p>
<p>Obszary tematyczne, rodzaje operacji</p>	<ul style="list-style-type: none"> - doradztwo, konsultacje i szkolenia dotyczące wdrażania LSR, warunków dotyczących naborów wniosków, wypełniania dokumentacji wniosków o przyznanie dotacji i wniosków o płatność itp. - szkolenia osób wchodzących w skład organów LGD (Rady, Zarządu, Komisji Rewizyjnej) oraz pracowników Biura LGD podwyższające ich wiedzę i kwalifikacje w zakresie wdrażania LSR oraz dotyczące rozwoju obszaru LGD itp. - oznakowanie inwestycji dofinansowanych ze środków LGD specjalną tabliczką z logotypem i nazwą LGD (ilość wynika z ilości operacji o charakterze inwestycyjnym) - publikowanie artykułów/informacji na stronach internetowych o planowanych naborach wniosków- prowadzenie strony internetowej LGD i profilu FB LGD - badania ewaluacyjne LSR wdrażanej w ramach PROW 2014-2020
<p>Beneficjenci:</p>	<p>LGD / beneficjenci ostateczni: mieszkańcy i podmioty z obszaru LGD</p>
<p>Wskaźniki produktu z uzasadnieniem:</p>	<p>II-2. liczba okresów doradczo-konsultacyjnych organizowanych przez LGD = 5 (okresem doradczym nazwano okres przed naborem wniosków w danym roku, dla okresu doradczego prowadzona jest lista udzielonego doradztwa w Biurze LGD).</p> <p>II-3. liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami obszaru = 11 (1 szkolenie w każdej gminie w roku 2016 tj. 9 - ponieważ wiedza dotycząca nowej LSR będzie niska na początku wdrażania strategii) oraz po 1 szkoleniu w roku 2018, 2020);</p> <p>II-4a. liczba osobodni szkoleń dla organów LGD = 38 (zgodnie z planem szkoleń LGD załączonym do wniosku o wybór LSR).</p> <p>II-4b. liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD = 19 (zgodnie z planem szkoleń LGD, jak wyżej).</p> <p>II-5. liczba rodzajów tabliczek służących oznakowaniu operacji inwestycyjnych logiem i nazwą LGD = 1 (oznakowaniu inwestycji, o którym mowa w opisie wskaźnika rezultatu, powyżej, będzie służyć jeden wzór tabliczki, zawierający logo i nazwę LGD).</p>

	<p>II-6. liczba treści ogłoszeń na stronach internetowych informujących o planowanych naborach wniosków = 16 (wynika z liczby naborów oraz liczby rodzajów wdrażanych narzędzi finansowych, dla których sporządzane będzie ogłoszenie).</p> <p>II-7. liczba prowadzonych stron internetowych LGD = 1 (strona internetowa LGD).</p> <p>II-8. liczba prowadzonych profili internetowych LGD na portalach społecznościowych = 1 (profil LGD na portalu społecznościowym Facebook).</p> <p>II-9. ilość badań ewaluacyjnych LSR = 1 (ewaluacja końcowa wdrażania LSR)</p>
Cel szczegółowy 2.3: Rozwój oferty turystycznej Doliny Grabi poprzez aktywizację mieszkańców	
<i>Opis celu szczegółowego:</i>	Cel odpowiada na potrzeby w zakresie aktywizacji mieszkańców oraz wykorzystanie działań na rzecz zaspakajania tych potrzeb w celu kreowania lokalnych produktów turystycznych (ścieżek questingowych). Jest to kontynuacja działania, które odniosło doskonałe efekty w ramach LSR za lata 2007-2013 oraz pobudziło kolejne środowiska lokalne do podobnych działań. Realizację tego celu umożliwi Projekt Współpracy.
<i>Wskaźniki rezultatu z uzasadnieniem:</i>	<p>II-10. liczba uczestników spotkań informacyjnych = 80 (szacowana ilość uczestników - mieszkańców zainteresowanych powstawaniem questów, na podstawie dotychczasowych doświadczeń w realizowaniu podobnych zajęć).</p> <p>II-11. liczba uczestników spotkań metodologicznych dla reprezentantów LGD połączonych z wyjazdem = 115 osób.</p> <p>II-12. liczba uczestników spotkań edukacyjnych z zakresu metodologii questów = 85</p> <p>II-13. liczba osób zainteresowanych ścieżkami questingowymi = 5 500 (wartość trudna do oszacowania. Przyjęto, że 1/4 odbiorców ulotek wydawanych w celu wypromowania poszczególnych questów będzie zainteresowana ich zwiedzeniem lub stanie się osobami je odwiedzającymi).</p>
Przedsięwzięcie 5: Wspólnie kreujemy produkty turystyczne	
Sposób realizacji: Projekt współpracy LGD	
Forma wsparcia:	w ramach umowy o realizację Projektu Współpracy
Prefinansowanie:	na warunkach o realizację Projektu Współpracy
Dofinansowanie:	100%
Obszary tematyczne, rodzaje operacji	Działania LGD, objęte Projektami Współpracy: np. projekt „Quest Umożliwi Innowacyjne Zwiedzanie - QUIZ” , łączący aktywizację społeczną i questy, w tym: <ul style="list-style-type: none"> - kreowanie nowych questów na obszarze LGD Dolina Grabi, - przeprowadzenie spotkań i warsztatów aktywizacyjnych dot. kreowania questów
Beneficjenci:	LGD / beneficjenci ostateczni: mieszkańcy i podmioty z obszaru LGD
<i>Wskaźniki produktu z uzasadnieniem:</i>	<p>II-10. liczba zorganizowanych spotkań informacyjnych = 2 (minimalna liczba, konieczna do rozpropagowania podstawowych informacji o projekcie i jego celach).</p> <p>II-11. liczba zorganizowanych spotkań metodologicznych dla reprezentantów LGD połączonych z wyjazdem = 5 (minimalna liczba, konieczna do przygotowania mieszkańców, zainteresowanych sołectw, do opracowania i wdrażania Questu w danej miejscowości) oraz promocja za granicą.</p> <p>II-12. liczba zorganizowanych spotkań edukacyjnych z zakresu metodologii questów = 10 (liczba spotkań odpowiadająca zakładanej liczbie questów w Projekcie Współpracy, po jednym na miejscowość).</p> <p>II-13. liczba wyznaczonych ścieżek questingowych = 10 (zgodnie z założeniem Projektu Współpracy, jego zakres pozwoli na przeprowadzenie zajęć oraz opracowanie Questów w 10 miejscach).</p>
Cel szczegółowy 2.4: Wzrost aktywności mieszkańców opartej o bazę rekreacyjną obszaru LGD	
<i>Opis celu szczegółowego:</i>	Cel odpowiada tworzeniu warunków do aktywności i integrowania się mieszkańców poprzez tworzenie nowej i ulepszenie istniejącej infrastruktury rekreacyjnej
<i>Wskaźniki rezultatu z uzasadnieniem:</i>	II-14. liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej = 9 000 (zakłada się, że z każdego wspartego obiektu skorzysta w czasie realizacji strategii po 500 osób. Jest to wartość średnia, założona hipotetycznie w oparciu o doświadczenia dotychczasowe co do ilości osób, które korzystają z podobnych obiektów. Ilość nie jest łatwa do oszacowania, ponieważ nieznanne są jeszcze obiekty/lokalizacje operacji, które będą przedmiotem wsparcia, stąd oparcie się we wskaźniku na wartości szacunkowej).
Przedsięwzięcie 6: Rozwijamy infrastrukturę rekreacyjną	
Sposób realizacji: konkurs	

Forma wsparcia:	dotacja
Prefinansowanie:	bez prefinansowania
Dofinansowanie:	do 63,63% - dla jsfp / do 100% - dla NGO
Obszary tematyczne, rodzaje operacji	- budowa, przebudowa obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej Operacje o wartości powyżej 50.000 zł (większe niż granty)
Beneficjenci:	jednostki sektora finansów publicznych oraz organizacje pozarządowe
Wskaźniki produktu z uzasadnieniem:	II-14. liczba budowanych lub przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej = 19 (ilość szacowana oparta na konsultacjach z jsfp oraz w oparciu o posiadany przez LGD budżet)
Cel ogólny 3: Zwiększenie poczucia tożsamości lokalnej oraz wzmocnienie roli funkcji turystycznej i rekreacyjnej w zintegrowaniu mieszkańców obszaru	
Opis celu ogólnego:	Cel odpowiada potrzebom integracji społecznej i obejmuje działania na rzecz organizacji wydarzeń, imprez opierających swój zakres tematyczny o walory obszaru, zasoby dziedzictwa lokalnego, produktów lokalnych, a także ochronę tych zasobów, w tym także ochronę środowiska naturalnego itp. Jednocześnie, jako synergiczny efekt pozwala na prowadzenie działań promocyjnych wykorzystujących wymienione zasoby.
Związek celu ze SWOT:	Silne strony: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 Słabe strony: 3, 4, 16, 17 Szanse: 1, 2, 3, 4, 7 Zagrożenia: 1, 11
Wskaźniki oddziaływania z uzasadnieniem:	<u>Wskaźnik IIIA: Wzrost odsetka mieszkańców obszaru LGD deklarujących poczucie lokalnej tożsamości.</u> Uzasadnienie: Zmiany długofalowe mierzone będą za pomocą badań prowadzonych wśród mieszkańców. Działania objęte celami szczegółowymi poprzez swe zróżnicowanie wpłyną dodatnio na wzrost poczucia lokalnej tożsamości mieszkańców obszaru. Podstawą tej zmiany stanie się uczestnictwo w działaniach promocyjnych oraz integrująco-aktywizacyjnych opartych na zasobach lokalnych, w tym na walorach dziedzictwa kulturowego i historycznego obszaru. <u>Wskaźnik IIIB: Wzrost odsetka mieszkańców pozytywnie oceniających wpływ rozwoju turystyki i rekreacji na zintegrowanie mieszkańców obszaru LGD Dolina rzeki Grabi.</u> Uzasadnienie: Zmiany długofalowe mierzone będą za pomocą badań prowadzonych wśród mieszkańców. Działania objęte celami szczegółowymi poprzez swe zróżnicowanie wpłyną dodatnio na zintegrowanie mieszkańców obszaru. Podstawą tej zmiany stanie się uczestnictwo w działaniach promocyjnych oraz integrująco-aktywizacyjnych opartych na zasobach lokalnych, w tym na walorach dziedzictwa kulturowego i historycznego obszaru.
Cel szczegółowy 3.1: Zintegrowana Promocja obszaru LGD	
Opis celu szczegółowego:	Cel odpowiada potrzebom działań lokalnych w zakresie promowania lokalnych zasobów, dziedzictwa historycznego i kulturowego miejscowości na obszarze LGD oraz produktów lokalnych obszaru, a także ochronę zasobów lokalnych w tym także ochronę środowiska naturalnego.
Wskaźniki rezultatu z uzasadnieniem:	<u>Dla Przedsięwzięcia 7:</u> III-1. liczba uczestników działań/wydarzeń na rzecz promocji obszaru Doliny Grabi, jego dziedzictwa oraz produktów lokalnych = 2 500 (10 działań lokalnych, w których zakłada się udział ok. 250 osób/działanie, wartość oparta o dotychczasowe doświadczenia związane z udziałem mieszkańców w wydarzeniach o podobnym charakterze) <u>Dla Przedsięwzięcia 8:</u> III-2. liczba osób reprezentujących LGD w Targach i/lub w wydarzeniach lokalnych na terenie LGD = 90 (30 wydarzeń*3 osoby = 90; wskaźnik obejmuje uczestnictwo reprezentantów LGD w koronnych wydarzeniach przyczyniających się do promocji Doliny rzeki Grabi, jej walorów i dziedzictwa (wydarzenia wymienione przy wskaźniku produktu). III-3. liczba odbiorców folderów nt. twórców i produktów lokalnych, wydanych przez LGD = 5 000 (równa zakładanemu nakładowi folderu, który trafi do mieszkańców obszaru podczas lokalnych wydarzeń promocyjnych, a także będzie dystrybuowany na ww. wydarzeniach targowych. Nakład określony na podstawie zapotrzebowania wynikającego z doświadczeń płynących z podobnych działań prowadzonych w poprzednich latach). III-4. liczba uczestników konferencji dotyczących działalności promocyjnej

	<p>i aktywizacyjnej LGD = 80 (ze względu na przypadające w nowym okresie X-lecie LGD, planuje się zorganizowanie konferencji, której celem będzie spopularyzowanie efektów działań promocyjnych i aktywizacyjnych LGD, a także poszerzenia grona osób zainteresowanych efektami wdrożonych działań oraz promowanymi produktami lokalnymi, w tym turystycznymi. Liczba uczestników odpowiada dotychczasowym doświadczeniom oraz ograniczonym możliwościom finansowym LGD w ramach nowego budżetu (w ramach 19.4, PROW 2014-2020)</p> <p><u>Dla Przedsięwzięcia 9:</u></p> <p>III-5. liczba użytkowników stron internetowych, na których opublikowano informację o wytyczonych ścieżkach = 200 000 (40 000 x 5 lat na podstawie dotychczasowych odwiedzin).</p> <p>III-6. liczba użytkowników zmodyfikowanych aplikacji na urządzenia mobilne dotyczących questów = 200 (40 x 5 lat na podst. ilości dotychczasowych pobrań).</p> <p>III-7. liczba odbiorców map obszaru LGD = 10 000 (równa zakładanemu nakładowi mapy, która trafi do mieszkańców obszaru oraz turystów podczas lokalnych wydarzeń promocyjnych, planowanej konferencji, a także w stałych punktach dystrybucji materiałów promocyjnych LGD. Nakład określony na podstawie zapotrzebowania wynikającego z doświadczeń płynących z podobnych działań prowadzonych w poprzednich latach).</p> <p>III-8. liczba odbiorców ulotek = 56 000 (podstawowe narzędzie promocyjne oraz spełniające rolę przewodnika po danej ścieżce questu. Ze względu na ilość planowanych ścieżek, jest to ilość niezbędna do ich wypromowania).</p> <p>III-9. liczba uczestników konferencji podsumowujących projekt = 147 (minimalna niezbędna ilość uczestników wydarzenia służącego wypromowaniu i podsumowaniu efektów projektu. Liczba ograniczona ze względów oszczędnościowych).</p> <p>III-10. liczba odbiorców gadżetów = 7 000 (narzędzie promocyjne, nakład spowodowany ilością ścieżek jakie mają być wypromowane i spodziewaną ilością osób zainteresowanych tego typu produktami turystycznymi).</p> <p>III-11. liczba ścieżek questingowych wyposażonych w pieczątki = 36 (każda ścieżka będzie wyposażona w pieczęć - niezbędny element dla potwierdzania uczestnictwa osoby/turysty w danym queście).</p> <p>III-12. liczba odbiorców albumu – 5000 egz.</p> <p>III-13. liczba reprezentantów LGD biorących udział w targach turystycznych – 5 osób.</p>
Przedsięwzięcie 7: Promujemy Dolinę Grabi i jej dziedzictwo	
Sposób realizacji: projekt grantowy / lub "operacja własna" LGD"	
Forma wsparcia:	dotacja
PREFINANSOWANIE:	70%
DOFINANSOWANIE:	do 100% - dla jsfp / do 100% - dla NGO lub w przypadku "operacji własnej" LGD
Obszary tematyczne, rodzaje operacji	<p>- imprezy, wydarzenia i inne operacje promujące walory obszaru LGD Dolina Grabi, w tym dotyczące dziedzictwa lokalnego</p> <p>- imprezy, wydarzenia i inne operacje promujące produkty lokalne, szlaki turystyczne, istotne dla rozwoju turystyki miejsca i wydarzenia oraz ochronę lokalnych zasobów w tym także ochronę środowiska naturalnego.</p> <p>Operacje o wartości do 50 000 zł (granty)</p>
Beneficjenci:	jednostki sektora finansów publicznych oraz organizacje pozarządowe
Wskaźniki produktu z uzasadnieniem:	III-1. liczba działań/wydarzeń na rzecz promocji obszaru Doliny Grabi, jego dziedzictwa oraz produktów lokalnych = 10 (ilość oparta o limit finansowy operacji grantowej - 285 000 zł – a także o dotychczasowe doświadczenia dotyczące kwot wsparcia udzielonego dla zrealizowanych "małych projektów" obejmujących podobne działania).
Przedsięwzięcie 8: LGD na rzecz aktywizacji mieszkańców obszaru	
Sposób realizacji: Aktywizacja prowadzona przez LGD oraz koszty bieżącej działalności LGD	
Forma wsparcia:	w ramach umowy ramowej LGD
PREFINANSOWANIE:	na warunkach umowy ramowej LGD
DOFINANSOWANIE:	100%

Obszary tematyczne, rodzaje operacji	- udział reprezentacji LGD w Targach (np. "Na Styku Kultur" Łódź; Agrotravel Kielce, "Mixer" Łódź, Smaki Ziemi Łódzkiej i inne) oraz w wydarzeniach lokalnych o charakterze promocyjnym na terenie LGD; - wydanie folderu nt. twórców i produktów lokalnych; - organizacja konferencji podsumowującej działalność promocyjną i aktywizacyjną z okazji X-lecia działalności LGD.
Beneficjenci:	LGD / beneficjenci ostateczni: mieszkańcy i podmioty z obszaru LGD
Wskaźniki produktu z uzasadnieniem:	III-2. liczba udziałów reprezentacji LGD w Targach i/lub w wydarzeniach lokalnych = 30 (liczba obejmuje koronne wydarzenia targowe np. "Na Styku Kultur" Łódź; Agrotravel Kielce, "Mixer" Łódź, Smaki Ziemi Łódzkiej i inne wartościowe wydarzenia, które służą w sposób odpowiedni promocji obszaru LGD, jego walorów i dziedzictwa, a także lokalne wydarzenia promocyjne organizowane w gminach obszaru. Szacowana liczba jest również wynikiem ograniczeń finansowych LGD w ramach nowego budżetu (w ramach 19.4, PROW 2014-2020). III-3. liczba rodzajów/tytułów folderów nt. twórców i produktów lokalnych, wydanych przez LGD = 1 (minimalna ilość podstawowego narzędzia promocyjnego, stosowanego przez LGD, narzędzie sprawdzone w poprzednim okresie wdrażania LSR). III-4. liczba zorganizowanych konferencji dotyczących działalności promocyjnej i aktywizacyjnej LGD = 1 (konferencja promująca i upowszechniająca działalność LGD. Informacje szczegółowe opisano przy wskaźniku rezultatu. Działanie przynoszące bardzo dobre efekty upowszechnieniowe, niestety ograniczenie do 1 konferencji wynika z ograniczeń finansowych LGD w ramach nowego budżetu (w ramach 19.4, PROW 2014-2020).
Przedsięwzięcie 9: Wspólnie na rzecz innowacyjnej promocji	
Sposób realizacji: Projekt współpracy LGD	
Forma wsparcia:	w ramach umowy o realizację projektu Współpracy
Prefinansowanie:	na warunkach o realizację projektu Współpracy
Dofinansowanie:	100%
Obszary tematyczne, rodzaje operacji	Działania LGD, objęte Projektami Współpracy , łączą aktywizację społeczną i questy, w tym: - wydanie map i ulotek questingowych, zmodyfikowanie aplikacji promującej questy oraz strony internetowej, promowanie questów poprzez gadżety, wydanie albumu promującego obszar LGD i projekt współpracy, udział w targach.
Beneficjenci:	LGD / beneficjenci ostateczni: mieszkańcy i podmioty z obszaru LGD, turyści
Wskaźniki produktu z uzasadnieniem:	III-5. liczba rozbudowanych stron internetowych, na których opublikowano informację o wytyczonych ścieżkach = 1 (dotychczasowy portal służący promocji questów na obszarze Doliny rzeki Grabi zostanie rozbudowany o informację na temat nowych ścieżek/questów powstałych w trakcie realizacji projektu). III-6. liczba zmodyfikowanych aplikacji na urządzenia mobilne o nowe questy = 1 (dotychczasowo wdrożona aplikacja zostanie zaktualizowana, jak wyżej). III-7. liczba wydanych map obszaru LGD (tytułów) = 1 (podstawowe wyposażenie turysty/uczestnika questu). III-8. liczba wydanych ulotek (pozycji) = 36 (ilość odpowiada ilości promowanych ścieżek - dotychczasowych i nowych - w postaci ulotki, pełniącej rolę przewodnika po queście). III-9. liczba konferencji podsumowujących projekt = 2 (wydarzenie podsumowujące projekt i propagujące jego efekty, w tym produkty turystyczne obszaru oraz aktywizację społeczną mieszkańców, którzy wzięli udział w projekcie). III-10. liczba gadżetów (rodzajów) = 12 (zróżnicowane gadżety są skutecznym narzędziem promocji, stąd planuje się zastosować różne ich formy). III-11. liczba pieczętek opracowanych dla ścieżek questingowych = 36 (każdy quest wymaga osobnego wzoru pieczątki potwierdzającej udział/ukończenie questu, zgodnie z metodyką tego typu projektów). III-12. liczba opracowanych i wydrukowanych albumów (tytułów) – 1. III-13. liczba targów turystycznych, w których wezmą udział przedstawiciele LGD – 1 (promocja obszaru LGD i questów).

Pozostałe dane dotyczące wskaźników ich wartości początkowych, końcowych oraz sposobu pomiaru znajdują się w obowiązkowej tabeli celów/przedsięwzięć/wskaźników, poniżej.

Tabela 11: Cele i wskaźniki

I		CEL OGÓLNY I	Zmniejszenie odpływu siły roboczej poprzez stwarzanie warunków rozwoju przedsiębiorczości na obszarze Doliny Grabi					
1.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	Tworzenie nowych miejsc pracy na obszarze LGD						
1.2		Utrzymanie zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw						
		Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	Stan początkowy 2016 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru		
1.1	Wzrost odsetka mieszkańców obszaru LGD pozytywnie oceniających rozwój przedsiębiorczości na obszarze LGD		%	13,75	15	badanie własne LGD z wykorzystaniem ankiety		
1.2	Spadek ilości osób bezrobotnych na obszarze LGD względem stanu bazowego, wywołany wdrożeniem LSR		%	100	99,84	wskaźnik oparty o wartość bazową ze statystyki publicznej (ilość bezrobotnych na obszarze LGD, 6260 os.) mierzony jedynie jako zmniejszenie wartości bazowej o liczbę osób, które jako osoby defaworyzowane określone w LSR, podjęły działalność gospodarczą (samozatrudnienie z wykorzystaniem premii, planowana ilość = 10 os.)		
		Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych	Jednostka miary	Stan początkowy 2016 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru		
1.1	liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem)		szt.	0	54	Dane od beneficjentów pozyskane w ramach monitoringu realizacji LSR		
1.2	liczba miejsc pracy utworzonych przez samozatrudnienie osób defaworyzowanych na rynku pracy		szt.	0	5	Dane od beneficjentów pozyskane w ramach monitoringu realizacji LSR		
1.3	liczba utrzymanych miejsc pracy		szt.	0	14	Dane od beneficjentów pozyskane w ramach monitoringu realizacji LSR		
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźniki produktu				
				Nazwa	Jednostka miary	Wartość		Źródło danych/sposób pomiaru
		początkowa 2016 rok	końcowa 2023 rok					
1	Wspieramy tworzenie i rozwój firm	osoby planujące założenie dz. gospodarczej;	konkurs	I-1. liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	szt.	0	41	monitoring LGD

		mikro i małe przedsiębiorstwa		I-2. liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	szt.	0	9	monitoring LGD
				I-A. liczba operacji ukierunkowanych na innowacje (wskaźnik liczony dla operacji w ramach ww. wskaźników)	szt.	0	3	monitoring LGD
2	Wspieramy przedsiębiorczość	mikro i małe przedsiębiorstwa	konkurs	I-3. liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	szt.	0	14	monitoring LGD
				I-A. liczba operacji ukierunkowanych na innowacje (wskaźnik liczony dla operacji w ramach ww. wskaźnika)	szt.	0	1	monitoring LGD
SUMA								
II	CEL OGÓLNY II	Integracja lokalnej społeczności poprzez stwarzanie warunków do zróżnicowanej aktywności mieszkańców						
2.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	Wzrost integracji i aktywności mieszkańców opartej o bazę kulturalną obszaru LGD						
2.2		Zwiększenie udziału społeczeństwa obszaru LGD w realizacji strategii i rozwoju obszaru LGD						
2.3		Rozwój oferty turystycznej Doliny Grabi poprzez aktywizację mieszkańców						
2.4		Wzrost aktywności mieszkańców opartej o bazę rekreacyjną obszaru LGD						
		Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	Stan początkowy 2016 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru		
II	Wzrost liczby osób pozytywnie oceniających integrację społeczną na obszarze LGD		%	37,5	40	Badanie własne LGD z wykorzystaniem ankiety		
		Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych	Jednostka miary	Stan początkowy 2016 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru		

II.1	liczba osób odwiedzających obiekty infrastruktury kulturalnej	szt.	0	600	dane od beneficjentów pozyskane w ramach monitoringu realizacji LSR		
II.2	liczba osób/podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	os.	0	90	listy udzielonego doradztwa / LGD		
II.3	liczba uczestników spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami obszaru	os.	0	220	listy obecności na spotkaniach / LGD		
II.4	liczba osób/podmiotów, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w Biurze LGD	os.	0	50	dane od beneficjentów pozyskane w ramach monitoringu realizacji LSR		
II.5	liczba odbiorców oznakowania operacji inwestycyjnych tabliczką z logotypem i nazwą LGD	os.	0	88	dane od beneficjentów pozyskane w ramach monitoringu realizacji LSR		
II.6	liczba odbiorców ogłoszeń na stronach internetowych informujących o planowanych naborach wniosków	os.	0	1 200	licznik wejść strony internetowej LGD - podstrony z ogłoszeniami o konkursach		
II.7	liczba odwiedzin na prowadzonej stronie internetowej LGD	szt.	0	60 000	licznik wejść strony internetowej LGD		
II.8	liczba odwiedzin na prowadzonym profilu internetowym LGD na portalach społecznościowych	szt.	0	60 000	licznik wejść profilu internetowego LGD na portalu społecznościowym		
II.9	liczba raportów z badań ewaluacyjnych LSR	szt.	0	1	dokumentacja raportu z ewaluacji LGD/LSR		
II.10	liczba uczestników spotkań informacyjnych	os.	0	80	listy obecności na spotkaniach / LGD		
II.11	liczba uczestników spotkań metodologicznych dla reprezentantów LGD połączonych z wyjazdem	os.	0	100	listy obecności na spotkaniach / LGD		
II.12	liczba uczestników spotkań edukacyjnych z zakresu metodologii questów	os.	0	85	listy obecności na spotkaniach / LGD		
II.13	liczba osób zainteresowanych ścieżkami questingowymi	os.	0	5 500	badania własne LGD		
II.14	liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	os.	0	9 000	dane od beneficjentów pozyskane w ramach monitoringu realizacji LSR		
				Wskaźniki produktu			
Przedsięwzięcia	Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Nazwa	Jednostka miary	Wartość		Źródło danych/sposób pomiaru
					początkowa 2016 rok	końcowa 2023 rok	

3	Rozwijamy infrastrukturę kulturalną	mieszkańcy obszaru	konkurs	II-1. Liczba podmiotów działających w sferze kultury, które otrzymały wsparcie w ramach realizacji LSR	szt.	0	12	monitoring LSR
4	Upowszechnianie wiedzy o LSR	mieszkańcy obszaru, instytucje, wnioskodawcy, beneficjenci	aktywizacja	II-2. liczba okresów doradzo-konsultacyjnych organizowanych przez LGD	szt.	0	5	listy udzielonego doradztwa / LGD
			aktywizacja	II-3. Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami obszaru	szt.	0	11	listy obecności na spotkaniach / LGD
		reprezentanci organów LGD	aktywizacja	II-4a. liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	os.	0	38	listy obecności / LGD
		pracownicy Biura LGD	aktywizacja	II-4b. liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	os.	0	19	listy obecności / LGD
		beneficjenci	aktywizacja	II-5. liczba rodzajów tabliczek służących oznakowaniu operacji inwestycyjnych logiem i nazwą LGD	szt.	0	1	Protokół przekazania / LGD
		mieszkańcy obszaru, instytucje, wnioskodawcy, beneficjenci	aktywizacja	II-6. liczba treści ogłoszeń na stronach internetowych informujących o planowanych naborach wniosków	szt.	0	16	opracowane treści w archiwum LGD; kopie zrzutów ekranowych z ogłoszeniami na stronie www / LGD
			aktywizacja	II-7. liczba prowadzonych stron internetowych LGD	szt.	1	1	prowadzona strona internetowa / LGD

		mieszkańcy obszaru, instytucje, wnioskodawcy, beneficjenci	aktywizacja	II-8. liczba prowadzonych profili internetowych LGD na portalach społecznościowych	szt.	1	1	prowadzony profil internetowy na portalu społecznościowym / LGD
		biuro LGD, Zarząd LGD	aktywizacja	II-9. ilość badań ewaluacyjnych LSR	szt.	0	1	dokumentacja z badania ewaluacyjnego / LGD
5	Wspólnie kreujemy produkty turystyczne	mieszkańcy obszaru, sołtysi, liderzy lokalni, przedstawiciele gmin, LGD	projekt współpracy	II-10. liczba zorganizowanych spotkań informacyjnych	szt.	0	2	listy obecności / LGD
		mieszkańcy obszaru, sołtysi, liderzy lokalni, przedstawiciele gmin, LGD	projekt współpracy	II-11. liczba zorganizowanych spotkań metodologicznych dla reprezentantów LGD połączonych z wyjazdem	szt.	0	5	listy obecności / LGD
		mieszkańcy obszaru, sołtysi, liderzy lokalni, przedstawiciele gmin, LGD	projekt współpracy	II-12. liczba zorganizowanych spotkań edukacyjnych z zakresu metodologii questów	szt.	0	10	listy obecności / LGD
		mieszkańcy obszaru, sołtysi, liderzy lokalni, turyści	projekt współpracy	II-13. liczba wyznaczonych ścieżek questingowych	szt.	0	10	dokumentacja, mapa / LGD
6	Rozwijamy infrastrukturę rekreacyjną	mieszkańcy obszaru, turyści	konkurs	II-14. liczba budowanych lub przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	szt.	0	19	monitoring LSR
SUMA								

III	CEL OGÓLNY III	Zwiększenie poczucia tożsamości lokalnej oraz wzmocnienie roli funkcji turystycznej i rekreacyjnej w zintegrowaniu mieszkańców obszaru				
3.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	Zintegrowana Promocja obszaru LGD				
		Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	Stan początkowy 2016 rok	Plan 2021 rok	Źródło danych/sposób pomiaru
III A	Wzrost odsetka mieszkańców obszaru LGD deklarujących poczucie lokalnej tożsamości		%	61,2	75	badanie własne LGD z wykorzystaniem ankiet (wzrost odsetka mieszkańców obszaru LGD deklarujących poczucie lokalnej tożsamości do 75%)
III B	Wzrost odsetka mieszkańców pozytywnie oceniających wpływ rozwoju turystyki i rekreacji na zintegrowanie mieszkańców obszaru LGD Dolina rzeki Grabi		%	16,4	20	badanie własne LGD z wykorzystaniem ankiet
		Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych	Jednostka miary	Stan początkowy 2016 rok	Plan 2020 rok	Źródło danych/sposób pomiaru
III.1	liczba uczestników działań/wydarzeń na rzecz promocji obszaru Doliny Grabi, jego dziedzictwa oraz produktów lokalnych		os.	0	2 500	dane od beneficjentów pozyskane w ramach monitoringu realizacji LSR
III.2	liczba osób reprezentujących LGD w Targach i/lub w wydarzeniach lokalnych na terenie LGD		os.	0	90	listy obecności / LGD
III.3	liczba odbiorców folderów nt. twórców i produktów lokalnych, wydanych przez LGD		os.	0	5 000	rejestr dystrybucji; protokół przekazania / LGD
III.4	liczba uczestników konferencji dotyczących działalności promocyjnej i aktywizacyjnej LGD		os.	0	80	lista obecności / LGD
III.5	liczba użytkowników stron internetowych, na których opublikowano informację o wytyczonych ścieżkach		os.	0	200 000	licznik wejść strony internetowej
III.6	liczba użytkowników zmodyfikowanych aplikacji na urządzenia mobilne, dotyczących questów		szt.	0	200	licznik pobrań aplikacji
III.7	liczba odbiorców map obszaru LGD		os.	0	10 000	lista rozdyskrebowanych map / LGD
III.8	liczba odbiorców ulotek		os.	0	56 000	rejestr dystrybucji; protokół przekazania / LGD
III.9	liczba uczestników konferencji podsumowujących projekt		os.	0	147	lista obecności / LGD
III.10	liczba odbiorców gadżetów		szt.	0	7 000	rejestr dystrybucji; protokół przekazania / LGD

III.11	liczba ścieżek questingowych wyposażonych w pieczątki		szt.	0	36	protokół przekazania / LGD		
III.12	Liczba odbiorców albumu		szt.	0	5 000	rejestr dystrybucji; protokół przekazania / LGD		
III.13	Liczba reprezentantów LGD na targach turystycznych		szt.	0	5	Lista obecności/LGD		
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźniki produktu				
				Nazwa	Jednostka miary	Wartość		Źródło danych/sposób pomiaru
						początkowa 2016 rok	końcowa 2020 Rok	
7	Promujemy Dolinę Grabi i jej dziedzictwo	mieszkańcy obszaru LGD	projekt grantowy; operacja własna	III-1. liczba działań/wydarzeń na rzecz promocji obszaru Doliny Grabi, jego dziedzictwa oraz produktów lokalnych	szt.	0	10	monitoring LSR
8	LGD na rzecz aktywizacji mieszkańców obszaru	przedstawiciele organów LGD, pracownicy Biura LGD	aktywizacja	III-2. liczba udziałów reprezentacji LGD w Targach i/lub w wydarzeniach lokalnych	szt.	0	30	listy obecności / LGD
		mieszkańcy obszaru, turyści, uczestnicy wydarzeń, konferencji	aktywizacja	III-3. liczba rodzajów/tytułów folderów nt. twórców i produktów lokalnych, wydanych przez LGD	szt.	0	1	opracowany projekt / folder zarchiwizowane w LGD
		mieszkańcy obszaru, reprezentanci instytucji, organizacji, gmin obszaru, beneficjenci	aktywizacja	III-4. liczba zorganizowanych konferencji dotyczących działalności promocyjnej i aktywizacyjnej LGD	szt.	0	1	Lista obecności / LGD
9	Wspólnie na rzecz innowacyjnej promocji	mieszkańcy obszaru, sołtysi, liderzy lokalni, turyści	projekt współpracy	III-5. liczba rozbudowanych stron internetowych, na których opublikowano informację o wytyczonych ścieżkach	szt.	0	1	strona www prowadzona przez LGD

			III-6. liczba zmodyfikowanych aplikacji na urządzenia mobilne o nowe query	szt.	0	1	zmodyfikowana aplikacja do pobrania ze strony www prowadzonej przez LGD	
			III-7. liczba wydanych map obszaru LGD (tytułów)	szt.	0	1	opracowany projekt / mapa zarchiwizowane w LGD	
			III-8. liczba wydanych ulotek (pozycji)	szt.	0	36	opracowane projekty / ulotki zarchiwizowane w LGD	
	mieszkańcy obszaru, sołtysi, liderzy lokalni, przedstawiciele gmin, LGD	projekt współpracy	III-9. liczba konferencji podsumowujących projekt	szt.	0	2	lista obecności / LGD	
	mieszkańcy obszaru, turyści		III-10. liczba gadżetów (rodzajów)	szt.	0	12	opracowane wzory gadżetów zarchiwizowane w LGD	
	sołtysi, liderzy lokalni - opiekunowie; użytkownicy - turyści		III-11. liczba pieczętek opracowanych dla ścieżek questingowych	szt.	0	36	opracowane wzory pieczętek zarchiwizowane w LGD	
			III-12. liczba opracowanych i wydrukowanych albumów (tytułów)	szt.	0	1	opracowany i zarchiwizowany w LGD album	
			III-13. liczba targów turystycznych, w których wezmą udział przedstawiciele LGD	szt.	0	1	Listy obecności/dokumentacja zdjęciowa LGD	
SUMA								

VI. Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru

1. Ogólna charakterystyka

a) rozwiązania formalno-instytucjonalne

Ocena wniosków o wsparcie realizacji operacji odbywa się dwustopniowo. **Biuro LGD** dokonuje wstępnej weryfikacji formalnej złożonej przez Wnioskodawców dokumentacji oraz przygotowuje niezbędne dokumenty na posiedzenie Rady. **Rada LGD (organ decyzyjny)** podczas swoich posiedzeń dokonuje oceny i wyboru operacji oraz ustala kwoty wsparcia każdej z nich. Biuro funkcjonuje w oparciu o regulamin pracy Biura LGD, a czynności Pracowników Biura związane z procedurą weryfikacji formalnej wniosków wynikają z przyjętych procedur (procedura wyboru grantobiorców, procedura wyboru operacji dużych/wnioskodawców innych niż LGD, procedura wyboru operacji własnych LGD). Rada funkcjonuje w oparciu o Regulamin Rady LGD oraz ww. procedury. Podstawowe obowiązki Rady i Biura wynikają ze Statutu Stowarzyszenia. **Zarząd** odpowiedzialny jest za organizację pracy Biura i funkcjonowanie LGD, a także za podejmowanie decyzji o sposobach działania LGD. **Walne Zebranie Członków** zatwierdza propozycje Zarządu, w tym dotyczące zmian w zapisach LSR (np. zmian kryteriów wyboru). Szczegółowe regulacje zawierają poszczególne Regulaminy.

b) sposób powstawania procedur

Pracą nad treścią poszczególnych procedur zajmował się Zespół LSR, o którym mowa w rozdziale II "Partycypacyjny Charakter LSR". Konsultacje dotyczące procedur były elementem konsultacji opisanych w tym rozdziale. Przy opracowaniu procedur wykorzystano dotychczasowe doświadczenia z wdrażania LSR (PROW 2007-2013), w szczególności odnoszące się do funkcjonalności kryteriów oceny oraz poszczególnych narzędzi wykorzystywanych w procesie oceny i wyboru operacji (np. form i zawartości kart oceny, sposobu przeprowadzania oceny itd.). Cennymi uwagami, które zostały wykorzystane podczas opracowania procedur były także wnioski i rekomendacje z ewaluacji wdrażania LSR (2007-2013) odnoszące się m.in. do kryteriów wyboru oraz oceny pracy Rady i Biura LGD. Pomocne w procesie tworzenia procedur było również wymienianie opinii na ten temat z innymi Lokalnymi Grupami Działania, zarówno w sposób bezpośredni, jak i podczas szkoleń i spotkań informacyjnych (np. w UMWŁ oraz podczas spotkań Łódzkiej Sieci Lokalnych Grup Działania).

c) Kluczowe cele i założenia procedur

Procedury, wymienione w pkt. a), odnoszą się w szczególności do:

- **warunków ubiegania się wnioskodawców o wsparcie realizacji operacji**, w tym do terminów poszczególnych czynności jakie należy wykonać w toku tego procesu, niezbędnej dokumentacji itp.;
- **sposobu oceny operacji**, w tym do opisu tego procesu jak i do narzędzi i sposobów samej oceny (informacja jak, przez kogo, kiedy oceniane są wnioski, jakimi kryteriami, jakie są minima punktowe oceny itd.);
- **sposobów obiegu informacji i jej zakresie** (w tym o ogłoszeniach naborów, o terminach poszczególnych czynności, o wynikach naboru, wynikach wyboru operacji, o możliwości składania odwołań/protestów, o konieczności dokonania uzupełnień i wiele innych);
- **dokumentów niezbędnych do przeprowadzenia procedur** (załączniki do procedur - wzory dokumentów);
- **sposobów ustalania kryteriów oceny** (w tym powiązań tych kryteriów z analizą SWOT, a przez to z diagnozą obszaru LGD), a także sposobów zmiany tych kryteriów.

Szczegóły zawierają poszczególne dokumenty procedur obowiązujące podczas wdrażania LSR, udostępniane w Biurze LGD oraz na stronie internetowej LGD.

2. Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru

Lokalne kryteria wyboru zostały **ustanowione w drodze diagnozy obszaru i konsultacji społecznych**, w wyniku których została sformułowana analiza SWOT (rozdział IV). Poszczególne kryteria wyboru odnoszą się do elementów tej analizy. Kryteria są sformułowane w ten sposób, by poprzez wybór konkretnych operacji spowodować realizację takich inicjatyw/inwestycji (**produkty**), których zaistnienie na terenie LGD pozwoli osiągnąć **rezultaty** zbieżne z założonymi celami szczegółowymi LSR. Te zaś, w okresie długofalowym mają przyczynić się do zmian w obszarach określonych z celami ogólnymi (**oddziaływanie**).

Zmiany kryteriów, podobnie jak i aktualizacje innych treści LSR, mogą (i powinny) odbywać się w sytuacjach koniecznych, a więc takich, w których zastosowanie dotychczasowych kryteriów nie przynosi zadowalającego efektu (nie realizowane są wskaźniki i cele LSR). **Podstawową przyczyną zmiany kryteriów są dane z monitoringu i ewaluacji** mówiące o niezadowalającym poziomie realizacji LSR. Informacja taka (zgodnie z założeniami monitoringu i ewaluacji, rozdział XI oraz tabela zał. do Regulaminu Biura LGD) jest podstawą do podejmowania decyzji w sprawie zmiany kryteriów wyboru. Zmiana kryteriów powinna być konsultowana społecznie, chyba że wynika ze zmian prawnych lub zaleceń pokontrolnych instytucji nadrzędnych (obowiązków wprowadzenia zmian). Opis procedury zmian kryteriów wyboru, uwzględniający ww. aspekty oraz właściwość decyzyjna organów LGD w tym zakresie opisują poszczególne procedury wymienione w pkt. 1 a).

3. Innowacyjność

a) Innowacyjność jest postrzegana w LSR jako zasadniczy czynnik rozwojowy obszaru. Biorąc pod uwagę, że połowa budżetu LSR kierowana jest na rozwój przedsiębiorczości, postanowiono dodatkowo punktować operacje z tego zakresu za rozwiązania innowacyjne. Uważamy, że to właśnie przedsiębiorcy mogą wnieść duży wkład w rozwój obszaru LGD poprzez pierwiastek innowacyjny w ich inwestycjach dofinansowanych w ramach inicjatywy LEADER (RLKS). Dlatego też Przedsięwzięciami LSR, w których zdecydowano się dodatkowo wspierać rozwiązania innowacyjne są:

- **Przedsięwzięcie 1:** Wspieramy tworzenie i rozwój firm;

- **Przedsięwzięcie 2:** Wspieramy przedsiębiorczość.

Zakresy, opisy i główne założenia poszczególnych przedsięwzięć zawarto w rozdziale V "Cele i wskaźniki". Innowacyjność została uwzględniona jako oddzielne kryterium oceny (operacje z zakresu ww. Przedsięwzięć LSR otrzymają dodatkowy punkt za projekt innowacyjny. Obowiązek udowodnienia innowacyjności (dostarczenia wystarczających informacji na ten temat) leży po stronie wnioskodawcy, który musi zawrzeć te informacje w formularzu wniosku lub załącznikach. Członkowie Rady oceniającej operacje, w przypadku kryterium dotyczącego innowacyjności muszą dodatkowo uzasadnić swą ocenę na karcie oceny.

b) definicja innowacyjności stosowana w LSR:

Za przedsięwzięcia innowacyjne są uznawane takie, które na obszarze LGD wdrażają nowe lub znacząco udoskonalone produkty, usługi, procesy lub cechują się nowoczesną organizacją, a także/lub mobilizują istniejące zasoby przyrodnicze, historyczne, kulturowe lub społeczne. W przypadku zasobów historyczno-kulturowych oczekiwane są operacje nawiązujące do dziedzictwa kulturowego obszaru, w tym kreujące produkty lokalne, oparte na tych zasobach.

4. Operacje grantowe i Operacje własne

LSR przewiduje realizację **operacji grantowych** jedynie w Przedsięwzięciu **Przedsięwzięcie 7:** Promujemy Dolinę Grabi i jej dziedzictwo. Tematyka grantów, w tym rodzaje operacji oraz warunki (określenie wnioskodawcy, wysokości wsparcia, prefinansowania i in.) zostały określone w rozdziale V "Cele i wskaźniki". W punkcie 6 niniejszego rozdziału znajdują się informacje uzupełniające dotyczące warunków finansowych operacji grantowych. Przebieg procesu ubiegania się o wybór grantobiorcy oraz inne pokrewne informacje określają "Procedury wyboru i oceny grantobiorców w ramach projektów grantowych".

LSR przewiduje ewentualną realizację "**Operacji własnych**" LGD jedynie w Przedsięwzięciu **Przedsięwzięcie 7:** Promujemy Dolinę Grabi i jej dziedzictwo. Przebieg procesu ubiegania się przez LGD o wybór "Operacji własnej" oraz inne pokrewne informacje określa "Procedura wyboru i oceny operacji własnych".

5. Rozpoczynanie działalności gospodarczej - płatność ryczałtowa (premia)

Wysokość wsparcia na rozpoczynanie działalności gospodarczej ustalone zostało w LSR na poziomie **100 000 zł.**, a więc w maksymalnej dozwolonej w ramach prawnych kwocie. **Jest to kwota stała**, niezależna od wnioskodawcy lub branży objętej wnioskiem, **taka sama dla każdego wnioskodawcy**. Uzasadnieniem do podjęcia takiej decyzji są:

- słaba sytuacja społeczno-gospodarcza obszaru LGD, w tym procesy zachodzące na rynku pracy, zdefiniowane w diagnozie, zapisane w analizie SWOT:

- doświadczenie z wdrażania LSR w latach 2007-13, podczas którego większość wnioskodawców ubiegała się o kwoty zbliżone do 100 000 zł.;

- pobieżna analiza podstawowych kosztów działalności gospodarczej, w tym koniecznych do poniesienia składek ubezpieczeniowych, kosztów lokalowych, inwestycji, środków obrotowych, zatrudniania, dostarczająca wniosków na temat "opłacalnej" (w kontekście możliwego ryzyka) kwoty wsparcia, od której potencjalni wnioskodawcy mogą podejmować decyzję o założeniu działalności gospodarczej;

- opinie przedsiębiorców i osób bezrobotnych ze spotkań konsultacyjnych, które odbyły się w toku tworzenia LSR. Istotnym dla wnioskodawcy ubiegającego się o "premię" jest fakt, że **biznesplan opracowany przez niego, będący załącznikiem do dokumentacji wniosku o udzielenie wsparcia, będzie musiał dawać ekonomiczne uzasadnienie przydzielenia takiego wsparcia**, to znaczy że planowane w operacji inwestycje muszą uzasadniać wnioskowaną kwotę na rozpoczęcie działalności gospodarczej. **Wnioskodawca musi wnioskować o kwotę równą do określonej w LSR na ten cel, a więc zawsze o 100 000 zł.**

6. Podstawowe zasady ustalania wysokości wsparcia na realizację operacji w ramach LSR

Określenie intensywności pomocy wynika z ram prawnych odnoszących się do wdrażania LSR (rozporządzenie MRiRW) i wynosi odpowiednio, w stosunku do kosztów kwalifikowanych:

- dla działań z zakresu przedsiębiorczości:

a) **100%** - w przypadku premii określonej w pkt. 5 niniejszego rozdziału (wartość wsparcia zawsze **100 000 zł**);

b) do **70%** - w przypadku inwestycji mających na celu rozwój istniejących podmiotów gospodarczych (mikro i małych przedsiębiorstw), któremu towarzyszyć będzie zatrudnienie nowych pracowników (wartość wsparcia **do 300 000 zł**, minimalna całkowita wartość - 50 000 zł);

c) do **70%** - w przypadku inwestycji mających na celu rozwój istniejących podmiotów gospodarczych (mikro i małych przedsiębiorstw), któremu nie musi towarzyszyć zatrudnienie nowych pracowników (wartość wsparcia **do 25 000 zł**, minimalna całkowita wartość - 50 000 zł).

- dla operacji wnioskodawców innych niż LGD ("projekty duże"):

a) do **100%** - w przypadku wnioskodawców innych niż jednostki sektora finansów publicznych (nie jsfp; wartość wsparcia **do 300 000 zł.**; wartość operacji brutto wyższa niż 50 000 zł);

b) do **63,63%** - w przypadku wnioskodawców będących jednostkami sektora finansów publicznych (jsfp; **limitu górnego kwoty wsparcia nie ustala się**, wartość operacji brutto wyższa niż 50 000 zł), przy czym w przypadku tych wnioskodawców pozostały wkład publiczny (**36,37%**) stanowi wkład wnioskodawcy.

- dla grantów w ramach operacji grantowej:

a) do **100%** - w przypadku operacji służących ogółowi społeczeństwa, do efektów których dostęp mają wszyscy mieszkańcy;

b) do **100%** - w przypadku wnioskodawców będących jednostkami sektora finansów publicznych. Wartość pojedynczego grantu brutto nie może przekroczyć 50 000 zł, a całej operacji grantowej będącej kwotą naboru nie przekroczy 300 000 zł. Górne limity wsparcia dla poszczególnych typów grantów zostały podane przy opisie poszczególnych Przedsięwzięć LSR w rozdziale V "cele i wskaźniki".

VII. Plan Działania

Charakterystyka przyjętego harmonogramu osiągnięcia poszczególnych celów i wskaźników wskazująca czas realizacji kluczowych efektów wdrażania LSR.

W poniższej tabeli zawarto krótką charakterystykę ukazującą - dla każdego celu szczegółowego LSR i objętych celami wskaźników - sposoby realizacji oraz terminy naboru wniosków (rok naboru) i planowany "kamień milowy" LSR, w którym planowane jest osiągnięcie planowanych wartości danych wskaźników.

Tabela 12. Cele szczegółowe, sposoby realizacji, terminy naborów, kamienie milowe osiągnięcia wskaźników

Lp.	Cel szczegółowy LSR	Wskaźniki produktu	Sposób realizacji	termin naboru wniosków /rok	końcowy kamień milowy osiągnięcia wskaźnika prod. (I-III)
1	I.1	I-1	konkurs	2017, 2019, 2020	II i III
		I-2	konkurs	2017, 2019	II i III
2	I.2	I-3	konkurs	2017, 2018, 2019, 2020	II
3	II.1	II-1	konkurs	2017, 2019	I
4	II.2	II-4a, II-5, II-6, II-7, II-8	KB/A*	2016-2023 wydatki LGD	I, II, III
		II-2, II-3; II-4b	KB/A*		II, III
		II-9	KB/A*		III
5	II.3	II-10, II-11, II-12, II-13	PW	2018, 2019, 2020	I, III
6	II.4	II-14	konkurs	2017, 2018, 2020	I, III
7	III.1	III-1	PG	2018	II
		III-3, III-4	KB/A*	2016-2021 wydatki LGD	I
		III-2	KB/A*		II
		III-5; III-6; III-7, III-8, III-9, III-10, III-11, III-12, III-13	PW	2018, 2019, 2020	I, III

* KB/A- koszty bieżące i aktywizacja; PW - projekt współpracy; PG- projekt grantowy

Dla wskaźników produktu LSR realizowanych w ramach **kosztów bieżących** (19.4 PROW 2014-20) nie określono w załączniku 3 do LSR kwot finansowych przeznaczonych na realizację wskaźników, ponieważ wskaźniki te są trudne do wyodrębnienia z kosztów bieżących ponoszonych w ramach tego poddziałania (np. koszt dyżurów doradczych). Określono natomiast kwoty finansowe dla wskaźników w ramach **aktywizacji** (19.4 PROW 2014-20). Łącznie, w ramach kosztów bieżących i aktywizacji, przysługuje LGD - na podstawie warunków konkursu o wybór LSR - łącznie **2 137 500 zł**. Pozostała kwota kosztów bieżących jest wpisana w tabeli Planu Działania w jednej pozycji sumarycznej, bezwskaźnikowo. **Globalne kwoty przeznaczone na realizację działań w ramach 19.4 są także zobrazowane w tabeli budżetowej** (zał. 4 do LSR, odnoszący się do rozdziału VIII) spójnej kwotowo z tabelą Planu Działania.

Szczegółowy zakres Planu Działania w tym:

- specyfikację celów i przedsięwzięć LSR oraz wskaźników produktu objętych tymi celami;
- określenie "kamieni milowych" osiągnięcia wskaźników produktu, czyli okresów realizacji LSR zgodnych z założeniami konkursu o wybór LSR (kamienie milowe: I-2018, II-2021 i III-2023 r.);
- określenie - dla każdego z kamieni milowych - wartości i jednostki osiągniętych wskaźników produktu, wysokości finansowania przypisane tym wartościom, a więc planowane do wydatkowania z poszczególnych części budżetu LSR kwoty (w tym także z projektu Współpracy) oraz procentowe ujęcie wydatkowanie planowanej dla danego wskaźnika produktu kwoty finansowania w ujęciu narastającym;
- określenie poddziałania, z którego realizowany jest dany cel/przedsięwzięcie LSR (realizacja LSR, koszty bieżące i aktywizacja, projekt grantowy, projekt współpracy)
- dane sumaryczne wartości jednostki i finansów dla każdego wskaźnika produktu LSR **zawiera tabela w załączniku 3 do LSR.**

VIII. Budżet

Ogólna charakterystyka:

Fundusze EFSI stanowiące źródło finansowania LSR: Lokalna Strategia Rozwoju LGD „Dolina rzeki Grabi” realizowana będzie dzięki wsparciu z **EFRROW**, w ramach działania **M19 PROW 2014-2020 - Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER** (RLKS – rozwój lokalny kierowany przez społeczność; art. 35 rozporządzenia (UE) nr 1303/2013), a więc finansowanie Lokalnych Grup Działania, w tym realizację ich Lokalnych Strategii Rozwoju. **Wszystkie cele LSR będą finansowane z tego źródła.**

Opis powiązania budżetu z celami LSR:

W poniższej tabeli zawarto informację na temat powiązań budżetu z realizacją poszczególnych celów szczegółowych i objętych celami wskaźników.

Tabela 13. Cele szczegółowe i wskaźniki oraz ich budżet

Lp.	Cel szczegółowy LSR	Wskaźniki produktu	Sposób realizacji	Budżet całkowity przeznaczony na realizację (zł.)
1	I.1	I-1	konkurs	4 100 000
		I-2	konkurs	2 340 000
2	I.2	I-3	konkurs	350 000
Razem Cel ogólny I				6 790 000
3	II.1	II-1	konkurs	1 729 507
4	II.2	II-4a, II-5, II-6, II-7, II-8	A*	<i>kwota łączna aktywizacji podana poniżej</i>
		II-2, II-3; II-4b		
		II-9		
5	II.3	II-10, II-11, II-12, II-13	PW*	184 078,91
6	II.4	II-14	konkurs	2 785 493
Razem Cel ogólny II				4 699 078,91
7	III.1	III-1	PG*	285 000
		III-3, III-4	A*	<i>kwota łączna aktywizacji podana poniżej</i>
		III-2		
		III-5; III-6; III-7, III-8, III-9, III-10, III-11, III-12; III-13	PW*	395 421,09
Razem Cel ogólny III				680 421,09
Koszty bieżące i aktywizacja w ramach (19.4) - wartości nie uwzględnione powyżej			KB*	2 137 500
Razem budżet LSR - cele ogólne I, II, III w tym:				14 307 000
wdrażanie LSR (19.2)				11 590 000
projekty współpracy (19.3) = 5% z 19.2				579 500
koszty bieżące (19.4) - nieobjęte wskaźnikami LSR				2 081 130
aktywizacja (19.4)				56 370

* KB - koszty bieżące; A*- aktywizacja; PW - projekt współpracy; PG- projekt grantowy

Zgodnie z informacją zawartą w Planie Działania, budżet obejmuje kwoty całościowe dostępne dla LGD w zakresie **kosztów bieżących i aktywizacji** zgodnie z warunkami konkursu (zał. 6 do regulaminu konkursu - ustalenie kwot wsparcia), a więc **2 137 500 złotych**. Tabela Planu Działania zawiera informację o całości tej kwoty, lecz tylko jej część stanowią elementy objęte wskaźnikami realizacji LSR (cała aktywizacja i pojedyncze wskaźniki kosztów bieżących wskazane w podręczniku LSR jako obowiązkowe). Powodem takiej sytuacji jest niemożliwe do przypisania do wskaźników kosztów bieżących (tj. zatrudnienie, koszty lokalowe i inne niemożliwe do przewidzenia koszty bieżące). Nie mają zatem one w Planie Działania przypisanych konkretnych kwot, a ich wartość mieści się w sumie łącznej, przeznaczonej na koszty bieżące, uwidocznionej w dodatkowym wierszu tabeli Planu Działania (**2 081 130 zł.**). W podobny sposób rozpisano wartość Aktywizacji, której wartość szacowana jest na łączną kwotę **56 370 zł.**

Zgodnie z informacją zawartą w Planie Działania, budżet obejmuje również wydatki w zakresie **projektów współpracy**. Zgodnie z warunkami konkursu (zał. 6 do regulaminu konkursu - ustalenie kwot wsparcia), na te cele LGD planuje **przeznaczyć do 5% względem budżetu wdrożenia LSR (19.2) a więc 579 500 złotych.** Kwota ta przypisana jest do pierwszego i trzeciego "kamienia milowego" LSR.

Szczegółowe dane budżetowe, w tym:

- a) podział budżetu na zakresy wsparcia w ramach poddziałań (realizacja operacji w ramach LSR, wdrażanie projektów współpracy, koszty bieżące i aktywizacja);
- b) plan finansowy w zakresie poddziałania 19.2 PROW 2014-2020 **zawierają tabele w załączniku 4 do LSR.**

IX. Plan Komunikacji

Głównymi celami Planu Komunikacji (PK) w ramach niniejszej LSR są:

1. Informowanie mieszkańców obszaru LGD o:

- całości działań prowadzonych przez LGD
- wydarzeniach organizowanych przez LGD lub z udziałem LGD
- Lokalnej Strategii Rozwoju - o jej założeniach (celach, przedsięwzięciach i wskaźnikach), a także o warunkach skorzystania z pomocy
- terminach naborów wniosków na poszczególne działania wraz ze szczegółową informacją o warunkach tych naborów
- stanie realizacji LSR w tym o poziomie realizacji celów LSR i poszczególnych wskaźników
- dobrych praktykach wynikających z realizacji LSR

2. Informowanie wnioskodawców o wynikach naborów wniosków, a także o pozostałych elementach i terminach procedury oceny i wyboru operacji do finansowania

3. Uzyskanie informacji zwrotnej na temat:

- oceny jakości pomocy (doradztwa, szkoleń, konsultacji) świadczonej przez LGD
- przebiegu i zakończenia realizacji operacji dofinansowanych przez LGD
- rozpoznawalności LGD na terenie jej działania
- jakości działań informacyjnych

4. Poprawa jakości działań komunikacyjnych prowadzonych w ramach PK - w przypadku zaistnienia konieczności skorygowania PK.

Głównymi wskaźnikami służącymi do skwantyfikowania działań komunikacyjnych stosowanymi w PK są:

- liczba informacji na stronie internetowej LGD
- liczba informacji na profilu LGD na portalu społecznościowym
- liczba rozpropagowanych materiałów wydawniczych
- liczba wysłanych wiadomości, w tym - liczba wysłanych wiadomości pocztowych i e-mail do wnioskodawców
- liczba informacji udzielonych w Biurze LGD
- liczba zorganizowanych spotkań informacyjno-szkoleniowych dla potencjalnych wnioskodawców
- liczba podmiotów/osób, którym udzielono doradztwa bezpośredniego w biurze LGD
- liczba opublikowanych komunikatów w mediach i na stronach internetowych gmin i na tablicach ogłoszeniowych, w tym na tablicy ogłoszeniowej LGD
- liczba ankiet rozdysponowanych wśród odbiorców usług LGD oraz wśród beneficjentów
- liczba ankiet rozdysponowanych wśród respondentów z obszaru LGD
- liczba analizowanych ankiet na temat jakości działań informacyjnych LGD

- liczba rekomendacji zmian w Planie Komunikacyjnym przyjętych przez Zarząd LGD do wdrożenia w wyniku spotkań konsultacyjnych

Dobór wskaźników zależy od celu danego działania komunikacyjnego i grupy odbiorców tych działań.

Głównymi grupami docelowymi działań komunikacyjnych stosowanych w PK są mieszkańcy obszaru LGD, instytucje, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, lokalni liderzy, młodzież, bezrobotni, **w tym osoby defaworyzowane na rynku pracy określone w LSR**, potencjalni uczestnicy wydarzeń prowadzonych przez LGD, potencjalni wnioskodawcy w ramach naborów LSR (w tym także reprezentujący poprzednio wymienione grupy), wnioskodawcy, którzy złożyli wnioski o finansowanie operacji, osoby korzystające z doradztwa i konsultacji w Biurze LGD oraz podczas spotkań doradczo-konsultacyjnych prowadzonych przez LGD, beneficjenci operacji realizowanych w ramach LSR, respondenci badań ankietowych prowadzonych przez LGD oraz Pracownicy Biura i członkowie Zarządu LGD. Grupom docelowym przypisano odpowiednie cele i sposoby prowadzenia działań komunikacyjnych określonych w PK.

Szczegółowy zakres PK, w tym:

- a) prezentację głównych celów i przesłanek leżących u podstaw opracowania PK;
- b) opis działań komunikacyjnych i grup docelowych oraz środków przekazu, w tym działań podejmowanych w przypadku problemów z realizacją LSR, niskim poparciem społecznym dla działań realizowanych przez LGD itd.;
- c) opis zakładanych wskaźników realizacji działań komunikacyjnych oraz efektów działań komunikacyjnych;
- d) analizę efektywności działań komunikacyjnych i zastosowanych środków przekazu (w tym tryb korygowania planu komunikacji);
- e) opis sposobu wykorzystania w procesie realizacji LSR wniosków/opinii zebranych podczas działań komunikacyjnych;
- f) informację o budżecie przewidzianym na działania komunikacyjne

zawiera tabela w załączniku 5 do LSR.

X. Zintegrowanie

Zintegrowanie w niniejszej LSR rozumiane jest jako **umożliwienie wykorzystania potencjałów rozwojowych znajdujących się na obszarze LGD w działaniach na rzecz jego rozwoju**, w tym zapewnienie mieszkańcom możliwości udziału w procesach rozwojowych, **niezależnie od miejsca na obszarze i z zaangażowaniem różnego rodzaju beneficjentów**. Działania mają całościowo wpływać na poprawę jakości życia społeczności lokalnej poprzez działania optymalne wykorzystujące lokalne zasoby. LGD skupia się na konieczności poprawy spójności terytorialnej regionu pod kątem **równoważenia poziomu rozwojowego**, czyli wzmocnienie obszarów/grup społecznych o większych problemach z wykorzystaniem silnych stron i szans rozwojowych jakie tkwią na całym obszarze i w jego otoczeniu. Zastosowane działania mają charakter kompleksowy, a uwidacznia się to w **łączeniu różnych sektorowych i problemowych działań**, między innymi poprzez:

- inwestowanie w infrastrukturę kulturalną oraz turystyczno-rekreacyjną na terenie całej LGD,
- podejmowanie działań aktywizacyjnych i nastawionych na wiedzę i umiejętności mieszkańców w formie zróżnicowanych działań zależnych od potrzeb lokalnych,
- wspieranie ogółu przedsiębiorczości w tworzeniu miejsc pracy oraz utrzymywaniu zatrudnienia w istniejących podmiotach gospodarczych, niezależnie od branży, co daje szansę na zintegrowany rozwój oparty o zróżnicowane potencjały tych podmiotów,
- sieciowanie producentów, przetwórców i dostawców, a także usługodawców działających w branży turystycznej podejmowane w postaci operacji wspólnych, co w konsekwencji daje szansę na pobudzenie partnerów gospodarczych do tworzenia sieci powiązań i współpracy.

LGD zapewnia podejście zintegrowane w zakresie celów, przedsięwzięć i operacji, które zostały tak zaplanowane, aby wpisywać się w specyfikę obszaru i wyznaczać kierunki dalszego rozwoju, a także reprezentować wyżej określone podejście.

Ponadto, ważnym elementem zintegrowania jest **integracja podmiotów różnych sektorów** – w realizację przedsięwzięć aktywnie będą mogły włączać się podmioty reprezentujące różne miejscowości i różne sektory. Obszar LGD leży na terenie różnych gmin, jednak tworzących jeden zwarty obszar o podobnych walorach i specyfice. Ponadto grupy docelowe beneficjentów wywodzą się z różnych sektorów: społecznego, publicznego i gospodarczego. Takie rozwiązanie sprawi, że możliwe będzie zwiększenie korzyści i osiągnięcie jak najwyższego stopnia osiągnięcia celów z uwzględnieniem wzajemnych powiązań gospodarczych czy też społecznych.

Integracja zasobów – realizacja zaplanowanych przedsięwzięć jest związana z wykorzystaniem zasobów obszaru, tj. społecznych, kulturowych, przyrodniczych i ekonomicznych. Obszar charakteryzuje mało zdegradowane środowisko i ogromny potencjał warunków naturalnych i przyrodniczych. Atrakcyjne walory przyrodnicze określone w diagnozie oraz infrastruktura turystyczno-rekreacyjna wraz z bogactwem walorów historycznych i całym dziedzictwem kulturowym są istotnym czynnikiem rozwoju całego obszaru. Wewnętrzna spójność obszaru to wspólne zwyczaje i tradycje, które należy promować i wspierać w celu ich zachowania, ale także wykorzystania w rozwoju - zarówno społecznym jak i gospodarczym. Mocnym elementem LSR wpływającym na zintegrowanie całego obszaru jest **horyzontalne wdrażanie innowacyjnych rozwiązań technicznych i technologicznych** w ramach wspierania przez LGD sektora przedsiębiorczego. Ma to znaczenie nie tylko dla rozwoju firm jako takich, ale patrząc na dalsze efekty takiej polityki, może mieć wpływ na podnoszenie kwalifikacji zawodowych, promocję wewnętrzną przedsiębiorczości mieszkańców, a w dalszej perspektywie

na podniesienie konkurencyjności obszaru i dalszy rozwój perspektyw zatrudniania, a co za tym idzie ograniczenia emigracji z terenu LGD.

Wsparcie przedsiębiorczości to także **zintegrowane podejście do problemu bezrobocia w grupach defaworyzowanych** na rynku pracy, a więc w środowisku osób, które mają utrudniony dostęp do podjęcia jakiegokolwiek zatrudnienia. LSR preferuje takie osoby z całego terenu swego działania, które znajdując się w takiej sytuacji podejmą działalność gospodarczą.

Integracja wewnątrz danego sektora – będzie przejawiała się na wzajemnych powiązaniach gospodarczych, czy też społecznych. To między innymi wymiana doświadczeń i dobrych praktyk płynących z konkretnie wdrożonych operacji i zrealizowanych działań. Umożliwia to sama LGD w ramach działań własnych, ale także częste konsultacje między podmiotami w danym sektorze, w tym m.in. w sektorze publicznym, co sprzyja analizowaniu wyników wdrażania projektów społecznych/infrastrukturalnych w poszczególnych miejscach. Na podstawie kontaktów partnerskich, które ugruntowała na terenie działania LGD (także w procesie tworzenia LGD) podejmowane będą lepsze decyzje co do lokalizacji i zakresów kolejnych inwestycji, co ma ścisły związek z osiągnięciem **zintegrowanych celów w postaci lepszego wykorzystania nowych - zbudowanych, wyremontowanych lub zagospodarowanych - terenów i obiektów, czy np. lepszego wykorzystania przestrzennej**, w tym w zakresie bezpieczeństwa, ładu i estetyki przestrzeni publicznej.

Integracja obszaru – planowane przedsięwzięcia swoim zasięgiem obejmą cały obszar LGD, a wynika to z faktu, że z zaplanowanych inwestycji, czy też imprez będą mogli korzystać wszyscy mieszkańcy znajdujący się w obszarze LGD, a także odwiedzający nasz region turyści. Ponadto przy realizacji projektów promowany będzie cały obszar LGD przez co poszerzy się wiedza na jego temat. Operacje wdrażane w ramach LSR dają także podstawy do ścisłej **integracji mieszkańców** poprzez ich udział w organizowanych wydarzeniach kulturalnych i aktywizacyjnych (operacje beneficjentów oraz samej LGD), a także w formie wspólnej pracy na rzecz inicjatyw objętych wnioskami, choćby w formie zaangażowania pracy własnej w projektach grantowych. Działania edukacyjne i promocyjne wzmocnią także wiedzę mieszkańców całego obszaru o walorach i zasobach (kulturowych, historycznych, przyrodniczych, krajobrazowych) terenu LGD, o których nierzadko nie wiedzą sami mieszkańcy (promocja wewnętrzna obszaru). Takie działania można traktować jako **zintegrowane (w tym wypadku uzupełniające) dla systemu edukacji szkolnej**.

Integracja funkcji – strategia dąży do integrowania rozwoju wielopłaszczyznowego. Łączy ze sobą funkcje środowiskowe, społeczne, kulturowe, gospodarcze i przestrzenne. Wszystkie te wymiary współzależą od siebie, a realizacja przedsięwzięć w ramach jednego wymiaru sprzyja osiągnięciu celów w innych wymiarach. Miejsca i obiekty stanowiące dziedzictwo kulturowe i historyczne będą mogły zostać wykorzystane do generowania korzyści ekonomicznych. Rozwój lokalnej przedsiębiorczości opartej o wykorzystanie lokalnych zasobów, produktów, pozytywnie wpłynie na rozwój turystyki. Inwestycje w infrastrukturę publiczną, oprócz aktywizacji społecznej, wpłyną także na poprawę wizerunku gmin.

Biorąc pod uwagę niewielki budżet jaki może otrzymać LGD na realizację poważnych wyzwań społecznych i gospodarczych oraz konieczność rozwiązania wielu problemów, zaplanowane działania pozwalają wierzyć w osiągnięcie wielopłaszczyznowego, zintegrowanego efektu rozwoju społeczno-gospodarczego całego obszaru.

LSR zgodna jest z dokumentami planistycznymi, zarówno na poziomie lokalnym, jak i regionalnym, w szczególności ze Strategią Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020 r. na poziomie następujących celów strategicznych:

- 1.1. rozwój nowoczesnych technologii na rzecz inteligentnych specjalizacji regionalnych
- 2.2. kształtowanie aktywnych postaw na rynku pracy
- 3.2. rozwój MŚP i sektora rolnego
- 6.1. przeciwdziałanie ubóstwu ekonomicznemu
- 6.2. reintegrację zawodową oraz przeciwdziałanie dyskryminacji i wykluczeniem społecznym
- 1.2. obszary wiejskie
- 2.1. Łódzki obszar Metropolitalny

2.5. obszary turystyczne dolin rzecznych Pilicy, Warty i Bzury

4.1. rozwój społeczności lokalnych

4.2. wzmacnianie tożsamości regionalnej

5.3. rozwój usług i poprawa dostępu do sektorów kultury, sportu, turystyki i rekreacji.

Ponadto **cele i założenia LSR są spójne z założeniami strategii poszczególnych gmin członkowskich LGD**, które współdziałają w tworzeniu i wdrażaniu LSR, w tym - dla poszczególnych strategii - w następujące cele:

1. Strategia Rozwoju Gminy Buczek

Cel 1 Obszar gospodarczy gminy

Cel 2 Obszar infrastruktury lokalnej

Cel 3 Wzmacnianie potencjału Lokalnego

2. Strategia Rozwoju Gminy Dłutów

Dokument jest w trakcie opracowywania przez JST.

3. Strategia Rozwoju Gminy Dobroń

Cel 1 Zrównoważony rozwój lokalnej przedsiębiorczości

Cel 2 Rozwój obszarów wiejskich

Cel 3 Rozwój i poprawa funkcjonowania infrastruktury technicznej

Cel 4 Poprawa atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej

Cel 5 Ochrona środowiska naturalnego

Cel 6 Poprawa jakości życia mieszkańców

4. Strategia Rozwoju Gminy Drużbice

Dokument jest w trakcie opracowywania przez JST.

5. Strategia Rozwoju Gminy Sędziejowice

Cel 1 Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez powszechny dostęp do kultury, oświaty, sportu i rekreacji.

Cel 2 Poprawa warunków cywilizacyjnych mieszkańców poprzez inwestycje w zakresie infrastruktury technicznej i drogowej oraz ochronę środowiska przyrodniczego.

Cel 3 Tworzenie warunków do inwestycji generujących nowe miejsca pracy.

Cel 4 Wspieranie rolnictwa oraz przedsiębiorczości wśród rolników.

6. Strategia Rozwoju Gminy Widawa

Cel 1 Poprawa infrastruktury i ochrona środowiska

Cel 2 Poprawa infrastruktury społecznej

Cel 3 Wspieranie przedsiębiorczości

7. Strategia Rozwoju Gminy Wodzierady

Cel 1 Wysoka jakość infrastruktury technicznej i ochrona środowiska naturalnego

Cel 2 Region rozwinięty gospodarczo dzięki rolnictwu oraz mikro - i małym przedsiębiorstwom

Cel 3 Efektywnie wykorzystany potencjał przyrodniczy dla zwiększenia atrakcyjności turystycznej gminy

Cel 4 Wysoka dostępność i jakość usług publicznych

8. Strategia Rozwoju Gminy Łask

Cel 1 Wsparcie rozwoju gospodarczego w Gminie Łask

Cel 2 Poprawa warunków życia mieszkańców poprzez rozbudowę infrastruktury społecznej i technicznej

Cel 3 Zachowanie unikalnych walorów środowiska naturalnego

9. Program Rozwoju Gminy Żelów

Cel 1 Rozwój kapitału ludzkiego, gospodarka i edukacja

Cel 2 Turystyka, rekreacja, dziedzictwo kulturowe

Cel 3 Rozwój usług publicznych, odnawialne źródła energii.

XI. Monitoring i ewaluacja

Monitoring wdrażania strategii jest procesem pozwalającym odpowiedzieć na dwa podstawowe pytania: czy strategia jest realizowana i jakie skutki przynosi jej realizacja. Monitoring dotyczy zatem przebiegu realizacji strategii (jej celów, zadań, wskaźników) jak i oceny efektów jej wdrażania (np. przemian społeczno-gospodarczych obszaru, którego dotyczy). Monitoring polega więc na szeregu następujących po sobie czynnościach. Są to m.in.:

- systematyczne zbieranie danych liczbowych i informacji o realizacji celów strategicznych;
- okresowe prowadzenie analiz porównawczych i tematycznych;
- przygotowanie cyklicznych raportów ukazujących stopień realizacji strategii;

- ocena osiągniętych rezultatów i określenie stopnia osiągnięcia celów i wykonania działań;
- ocena rozbieżności pomiędzy przyjętymi celami i działaniami, a osiągniętymi rezultatami;

- analiza przyczyn rozbieżności oraz identyfikacja obszarów wymagających podjęcia działań interwencyjnych;
- opracowanie rekomendacji dotyczących wprowadzenia niezbędnych zmian w procesie wdrażania;
- planowanie zmian w strategii oraz wdrożenie przyjętych działań (w wyniku rekomendacji).

Monitoring umożliwia bieżącą ocenę realizacji zadań, przypisanych im wskaźników oraz osiągania stawianych w strategii celów, prognozowanie ewentualnych zmian warunków i kierunków realizacji, dokonywanie bieżących korekt i poprawek, podejmowanie działań zabezpieczających i naprawczych czy wreszcie – na podstawie raportu - informowanie stron zaangażowanych we wdrażanie o uzyskanych wynikach i wnioskach. Monitoring spełnia zatem dwie podstawowe funkcje:

- **sprawdzającą** (systematyczne, najlepiej coroczne, zestawienie wykonanych / zrealizowanych przedsięwzięć w relacji do zapisanych programów / planu) oraz
- **korygującą** (wprowadzanie zmian do zapisów strategii, wynikających ze szczególnie istotnych okoliczności, których nie dało się przewidzieć w fazie jej tworzenia lub, co do których przyjęto niewłaściwe założenie – korekta celów, wskaźników, narzędzi wdrażania).

Monitoring strategii ma być **stałym i ciągłym procesem obserwacji zmian wybranych mierników**, mającym na celu **zapewnienie informacji na temat słuszności i skuteczności podejmowanych działań oraz ich zmianę w przypadku rozbieżności pomiędzy założeniami a rezultatami**. Podstawą do opracowania zasad monitoringu jest aktualny dokument planistyczny, czyli Lokalna Strategia Rozwoju (LSR). Zasady monitoringu opracował zespół roboczy odpowiedzialny za budowę LSR LGD "Dolina rzeki Grabi" na lata 2014-2020. Elementy systemu monitoringu wymieniono w dalszej części rozdziału.

Ewaluację można rozumieć ogólnie jako „**ocenę wartości interwencji, do której to oceny zastosowano odpowiednie, znane kryteria**”. Interwencją są – w wypadku LSR – mechanizmy wdrażane przez LGD, a więc realizacja wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju. Ujmując zatem definicję ewaluacji w sposób najprostszy, ma ona być rozumiana jako **ocena prowadzonych działań** lub „**sprawdzenie jakości tego, co jest robione**”.

Wspomnianymi powyżej kryteriami oceny są:

- **zgodność stosowanych narzędzi z potrzebami mieszkańców i podmiotów z terenu działania LGD** odzwierciedlająca się w ich zainteresowaniu realizowanymi zadaniami (stopień wykorzystania funduszy pomocowych, udział w wydarzeniach, imprezach itd.);
- **skuteczność działań** (osiąganie lub nieosiąganie założonych celów poszczególnych działań);
- **efektywność** (stosunek ilości środków do osiąganego celu);
- **oddziaływanie** (uzyskiwanie szerszych efektów dzięki realizacji poszczególnych zadań);
- **trwałość efektów** (wypracowanie trwałych rozwiązań, powtarzalnych zjawisk i działających mechanizmów utrwalających osiągnięty cel działania LGD, a więc prawdopodobieństwo, że korzyści wynikające z realizacji strategii będą trwać nadal, po zakończeniu bieżącej interwencji, być może przy założeniu innych narzędzi wsparcia, albo bez nich).

Ewaluacja **powinna mieć charakter użytkowy**, a więc jej wynik musi być przydatny do usprawnienia prowadzonych działań, w tym do osiągnięcia lepszych wskaźników w powyższych kryteriach. Przede wszystkim zaś **musi posiadać konkretnie określony cel**, bez którego sensowność jej dokonywania jest wątpliwa. **Ewaluacja, poprzez analizę osiągania celów pokazuje poprawne, odpowiednie ich sformułowanie**, gdzie słowo „odpowiednie” nie odnosi się do literackiego ujęcia, ale do właściwego dopasowania celów do wcześniej przeprowadzonej analizy obszaru (analizy potencjałów, SWOT itp.), zidentyfikowanego w niej spektrum problemów, hierarchii priorytetów itd. Cele ogólne (strategiczne), jak i cele szczegółowe są bowiem odpowiedzią na silne strony (potencjały), słabe strony (problemy) obecne na obszarze objętym strategią oraz szanse i zagrożenia istniejące w jego otoczeniu. W zakresie kluczowych wartości wskaźników szacujących postęp wdrażania LSR ewaluacja opiera się na danych pozyskanych w drodze bieżącego monitoringu tego procesu. Monitoring wykonywany jest systematycznie, w stałych, ściśle zdefiniowanych okresach, a ewaluacja dokonuje podsumowania procesu wdrażania jednorazowo, w trakcie jego trwania (*on-going*, ewaluacja dokonywana na koniec "kamieni milowych" - etapów wdrażania LSR, określonych w Planie Działania niniejszej LSR) oraz na jego zakończenie (*ex-post*). Ewaluacja początkowa, umożliwiająca zebranie danych wyjściowych do analizy obszaru, w tym wartości początkowych wskaźników (ewaluacja *ex-ante*) może być natomiast oparta na danych ewaluacji końcowej z poprzedniego okresu wdrażania (2007-2013), jeśli dane w niej zawarte są użyteczne dla nowego okresu.

System monitoringu i ewaluacji w LSR LGD "Dolina rzeki Grabi" na lata 2014-2020 obejmuje wymienione w poniższej tabeli elementy, którym przypisano podmioty odpowiedzialne za wykonywanie ewaluacji lub monitorowania:

Lp.	Monitoring	
	Elementy procesu:	Podmioty odpowiedzialne :
1	Stałe monitorowanie osiągnięcia poziomu wskaźników realizacji LSR	Podmioty wewnętrzne: Pracownicy Biura / Członkowie Rady
2	Stałe monitorowanie poziomu realizacji budżetu LSR	Podmioty wewnętrzne: Pracownicy Biura / Członkowie Rady
3	Stałe monitorowanie postępu realizacji operacji grantowych na terenie LGD	Podmiot wewnętrzny: Pracownicy Biura
4	Stałe monitorowanie jakości pracy Biura LGD	Podmioty zewnętrzne: osoby i podmioty korzystające z usług Biura LGD / Podmiot wewnętrzny: Pracownicy Biura
5	Stałe monitorowanie jakości działań szkoleniowych i aktywizacyjnych LGD	Podmioty zewnętrzne: uczestnicy szkoleń i działań aktywizacyjnych LGD / Podmiot wewnętrzny: Pracownicy Biura
6	Okresowe monitorowanie aktualności zapisów LSR	Podmioty wewnętrzne: Pracownicy Biura / Zarząd LGD
7	Okresowe monitorowanie struktur organów LGD	Podmiot wewnętrzny: Pracownicy Biura
8	Okresowe spotkania koordynacyjne władz LGD	Podmioty wewnętrzne: Pracownicy Biura / Zarząd LGD
9	Okresowy przegląd systemu monitoringu i ewaluacji	Podmioty wewnętrzne: Pracownicy Biura / Zarząd LGD
Lp.	Ewaluacja	
	Elementy procesu:	Podmioty odpowiedzialne :
1	Okresowe podsumowanie poziomu wskaźników realizacji LSR	Podmioty wewnętrzne: Pracownicy Biura / przedstawiciele Organów LGD / Zarząd LGD / Podmioty zewnętrzne: Eksperti / konsultanci
2	Okresowe podsumowanie poziomu realizacji budżetu LSR	Podmioty wewnętrzne: Pracownicy Biura / przedstawiciele Organów LGD / Zarząd LGD / Podmioty zewnętrzne: Eksperti / konsultanci
3	Okresowe podsumowanie danych dotyczących funkcjonowania LGD, w tym ocen pracy Biura LGD oraz działalności szkoleniowej i aktywizacyjnej	Podmioty wewnętrzne: Pracownicy Biura / Podmioty zewnętrzne: Eksperti / konsultanci
4	Okresowa ocena wizerunku/rozpoznawalności LGD na obszarze jej działania	Podmioty wewnętrzne: Pracownicy Biura / Podmioty zewnętrzne: Eksperti / konsultanci
5	Raport z badań ewaluacyjnych, przyjęcie raportu oraz wdrożenie rekomendacji z ewaluacji	Podmioty wewnętrzne: Pracownicy Biura / przedstawiciele Organów LGD / Zarząd LGD / Podmioty zewnętrzne: Eksperti / konsultanci

Opis szczegółowy elementów systemu monitoringu i ewaluacji zawiera tabela będąca załącznikiem do Regulaminu Biura ("Procedury monitoringu i ewaluacji wdrażania LSR i funkcjonowania LGD "Dolina rzeki Grabi"). Określa ona w sposób precyzyjny narzędzia, okresy wykonywania poszczególnych czynności oraz odpowiedzialność organów LGD za ich wykonanie.

XII. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko

Lokalna Grupa Działania „Dolina rzeki Grabi”, zgodnie z art. 47 i art. 55 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2013 r., poz. 1235 ze zm.) wystąpiła dn. 17 listopada 2015 r. z wnioskiem do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska o **stwierdzenie konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego Przez Społeczność (LSR)**. Na obszarze LGD

„Dolina rzeki Grabi”, w tym na obszarach chronionych Natura 2000, nie przewiduje się realizacji przedsięwzięć negatywnie wpływających na środowisko.

Założenia Strategii pozostają w zgodności z celami przyjętymi w dokumentach strategicznych szczebla regionalnego (Strategia Województwa Łódzkiego), a więc osiągnięcie celów Strategii będzie z pewnością przyczyniać się do osiągnięcia celów i założeń dokumentów strategicznych wyższego szczebla, jednak ze względu na wielkość środków jaką przewiduje się do udzielania pomocy Wnioskodawcom w ramach LSR (do 10 mln zł.), skala wpływu będzie niewielka.

Ponadto Strategia zawiera opis walorów środowiskowych LGD, jest to atut obszaru i możliwość wykorzystania ich w celach rozwojowych i promocyjnych obszaru, ale również zachowania walorów przyrodniczych i kulturowych. Na obszarze LGD „Dolina rzeki Grabi” występują więc następujące rezerваты, obszary chronione:

1. Rezerваты: Grabica, – Jodły Łaskie im. Stanisława Kostki Wisińskiego, Winnica, Korzeń.
2. Zespoły Przyrodniczo – Krajobrazowe: Dolina Grabi, Mogilno, Dobroń, Dąbrowa I, Dąbrowa II, Borkowice, Kolumna-Las, Luciejów, Sędziejowicki, Zabytkowy Park w Buczku.
3. Obszary Chronionego Krajobrazu: Śródkowej Grabi, Doliny Widawki, Chrzęstawsko-Widawski.
4. Użytki ekologiczne: Uroczysko Torfy.
5. Parki Krajobrazowe: Park Krajobrazowy Międzyrzecza Warty i Widawki.

Obszar LGD jest objęty również ekologiczną siecią Natura 2000, która nakłada obowiązek zachowania wartości przyrodniczych będących podstawą wytypowania:

1. Specjalne Obszary Ochrony (SOO) wyznaczone na podstawie Dyrektywy Siedliskowej: Grabia.

Według założeń LSR obszaru LGD „Dolina rzeki Grabi” – projekt analizy SWOT, analizy problemów, celów, przedsięwzięć, połowa działań będzie związana z udzieleniem pomocy na rozwój przedsiębiorczości, tj.:

- podejmowanie działalności gospodarczej,
- rozwijanie działalności gospodarczej,
- podnoszenie kompetencji osób realizujących operacje w zakresie podejmowania działalności gospodarczej, działalności inkubatorów oraz rozwijania działalności gospodarczej.

Po analizie zapisów rozporządzenia w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, brak jest przesłanek, by wymienione tam przedsięwzięcia miały szansę otrzymania pomocy finansowej w ramach LSR ze względu na skalę tych inwestycji i koszty ich realizacji. W ramach LSR planowane jest udzielanie pomocy w wysokości ok. 25 tys., 100 tys. zł. i maksymalnie do 300 tys. zł., głównie na rozwój mikro, małych firm i uruchamianie własnej działalności gospodarczej.

W konsekwencji Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w piśmie z dnia 23 listopada 2015 r., znak sprawy WOOS-II.411.408.2015.MG2.2, stwierdził brak konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla dokumentu jakim jest Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego Przez Społeczność (LSR), ponieważ dokument ten nie kwalifikuje się do przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Zatem Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego Przez Społeczność (LSR), obejmująca teren gmin: Buczek, Dłutów, Dobroń, Drużbice, Łask, Sędziejowice, Widawa, Wodzierady, Żelów, położone w powiatach: łaskim, pabianickim i bełchatowskim nie wyznacza ram dla późniejszej realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko.

Wykaz wykorzystanej literatury

1. Bloch E., Kościelecki P., Śpiewak R., Zalewska K., *Podręcznik tworzenia i ewaluacji wskaźników w lokalnych strategiach rozwoju*, Warszawa 2010
2. Dziemianowicz W. i in., *Planowanie strategiczne. Poradnik dla pracowników administracji publicznej*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012
3. Kot T., Weremiuk A., *Wskaźniki w zarządzaniu strategicznym. Poradnik dla pracowników administracji publicznej*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012
4. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006
5. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005
6. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 z dnia 17 grudnia 2013 w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej, zarządzania nią i monitorowania jej oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 352/78, (WE) nr 165/94, (WE) nr 2799/98, (WE) nr 814/2000, (WE) nr 1290/2005 i (WE) nr 485/2008
7. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 508/2014 z dnia 15 maja 2014 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenia Rady (WE) nr 2328/2003, (WE) nr 861/2006, (WE) nr 1198/2006 i (WE) nr 791/2007 oraz rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1255/2011
8. Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) nr 809/2014 z dnia 17 lipca 2014 r. ustanawiające zasady stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do zintegrowanego systemu zarządzania i kontroli, środków rozwoju obszarów wiejskich oraz zasady wzajemnej zgodności
9. Wspólne Wytyczne Dyrekcji Generalnych Komisji Europejskiej, AGRI, EMPL, MARE i REGIO, na temat rozwoju lokalnego kierowanego
10. Wytyczne dla podmiotów lokalnych dotyczące rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność
11. Zasady realizacji instrumentu Rozwój lokalny kierowany przez społeczność w Polsce, Warszawa 2014.

Załączniki do LSR:

Załącznik nr 1: Procedura aktualizacji LSR

1. Aktualizacja LSR może być dokonana w przypadku następujących sytuacji:

- a) na podstawie wyników badań dotyczących analizy obszaru, mogących mieć wpływ na wyniki wdrażania LSR;
- b) na podstawie wyników monitoringu i ewaluacji LSR oraz wniosków i rekomendacji wynikających z tych wyników;
- c) na podstawie opinii i wniosków Rady, bazujących na przebiegu i wynikach zakończonych naborów wniosków o dofinansowanie;
- d) na podstawie opinii i rekomendacji pracowników Biura dotyczących zmian w zapisach LSR, bazujących na przebiegu i wynikach zakończonych naborów wniosków o dofinansowanie oraz wynikach prowadzonego monitoringu;
- e) w wyniku zmian uwarunkowań prawnych związanych z wdrażaniem LSR;
- f) w wyniku zaleceń pokontrolnych instytucji nadrzędnych;
- g) w innych uzasadnionych przypadkach, w których nie dokonanie zmian zapisów LSR zagrażałoby skutecznemu jej wdrożeniu i nieosiągnięciu założonych celów.

2. Aktualizacja LSR w zakresie pkt. 1 a) może dotyczyć **zmian kierunków realizacji strategii pod wpływem istotnych zmian zachodzących na obszarze LGD lub w jego otoczeniu**. Wyniki badań dotyczących analizy obszaru (obserwacje własne jak i dostępne wyniki badań innych podmiotów oraz dane statystyczne) mogą dostarczyć istotnych danych, które zaprzeczałyby dotychczasowej diagnozie i analizie SWOT. W takim przypadku należy poddać LSR konsultacjom społecznym i zdecydować o utrzymaniu lub zmianie kierunków jej realizacji.

3. Aktualizacja LSR w zakresie pkt. 1 b, c i d) może dotyczyć przed wszystkim **rodzaju kryteriów wyboru** dla danego typu operacji oraz **wartości punktowej w poszczególnych kryteriach**. Zmiany mogą obejmować **wprowadzanie nowych kryteriów oceny, jak i rezygnację z dotychczas stosowanych**. Zmiany muszą być podyktowane trudnościami we wdrożeniu danego typu operacji i prowadzić do ułatwienia wdrożenia LSR, z zachowaniem planowanego celu, jaki ma być osiągnięty poprzez to wdrożenie. Zmiany kryteriów oceny powinny zostać poddane konsultacjom społecznym. Aktualizacja w zakresie wymienionych punktów może odnosić się także do samego **systemu monitorowania i ewaluacji**, w przypadku konieczności dokonania usprawnień w bieżącym monitoringu wdrażania (np. zmiana narzędzi, zmiana okresów wykonywania czynności, zmiana odpowiedzialności za te czynności itp.) lub ewaluacji (podobny zakres zmian, a także wytyczanie nowych obszarów ewaluacji lub rezygnacja z poprzednio ustalonych). Szczegóły procedur monitoringu i ewaluacji są opisane w rozdziale Monitoring i ewaluacja, a także w szczegółowej tabeli opisującej procedury w tym zakresie, będącej załącznikiem do Regulaminu Biura LGD. Zmiany dotyczące systemu monitorowania i ewaluacji nie wymagają konsultacji społecznych, ponieważ opinia publiczna nie jest w tym wypadku niezbędnym źródłem opiniotwórczym do dokonania zmian.

4. Aktualizacja LSR w zakresie pkt. 1 e) wynika z **wprowadzanych w życie nowych regulacji prawnych oraz nowelizacji dotychczasowego ustawodawstwa** dotyczącego mechanizmu RLKS/LEADER. Ramy prawne dotyczą wszystkich LGD i po ich wejściu w życie powinny być niezwłocznie odzwierciedlone w zapisach LSR - w zakresie, w jakim zmiany te wpływają na treść LSR i funkcjonowanie LGD. Zakres zmian jest tu trudny do określenia i będzie wynikał z konkretnych ram prawnych wchodzących w życie. Zmiany treści LSR dotyczące regulacji prawnych nie wymagają konsultacji społecznych, ponieważ są obowiązkiem jaki spoczywa na LGD.

5. Aktualizacja LSR w zakresie pkt. 1 f) wynika z **zaleceń pokontrolnych** instytucji, które zgodnie z regulacjami prawnymi mogą przeprowadzać kontrolę funkcjonowania LGD (m.in. UMWŁ, MRiRW). LGD ma obowiązek poddać się czynnościom kontrolnym. Kontrola zakończona jest sporządzeniem protokołu z czynności kontrolnych zgodnie z procedurami instytucji prowadzących daną kontrolę. W treści protokołu mogą znajdować się zalecenia dokonania zmian w treści LSR. W takim przypadku dokonuje się takich zmian w terminie określonym w zaleceniach pokontrolnych lub w innym odnoszącym się do tego faktu prawie. Zmiany treści LSR wynikające z zaleceń pokontrolnych nie wymagają konsultacji społecznych, ponieważ są obowiązkiem jaki spoczywa na LGD.

6. Aktualizacja LSR w zakresie pkt. 1 g) może dotyczyć **innych, na dziś nieokreślonych, trudnych do przewidzenia sytuacji**, które mogą mieć wpływ na (lub powodować konieczność) dokonania zmian zapisów LSR. Należy podchodzić każdorazowo z rozważą do decyzji o zmianie treści strategii i podejmować je **tylko w sytuacjach niezbędnych, kiedy to nie dokonanie zmian zapisów może przynieść negatywny wpływ na wdrażanie LSR**.

7. Zmiany w treści LSR dokonywane są **zgodnie z ramami prawnymi w jakich funkcjonuje LGD, w tym zgodnie ze statutem LGD i Regulaminami organów LGD i ich załącznikami**, a także z uwzględnieniem wytycznych niniejszej procedury. Walne Zebranie Członków oraz Zarząd, podejmując decyzję dotyczącą treści LSR, bez względu na aktualny skład osobowy oraz sektory reprezentowane przez osoby zasiadające w organach LGD, pozostają w swych decyzjach **zawsze bezstronne w stosunku do wszelkich grup interesów**, jakie mogą wystąpić na obszarze Lokalnej Grupy Działania, a jedynymi przesłankami dla tych organów, dotyczącymi podejmowania decyzji o zmianie treści LSR, są okoliczności określone w niniejszej procedurze. Wszelkie decyzje - nie pozostające zgodnie ze Statutem lub innymi regulacjami prawnymi Stowarzyszenia w gestii Walnego Zebrania Członków lub innych organów Stowarzyszenia - odnoszące się do założeń i zapisów Lokalnej Strategii Rozwoju (LSR) , jej załączników lub innych dokumentów (w tym procedur), nie będących załącznikami do LSR, a mających ścisły związek z jej wdrażaniem oraz ich zmian, Zarząd podejmuje jedynie w oparciu o dane pochodzące z wiarygodnych i wolnych od wpływów grup interesów źródeł informujących o konieczności dokonania tych zapisów lub ich zmian.

8. Podejmując decyzje o zmianach w treści LSR **należy uwzględnić ramy prawne realizacji LSR, w tym warunki jakie określa umowa ramowa pomiędzy LGD a SW** w zakresie możliwości lub braku możliwości dokonywania zmian w treści LSR (np. zachowanie celów, wskaźników itp.).

9. Jedyną formą wprowadzania zmian uznaną za skuteczną i będącą gwarantem udokumentowania tych zmian jest **forma pisemna**, czyli dokonanie zmian zapisów w treści odpowiednich rozdziałów LSR. Przyjęcie zmienionego dokumentu może mieć miejsce po dokonaniu pisemnych zmian w jego treści.

10. **Zmieniona pod względem treści LSR wchodzi w życie z momentem przyjęcia jej nowego brzmienia przez odpowiedni organ LGD**, zgodnie z pkt. 7 niniejszej procedury.

11. **Aktualna pod względem treści LSR jest zawsze dostępna** dla wszystkich osób w Biurze LGD oraz na stronie internetowej LGD. Należy zapewnić upublicznienie treści zmienionej LSR niezwłocznie po zatwierdzeniu zmian, a także poinformować o dokonaniu tych zmian poprzez odrębny artykuł/komunikat na stronie internetowej LGD.

12. **Proces zmian założeń LSR powinien mieć społeczny charakter**, tak jak proces jej pierwotnego tworzenia. Konsultacje społeczne dotyczące zmian w treści LSR powinny być niezbędnym elementem procesu korygowania treści LSR, z wyłączeniem okoliczności opisanych w niniejszej procedurze (zmiany prawne i wynikające z czynności kontrolnych). Forma konsultacji powinna być dostosowana do rodzaju i skali zmian, z zachowaniem grup docelowych konsultacji dostosowanych do charakteru/tematu zmian treści strategii (np. w przypadku zmian dotyczących wspierania przedsiębiorczości niezbędna jest konsultacja ze środowiskiem osób defaworyzowanych na rynku pracy lub/i z instytucjami podejmującymi problematykę rynku pracy).

Załącznik nr 2: Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu wdrażania LSR i funkcjonowania LGD "Dolina rzeki Grabi".

1. Opis elementów funkcjonowania LGD, które będą podlegać ewaluacji - wraz z opisem procedury: sposobami działania, odpowiedzialnością za realizację poszczególnych zadań oraz wskazaniem czasu i okresu objętego pomiarem. Opracowano na podstawie rekomendacji z ewaluacji wykonanej w 2015 r.

Lp.	Nazwa procedury	Treść procedury / sposoby działania	Odpowiedzialność za realizację procedury	Termin stosowania procedury - czas i okres objęty pomiarem
Ewaluacja:				
1	Okresowe podsumowanie danych dotyczących funkcjonowania LGD, w tym ocen pracy Biura LGD oraz działalności szkoleniowej i aktywizacyjnej	1. Funkcjonowanie Biura (Regulamin, zasoby lokalowe, osobowe itp., obsługa beneficjentów i inne działania prowadzone przez pracowników Biura LGD): analiza funkcjonowania Biura LGD oparta na wywiadzie z jego pracownikami, jak i z przedstawicielami Rady i Zarządu LGD, a także na danych ankietowych pozyskanych od osób obsługiwanych przez Biuro, korzystających z informacji i pomocy w Biurze LGD oraz od uczestników szkoleń organizowanych przez LGD (<i>dane źródłowe patrz: monitoring</i>). Wnioski i rekomendacje będą kompleksowo dotyczyć pracy Biura LGD, w tym m.in. stosowanych procedur, zasobów lokalowych, osobowych, obsługi klienta itp.).	Wzór ankiety dot. badania nt. funkcjonowania Biura opracowują przed przeprowadzeniem ankietyzacji <u>pracownicy Biura LGD</u> lub <u>eksperci</u> . <u>Pracownicy Biura</u> (przy możliwej pomocy gmin i innych podmiotów i osób z terenu LGD) organizują dystrybucję i zbieranie ankiet do/od osób, które korzystały w jakikolwiek sposób z usług/działań LGD (jak wymieniono wyżej: wnioskodawcy, beneficjenci, uczestnicy szkoleń, korzystający z doradztwa itp.). W zależności od wykonawcy badania ewaluacyjnego: <u>pracownicy Biura LGD</u> bądź <u>eksperci zewnętrzni</u> opracowują wyniki badania, wnioski i rekomendacje.	Ewaluacja: a) on-going - na zakończenie etapów realizacji LSR, określonych w Planie Działania; b) ex-post - po zakończeniu wdrażania LSR)
2	Okresowa ocena wizerunku/rozpoznawalności LGD na obszarze jej działania	1. Rozpoznawalność LGD – analiza oparta na ankietach kierowanych do mieszkańców obszaru LGD (próba losowa, najmniejsza logiczna pozwalająca utrzymać wyniki w granicy błędu) i wywiadach uzupełniających. Wywiady prowadzone będą w sposób wyrywkowy, na temat odczuć, m.in. samorządowców, beneficjentów, mieszkańców - dla weryfikacji wyników ankietyzacji; a także będą to wywiady z przedstawicielami LGD na temat działań prowadzonych na terenie wdrażania LSR, głównie tych, które przyczyniają się do podwyższania rozpoznawalności LGD. Wnioski i rekomendacje będą dotyczyć podejmowanych przez LGD działań mających na celu osiągnięcie wyższej rozpoznawalności LGD na terenie wdrażania LSR, w tym informowania mieszkańców o prowadzonych działaniach.	Podobnie jak powyżej, wzór ankiety opracują pracownicy Biura LGD lub eksperci zewnętrzni, a pracownicy Biura (przy możliwej pomocy gmin i innych podmiotów i osób z terenu LGD) zorganizują dystrybucję i zbieranie ankiet do/od mieszkańców. Ankiety mogą trafić do respondentów m.in. poprzez gminy/sołectwa z terenu LGD i przez nie zostać odesłane/oddane (poprzez te same osoby do Biura LGD); Wywiady przeprowadzą Pracownicy Biura LGD lub eksperci zewnętrzni; W zależności od wykonawcy badania ewaluacyjnego: pracownicy Biura LGD bądź eksperci zewnętrzni opracowują wyniki badania, wnioski i rekomendacje.	Ewaluacja: a) on-going - na zakończenie etapów realizacji LSR, określonych w Planie Działania; b) ex-post - po zakończeniu wdrażania LSR)

1A. Kryteria, na podstawie których będzie przeprowadzana ewaluacja funkcjonowania LGD

Kryteria, na podstawie których będzie przeprowadzana ewaluacja funkcjonowania LGD odpowiadają danym z monitoringu, pozyskiwanym w ramach badanych zagadnień dotyczących funkcjonowania, a określonych poniżej, w pkt. 4 (Monitoring), w podpunktach 4 (Stałe monitorowanie jakości pracy Biura LGD) i 5 (Stałe monitorowanie jakości działań szkoleniowych i aktywizacyjnych LGD):

a) W ramach stałego **monitorowania jakości pracy Biura LGD** osoby korzystające z doradztwa, konsultacji, informacji oraz innego wsparcia oferowanego przez Biuro LGD wypełniają dobrowolną ankietę, wyłożoną w Biurze LGD (*wzór ankiety jest dołączony do niniejszego opisu procedur*). Kryteriami oceny jakości pracy Biura zastosowanymi w narzędziu badawczym są tutaj:

- **ocena merytoryczna pomocy** uzyskanej podczas indywidualnych konsultacji/doradztwa w Biurze LGD (adekwatność do problemu, aktualność, przydatność);
- **ocena materiałów pomocniczych** otrzymanych podczas indywidualnych konsultacji/doradztwa w Biurze LGD;
- **ocena obsługi w Biurze LGD** (atmosfera, przyjazność, otwartość na problemy itp.);
- **ocena warunków lokalowych Biura LGD do prowadzenia doradztwa/konsultacji** indywidualnych;

Oprócz analizowanych wartości ocen przypisywanych ww. kategoriom, Biuro LGD zbiera także za pomocą tej samej ankiety uwagi respondentów dot. dotychczasowych konsultacji i doradztwa w Biurze LGD oraz ich oczekiwania co do przyszłych konsultacji indywidualnych i doradztwa w Biurze LGD.

b) W ramach stałego **monitorowania jakości działań szkoleniowych i aktywizacyjnych LGD** prowadzone jest badanie ankietowe wśród **uczestników / odbiorców**, na zakończenie danego działania (*wzór ankiety jest dołączony do niniejszego opisu procedur*). Kryteriami oceny jakości działań szkoleniowych i aktywizacyjnych LGD zastosowanymi w narzędziu badawczym są tutaj:

- **ocena zawartości merytorycznej** szkoleń, spotkań, warsztatów (treść - aktualność, przydatność);
- **ocena materiałów szkoleniowych** otrzymanych podczas szkoleń, spotkań, warsztatów;
- **ocena organizacji** szkoleń, spotkań, warsztatów (informacja, nabór, miejsce szkolenia itp.);
- **ocena prowadzących** szkolenia, spotkania, warsztaty (wiedza, przystępność przekazywania itp.).

Oprócz analizowanych wartości ocen przypisywanych ww. kategoriom, Biuro LGD zbiera także za pomocą tej samej ankiety uwagi respondentów dot. dotychczasowych szkoleń, spotkań, warsztatów organizowanych przez LGD oraz ich oczekiwania co do przyszłych szkoleń, spotkań, warsztatów jakie mogłaby organizować na swoim terenie LGD.

Kryteria, na podstawie których będzie przeprowadzana ewaluacja funkcjonowania LGD wynikają także z okresowych wywiadów przeprowadzanych z Pracownikami Biura LGD oraz przedstawicielami organów LGD oraz badań ankietowych - opisanych powyżej w pkt. 1, podpunkt 1 i 2 niniejszego dokumentu - (**analiza funkcjonowania Biura LGD** oparta na wywiadzie z jego pracownikami, jak i z przedstawicielami Rady i Zarządu LGD oraz **analiza rozpoznawalności LGD** oparta na ankietach kierowanych do mieszkańców obszaru LGD, wywiadach uzupełniających kierowanych do samorządowców, beneficjentów, mieszkańców, a także wywiadach z przedstawicielami LGD na temat działań prowadzonych na terenie wdrażania LSR, przyczyniających się do podwyższania rozpoznawalności LGD (*wzory formularzy są dołączone do niniejszego opisu procedur i przedstawiają dodatkowe kryteria badawcze omawianego zagadnienia*).

2. **Opis elementów wdrażania LSR, które będą podlegać ewaluacji - wraz z opisem procedury: sposobami działania, odpowiedzialnością za realizację poszczególnych zadań oraz wskazaniem czasu i okresu objętego pomiarem. Opracowano na podstawie rekomendacji z ewaluacji wykonanej w 2015 r.**

Ewaluacja:				
1	Okresowe podsumowanie poziomu wskaźników realizacji LSR	<p>1. Skuteczność wdrażania LSR pod kątem osiągnięcia wskaźników realizacji strategii - analiza skuteczności wdrażania LSR oparta na: wynikach naborów dotychczasowych i planie kolejnych; rozmowie/wywiadzie z przedstawicielami Biura i Rady LGD (wszyscy pracownicy Biura LGD plus wybrane osoby z Rady oraz Zarządu LGD) oraz na wynikach z monitoringu. Wnioski i rekomendacje formułowane na koniec badania dotyczą skuteczności prowadzenia naborów, stosowanych kryteriów oceny, harmonogramu działań, w tym zmian jakie byłyby konieczne w tym zakresie.</p>	<p><u>Biuro LGD</u>: dostarcza zagregowanych danych dot. wskaźników LSR na podstawie wyników naborów, ankiet monitorujących beneficjentów i danych pochodzących z Instytucji Wdrażającej; Pracownicy Biura uczestniczą w wywiadach/rozmowach będących częścią badania. <i>W przypadku zastosowania autoewaluacji pracownicy Biura przeprowadzają ewaluację LSR.</i></p> <p><u>Przedstawiciele organów LGD</u>: uczestniczą w wywiadach/rozmowach będących częścią badania.</p> <p><u>Eksperti</u>: W przypadku zlecenia ewaluacji podmiotowi zewnętrznemu, prowadzą badanie ewaluacyjne.</p> <p><u>Zarząd LGD</u>: Zapoznaje się z wynikami ewaluacji i z rekomendacjami. Wybiera zakres rekomendacji do zastosowania i podejmuje odpowiednie decyzje w tym zakresie.</p>	<p>Ewaluacja:</p> <p>a) on-going - na zakończenie etapów realizacji LSR, określonych w Planie Działania;</p> <p>b) ex-post - po zakończeniu wdrażania LSR)</p>
1a	Ankieta monitorująca beneficjenta - uwagi	<p>Ankieta monitorująca beneficjenta ma być – obok informacji zbiorczych pochodzących z Instytucji Wdrażającej - podstawowym narzędziem weryfikacji danych o zrealizowanych operacjach, wydatkowanych kwotach i kwotach pozyskanych dotacji. Ma to być również pełnowartościowe źródło weryfikujące dane o osiągniętych wskaźnikach LSR. Wzór ankiety musi być na tyle szczegółowy, by beneficjent danej operacji wiedział, jakie wskaźniki odpowiadają jego operacji, by nie dokonywał on błędnego ich wyboru. Wszystkie monitorowane wskaźniki muszą być wpisane w formularz ankiety. Formularz ankiety musi być zawsze dostępny na stronie internetowej LGD. Instrukcja wypełniania ankiety musi być precyzyjna i jednoznaczna. Beneficjent musi być poinstruowany co do zakresu danych wpisywanych do ankiety oraz o konieczności i terminie jej wypełnienia. Beneficjent musi podpisać stosowne oświadczenie dotyczące konieczności wypełnienia ankiety monitorującej.</p>	<p>Biuro: aktualizacja danych w ankiecie monitorującej w przypadku zmiany zapisów wskaźników; udostępnianie wzoru ankiety na stronie internetowej LGD; zbieranie od beneficjentów podpisanych oświadczeń o konieczności wypełnienia ankiety monitorującej; instruowanie beneficjentów; przypominanie o konieczności wypełnienia ankiety; zbieranie ankiet, analiza danych z ankiet (monitorowanie wskaźników wdrażania LSR na podstawie ankiet).</p> <p><i>Wzór ankiety monitorującej beneficjenta jest dołączony do niniejszego opisu procedur.</i></p>	<p>Udostępnianie ankiety na bieżąco. Wypełnianie ankiety przez beneficjentów na zakończenie operacji <i>(po otrzymaniu płatności końcowej)</i>. Monitorowanie wskaźników realizacji LSR: na bieżąco.</p>

2	Okresowe podsumowanie poziomu realizacji budżetu LSR	1. Skuteczność wdrażania LSR pod kątem realizacji budżetu LGD - analiza skuteczności wdrażania LSR oparta - jak wyżej - na: wynikach naborów; wywiadzie z przedstawicielami Biura i Rady LGD oraz na wynikach z monitoringu. Wnioski i rekomendacje dotyczyć będą zakresu wymienionego powyżej, dla Ewaluacji, w pkt. 1	Zakresy odpowiedzialności - jak wyżej.	Ewaluacja: a) on-going - na zakończenie etapów realizacji LSR, określonych w Planie Działania; b) ex-post - po zakończeniu wdrażania LSR)
---	--	--	--	---

3. Raporty z badań ewaluacyjnych. Opracowano na podstawie rekomendacji z ewaluacji wykonanej w 2015 r.

Ewaluacja:				
1	Raport z ewaluacji LSR/LGD	1. Działania związane z ewaluacją powinny każdorazowo zakończyć się sporządzeniem wspólnego dokumentu (" Raport z ewaluacji LSR/LGD "), obejmującego wyniki ww. analiz (powyżej: ewaluacja, pkt. 1-4) oraz wnioski i rekomendacje w zakresie każdej z nich. 2. Dokument ten oraz wypracowane wzory ankiet, mogą stać się wzorcem dla LGD do przeprowadzenia kolejnych ewaluacji <i>on-going/ex-post</i> , także w późniejszych okresach działalności LGD niż obecny okres wdrażania (2014-2020). 3. Ostateczna treść "Raportu..." musi być ustalona z przedstawicielami Biura LGD, a zawartość merytoryczna musi uwzględniać uwagi Zarządu LGD. 4. W przypadku zlecenia badania ewaluacyjnego ekspertom zewnętrznym wykonanie prac powinno być potwierdzone ostatecznym protokołem odbioru.	Raport z ewaluacji LSR/LGD sporządzają wykonawcy badania ewaluacyjnego (Biuro LGD lub eksperci zewnątrzni w formie projektu; Pracownicy Biura LGD przedstawiają projekt Raportu Zarządowi LGD; Zarząd analizuje wnioski i rekomendacje z ewaluacji, podejmuje decyzję co do zakresu rekomendacji do wdrożenia w LGD i informuje o decyzji Biuro LGD. Sporządzający Raport nanoszą poprawki wynikające z uwag i decyzji Zarządu. Ostateczna wersja Raportu przekazana jest na ręce Biura LGD/Zarządu LGD. Po przyjęciu Raportu rozpoczyna się wdrażanie rekomendacji przyjętych decyzją Zarządu LGD.	Ewaluacja: a) on-going - na zakończenie etapów realizacji LSR, określonych w Planie Działania; b) ex-post - po zakończeniu wdrażania LSR)

4. Opis elementów, które zamierza monitorować LGD - wraz z opisem procedury: sposobami działania, odpowiedzialnością za realizację poszczególnych zadań oraz wskazaniem czasu i okresu objętego pomiarem. Opracowano na podstawie rekomendacji z ewaluacji wykonanej w 2015 r.

Monitoring:				
1	Stale monitorowana nie osiągnięcia poziomu wskaźników realizacji LSR	<p>1. Podczas naborów odbywać się będzie bieżące monitorowanie osiągniętych wskaźników (wybierane do dofinansowania mogą być jedynie operacje wpisujące się w określone wskaźniki LSR, Radni będą przygotowani do wyboru operacji odpowiadających wskaźnikom LSR – przed naborem otrzymają informacje jakie wskaźniki – a więc jakiego typu operacje – są oczekiwane w danym naborze).</p> <p>2. Biuro LGD w ramach przygotowania Rady do kolejnych naborów wniosków, powinno przygotować dla Rady jasny i zwięzły wyciąg z LSR, w którym wyraźnie będzie ukazany opis poszczególnych wskaźników.</p> <p>3. W wyniku naboru do dofinansowania mogą być przyjęte tylko te operacje, które mieszczą się w wartościach wskaźników przyjętych w LSR. Podczas posiedzenia Rady należy monitorować, które operacje zostaną zakwalifikowane do dofinansowania pod tym względem.</p> <p>4. Bezpośrednio po posiedzeniu Rady, po podjęciu przez Radę odpowiednich uchwał, Biuro LGD zbiera dane dotyczące osiągniętych wskaźników na podstawie operacji przyjętych do dofinansowania.</p> <p>5. Na zakończenie realizacji operacji beneficjenci składają ankietę monitorującą, udostępnioną przez LGD z poziomu strony internetowej. Biuro analizuje na bieżąco dane z ankiet monitorujących oraz przypomina beneficjentom o konieczności złożenia ankiety. <i>Wzór ankiety monitorującej beneficjenta jest dołączony do niniejszego opisu procedur. Uwagi dotyczące ankiety poniżej w pkt. 1a.</i></p> <p>6. Instytucja Wdrażająca (UMWł) udostępnia okresowo dane sumaryczne dotyczące poziomu wdrażania poszczególnych typów operacji. Biuro analizuje te dane i porównuje z danymi pochodzącymi z innych źródeł.</p>	<p><u>Biuro</u>: przygotowanie informacji dla Radnych przed planowanym naborem; wspieranie Radnych podczas naboru (informowanie o wskaźnikach - ich rodzajach i poziomach maksymalnych); zbieranie danych wyników dotyczących wskaźników LSR (na podstawie danych z naborów, ankiet monitorujących i danych z Instytucji Wdrażających).</p> <p><u>Radni</u>: bieżące monitorowanie przypisywania ocenianych operacji wskaźnikom LSR podczas wyboru operacji na posiedzeniu Rady; Monitorowanie maksymalnych wartości wskaźników, do których można przyjmować operacje.</p>	Podczas naborów operacji, w tym podczas posiedzeń Rady oraz bezpośrednio po nich. W przypadku danych wyników z Instytucji Wdrażających - po otrzymaniu aktualnych danych.
2	Stale monitorowana nie poziomu realizacji	<p>1. W wyniku naboru do dofinansowania mogą być przyjęte tylko te operacje, które mieszczą się w budżecie przeznaczonym dla danego typu operacji, przyjętym w LSR (w ramach dz. 19.2). Podczas posiedzenia Rady należy</p>	<p><u>Biuro</u>: przygotowanie informacji dla Radnych przed planowanym naborem; wspieranie Radnych podczas naboru (informowanie o limitach budżetu dla poszczególnych typów operacji); zbieranie danych</p>	Podczas naborów operacji, w tym podczas posiedzeń Rady oraz bezpośrednio po nich.

	<p>budżetu LSR <i>a) działanie 19.2</i></p>	<p>monitorować, które operacje zostaną zakwalifikowane do dofinansowania pod tym względem.</p> <p>2. Bezpośrednio po posiedzeniu Rady, po podjęciu przez Radę odpowiednich uchwał, Biuro LGD zbiera dane dotyczące realizacji budżetu LSR (w ramach działania 19.2) na podstawie operacji przyjętych do dofinansowania.</p> <p>3. Na zakończenie realizacji operacji beneficjenci składają ankietę monitorującą, udostępnioną przez LGD z poziomu strony internetowej. Biuro analizuje na bieżąco dane z ankiet monitorujących oraz przypomina beneficjentom o konieczności złożenia ankiety.</p> <p>4. Institucja Wdrażająca (UMWł) udostępnia okresowo dane sumaryczne dotyczące poziomu wdrażania poszczególnych typów operacji. Biuro analizuje te dane i porównuje z danymi pochodzącymi z innych źródeł.</p>	<p>wynikowych dotyczących realizacji budżetu LSR (na podstawie danych z naborów, ankiet monitorujących i danych z Instytucji Wdrażających).</p> <p><u>Radni:</u> bieżące monitorowanie wartości dotacji poszczególnych operacji podczas wyboru operacji na posiedzeniu Rady; Monitorowanie limitu budżetowego, do którego można przyjmować operacje.</p>	<p>W przypadku danych wynikowych z Instytucji Wdrażających - po otrzymaniu aktualnych danych.</p>
	<p>Stale monitorowana realizacja budżetu LSR <i>b) działanie 19.4</i></p>	<p>1. Bieżące monitorowanie osiągnięcia celów LSR (wskaźników) musi być prowadzone równoległe z monitorowaniem wydatków własnych LGD. Bieżące sprawdzanie pozostałości do wykorzystania środków oraz oszczędności w wydatkowaniu.</p>	<p><u>Biuro:</u> bieżące monitorowanie wydatków LGD.</p>	<p>Na bieżąco.</p>
3	<p>Stale monitorowana postępu realizacji operacji grantowych na terenie LGD</p>	<p>1. LGD, jako beneficjent operacji grantowej, monitoruje postęp realizacji małych grantów. Od skuteczności wdrażania poszczególnych grantów zależy osiągnięcie przypisanych im wskaźników, jak również rozliczenie całej operacji grantowej.</p>	<p><u>Biuro:</u> wykonuje czynności służące zebraniu danych na temat realizowanych grantów: telefony do beneficjentów, wizytacje terenowe (ogłędziny obiektów objętych dofinansowaniem, uczestnictwo w wydarzeniach, kontrola dokumentacji - zakres czynności powinien być określony w umowie o powierzenie grantu podpisywanej przez LGD z Grantobiorcą itp.)</p>	<p>Na bieżąco, w całym okresie wdrażania danej operacji grantowej, na realizację której LGD podpisało umowę z UMWł</p>
4	<p>Stale monitorowana jakość pracy Biura LGD</p>	<p>1. Osoby korzystające z doradztwa, konsultacji, informacji oraz innego wsparcia oferowanego przez Biuro LGD wypełniają dobrowolną ankietę, wyłożoną w Biurze LGD. <i>Wzór ankiety jest dołączony do niniejszego opisu procedur.</i></p> <p>2. Biuro dokonuje okresowego podsumowania danych z ankiet.</p>	<p><u>Klienci Biura:</u> wypełniają ankietę.</p> <p><u>Biuro LGD:</u> analizuje dane z ankiet.</p>	<p>Ankieta wypełniana na bieżąco. Dane z ankiet Biuro podsumowuje okresowo, w celu zebrania danych do ewaluacji (przed terminem ewaluacji).</p>

5	Stałe monitorowanie jakości działań szkoleniowych i aktywizacyjnych LGD	<p>1. Monitoring prowadzonych działań (szkoleniowych, aktywizacyjnych) prowadzony w formie ankiety wypełnianej przez uczestników/odbiorców na zakończenie danego działania.</p> <p><i>Wzór ankiety jest dołączony do niniejszego opisu procedur.</i></p>	<p><u>Uczestnicy szkoleń i działań aktywizacyjnych LGD:</u> wypełniają ankietę.</p> <p><u>Biuro LGD:</u> prowadzenie badań ankietowych na zakończenie działań szkoleniowych i aktywizacyjnych LGD. Analiza wyników badań ankietowych.</p>	Ankieta wypełniana na bieżąco, zawsze na zakończenie działań szkoleniowych i aktywizacyjnych LGD. Dane z ankiet Biuro podsumowuje okresowo, w celu zebrania danych do ewaluacji (przed terminem ewaluacji).
6	Okresowe monitorowanie aktualności zapisów LSR	<p>1. Zmiany przepisów muszą znajdować szybkie odzwierciedlenie w zmianach zapisów LSR (np. zmiany rozporządzeń dot. wdrażania LSR), ponieważ partnerzy i odbiorcy usług/działań LGD opierają swą wiedzę o tych programach m.in. na treści strategii.</p> <p>2. LSR jest dokumentem wiodącym dla LGD, określa ona ramy funkcjonowania i organizacji naborów, dlatego jej treść musi być zawsze aktualna.</p>	<p><u>Biuro LGD:</u> zgłaszanie do Zarządu koniecznych do naniesienia zmian w treści LSR wynikających ze zmian przepisów, przygotowanie propozycji treści zmian w LSR.</p> <p><u>Zarząd LGD:</u> Zatwierdzanie zmian w treści LSR.</p>	Zmiany powinny być dokonywane na bieżąco w konsekwencji wejścia w życie nowych przepisów (np. zmiany rozporządzeń).
7	Okresowe monitorowanie struktur organów LGD	<p>1. Monitorowanie właściwej struktury organów LGD, w tym w szczególności Rady LGD, jako organu decyzyjnego, wobec którego regulacje prawne narzucają odpowiednie proporcje w reprezentowaniu sektorów (parytet).</p> <p>2. Zapisy monitoringu nie powinny być w sprzeczności z Regulaminem Rady, który z kolei powinien regulować kwestie kontroli właściwego składu Rady, dokonywanej przed każdym posiedzeniem.</p> <p>3. Monitorowanie właściwego przypisania czynności wykonywanych przez poszczególne osoby będące członkami organów LGD, wynikającego z określonych w regulaminach (Zarządu, Rady, Biura) zakresach czynności, przypisanych tym osobom.</p>	<p><u>Biuro LGD:</u> bieżące monitorowanie składu Rady, w szczególności podczas posiedzeń mających na celu wybór operacji; monitorowanie poprawności zapisów LSR dotyczących składu Organów LGD, w tym Regulaminu Rady (np. w sytuacjach zachodzących zmian regulacji prawnych, zmiany składu osobowego Rady itp.); Monitorowanie zakresów czynności wykonywanych przez poszczególne osoby wchodzące w skład poszczególnych organów LGD i zgodności tych zakresów z postanowieniami Regulaminów.</p>	Monitorowanie składu (struktury sektorów) Rady - podczas posiedzeń mających na celu wybór operacji; Monitorowanie zapisów LSR, w tym Regulaminów – zawsze w przypadku zmian prawnych. Monitorowanie zakresów czynności osób wchodzących w skład organów LGD - na bieżąco.
8	Okresowe spotkania	<p>1. Spotkania koordynacyjne Zarządu z udziałem pracowników Biura LGD, których tematem jest wdrażanie LSR i funkcjonowanie LGD, w szczególności w przypadkach</p>	<p><u>Biuro LGD:</u> Przygotowanie materiałów na spotkania, w tym bieżących wyników wdrażania LSR lub wyników</p>	Spotkania koordynacyjne Zarządu - co miesiąc.

	koordynacyjne władze LGD	<p>zapoznawania się z wynikami monitoringu/ewaluacji LSR, ich interpretacji oraz wdrażania zmian wynikających z wyników monitoringu/ewaluacji, a także w sytuacjach:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zmian prawnych wymagających dokonywania zmian w zapisach LSR; - bieżącego planowania i sprawozdawczości 	<p>monitoringu; zgłaszanie potrzeby zorganizowania spotkania koordynacyjnego z podaniem powodu;</p> <p><u>Zarząd LGD</u>: Interpretowanie wyników wdrażania LSR lub/i monitoringu/ewaluacji LSR, przyjmowanie rekomendacji z monitoringu/ewaluacji LSR; zgłaszanie potrzeby zorganizowania spotkania koordynacyjnego; podejmowanie decyzji w odniesieniu do ww. tematów.</p>	<p>W razie zaistnienia konieczności zwołania spotkania - na wniosek Biura LGD bądź Zarządu LGD, w dowolnym, wymagającym tego momencie.</p>
9	Okresowy przegląd systemu monitoringu i ewaluacji	<p>1. Przegląd systemu monitorowania LSR, w tym funkcjonowania jego elementów i narzędzi (opisanych w niniejszej tabeli) oraz dokonywanie zmian w stosowanym systemie monitoringu.</p>	<p><u>Biuro LGD</u>: okresowe sprawdzenie funkcjonowania systemu monitorowania, najlepiej wykonywane równoległe z monitoringiem LSR; zgłaszanie konieczności zmian w systemie monitorowania, w tym w zapisach LSR dotyczących monitorowania, we wzorach dokumentów, ankiet etc.;</p> <p><u>Zarząd LGD</u>: Podejmowanie decyzji dotyczących zmian w systemie monitorowania, w tym zmian zapisów LSR w tym zakresie.</p>	<p>W przypadkach niezwłocznej konieczności wdrożenia zmian (np. w wyniku zmian legislacji lub zawartości merytorycznej LSR wywołanej innymi czynnikami) - na bieżąco, w razie potrzeby;</p> <p>W innych sytuacjach: corocznie, bądź w formie zebranych wniosków do ewaluacji - przed terminem ewaluacji.</p>

Załącznik nr 3: Plan działania

Cel ogólny I: Zmniejszenie odpływu siły roboczej poprzez stwarzanie warunków rozwoju przedsiębiorczości na obszarze Doliny Grabi

Cel Ogólny I	Lata	2016-2018			2019-2021			2022 -2023			RAZEM 2016-2023		Program	Poddziałanie/ zakres Programu
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł)	Wartość z jednostką miary	% realizacji i wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł)	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie (zł)		
Cel szczegółowy 1.1. Tworzenie nowych miejsc pracy na obszarze LGD												PROW/RPO		
1. Wspieramy tworzenie i rozwój firm	I-1. liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	10 szt.	24,39	1000000	13 szt.	56,09	1300000	18 szt.	100	1 800 000	41 szt.	4 100000	PROW	Realizacja LSR
	I-2. liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	2 szt.	22,22	600000	6 szt.	88,89	1500000	1 szt.	100	240000	9 szt.	2340000		Realizacja LSR
	I-A. liczba operacji ukierunkowanych na innowacje (wskaźnik liczony dla operacji w ramach ww. wskaźników)	1 szt.	33	-	2 szt.	100	-				3 szt.	-		Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 1.1				1600000			2800000			2040000		6440000		

Cel szczegółowy 1.2. Utrzymanie zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw													PROW/ RPO	
2. Wspieramy przedsiębiorczość	I-3. liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	2 szt.	14,29	50000	12 szt.	100	300000				14 szt.	350000	PROW	Realizacja LSR
	I-A. liczba operacji ukierunkowanych na innowacje (wskaźnik liczony dla operacji w ramach ww. wskaźnika)				1 szt.	100	-				1 szt.	-	PROW	Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 1.2				50000			300000			0		350000		
Razem cel ogólny I				1650000			3100000			2040000		6790000		

Cel ogólny II: Integracja lokalnej społeczności poprzez stwarzanie warunków do zróżnicowanej aktywności mieszkańców

Cel Ogólny II	Lata	2016-2018			2019-2021			2022 -2023			RAZEM 2016-2023		Program	Poddziałani e/zakres Programu
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł)	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie (zł)		
Cel szczegółowy 2.1 Wzrost integracji i aktywności mieszkańców opartej o bazę kulturalną obszaru LGD													PROW/ RPO	

3: Rozwijamy infrastrukturę kulturalną	II-1. Liczba podmiotów działających w sferze kultury, które otrzymały wsparcie w ramach realizacji LSR	12 szt.	100	1729507							12 szt.	1729507	PROW	Realizacja LSR
	Razem cel szczegółowy 2.1			1729507			0			0		1729507		
Cel szczegółowy 2.2 Zwiększenie udziału społeczeństwa obszaru LGD w realizacji strategii i rozwoju obszaru LGD													PROW/ RPO	
4. Upowszechnianie wiedzy o LSR	II-2. liczba okresów doradczo-konsultacyjnych organizowanych przez LGD	2 szt.	40	0	3 szt.	100	0				5 szt.	0	PROW	Aktywizacja
	II-3. Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami obszaru	10 szt.	90,9	0	1 szt.	100	0				11 szt.	0	PROW	Aktywizacja
	II-4a. liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	38 osobodni	100	0							38 osobodni	0	PROW	Aktywizacja

II-4b. liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	12 osobodni	63,16	0	7 osobodni	100	0				19 osobodni	0	PROW	Aktywizacja
II-5. liczba rodzajów tabliczek służących oznakowaniu operacji inwestycyjnych logiem i nazwą LGD	1 szt.	100	0							1 szt.	0	PROW	Aktywizacja
II-6. liczba treści ogłoszeń na stronach internetowych informujących o planowanych naborach wniosków	7 szt.	43,75	0	9	100	0				16 szt.	0	PROW	Aktywizacja
II-7. liczba prowadzonych stron internetowych LGD	1 szt.	100	0							1 szt.	0	PROW	Aktywizacja
II-8. liczba prowadzonych profili internetowych LGD na portalach społecznościowych	1 szt.	100	0							1 szt.	0	PROW	Aktywizacja

	II-9. ilość badań ewaluacyjnych LSR							1 szt.	100	0	1 szt.	0	PROW	Aktywizacja
Razem cel szczegółowy 2.2				0		0			0		0			
Cel szczegółowy 2.3 Rozwój oferty turystycznej Doliny Grabi poprzez aktywizację mieszkańców													PROW/ RPO	
5. Wspólnie kreujemy produkty turystyczne	II-10. liczba zorganizowanych spotkań informacyjnych	1 szt.	50	1350				1 szt.	100	3000	2 szt.	4350	PROW	współpraca
	II-11. liczba zorganizowanych spotkań metodologicznych dla reprezentantów LGD, połączonych z wyjazdem	2 szt.	40	36978,91				3 szt.	100	120000	5 szt.	156978,91	PROW	współpraca
	II-12. liczba zorganizowanych spotkań edukacyjnych z zakresu metodologii questów	10 szt.	100	4750							10 szt.	4750	PROW	współpraca
	II-13. liczba wyznaczonych ścieżek questingowych	10 szt.	100	18000							10 szt.	18000	PROW	współpraca
Razem cel szczegółowy 2.3				61078,91		0			123000			184078,91		

Cel szczegółowy 2.4 Wzrost aktywności mieszkańców opartej o bazę rekreacyjną obszaru LGD												PROW/ RPO			
6: Rozwijamy infrastrukturę rekreacyjną	II-14. liczba budowanych lub przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	18 szt.	94,73	2735493				1	100	50000	19 szt.	2785493	PROW	Realizacja LSR	
	Razem cel szczegółowy 2.4			2735493			0		50000		2785493				
	Razem cel ogólny II			4526078,91			0		173000		4699078,91				

Cel ogólny III: Zwiększenie poczucia tożsamości lokalnej oraz wzmocnienie roli funkcji turystycznej i rekreacyjnej w zintegrowaniu mieszkańców obszaru

Cel Ogólny III	Lata	2016-2018			2019-2021			2022 -2023			RAZEM 2016-2023		Program	Poddziałanie/zakres Programu
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł)	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł)	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie (zł)		
Cel szczegółowy 3.1 Zintegrowana Promocja obszaru LGD												PROW/ RPO		

7. Promujemy Dolinę Grabi i jej dziedzictwo	III-1. liczba działań/wydarzeń na rzecz promocji obszaru Doliny Grabi, jego dziedzictwa oraz produktów lokalnych				10 szt.	100	285000				10 szt.	285000	PROW	Projekt grantowy
8: LGD na rzecz aktywizacji mieszkańców obszaru	III-2. liczba udziałów reprezentacji LGD w Targach i/lub w wydarzeniach lokalnych	16 szt.	53,3	0	14 szt.	100	0				30 szt.	0	PROW	Aktywizacja
	III-3. liczba rodzajów/tytułów folderów nt. twórców i produktów lokalnych, wydanych przez LGD	1 szt.	100	0							1 szt.	0	PROW	Aktywizacja
	III-4. liczba zorganizowanych konferencji dotyczących działalności promocyjnej i aktywizacyjnej LGD	1 szt.	100	0							1 szt.	0	PROW	Aktywizacja

9: Wspólnie na rzecz innowacyjnej promocji	III-5. liczba rozbudowanych stron internetowych, na których opublikowano informację o wytyczonych ścieżkach	1 szt.	100	0							1 szt.	0	PROW	współpraca	
	III-6. liczba zmodyfikowanych aplikacji na urządzenia mobilne o nowe kwesty	1 szt.	100	25000							1 szt.	25000	PROW	współpraca	
	III-7. liczba wydanych map obszaru LGD (tytułów)	1 szt.	100	9963							1 szt.	9963	PROW	współpraca	
	III-8. liczba wydanych ulotek (pozycji)	36 szt.	100	32200							36 szt.	32200	PROW	współpraca	
	III-9. liczba konferencji podsumowujących projekt	1 szt.	50	14219,09			1 szt.	100	40000,09	2 szt.	54219,18			PROW	współpraca
	III-10. liczba gadżetów (rodzajów)	8 szt.	66,66	38966,00			4 szt.	100	80000,40	12 szt.	118966,40			PROW	współpraca

	III-11. liczba pieczętek opracowanych dla ścieżek questingowych	36 szt.	100	7200						36 szt.	7200	PROW	współpraca	
	III-12. liczba opracowanych i wydrukowanych albumów (tytułów)							1 szt.	100	100000	1 szt.	100000	PROW	współpraca
	III-13. liczba targów turystycznych, w których wezmą udział przedstawiciele LGD							1 szt.	100	47872,51	1 szt.	47872,51	PROW	współpraca
	Razem cel szczegółowy 3.1			127548,09						267873		680421,09		
	Razem cel ogólny III			127548,09						267873		680421,09		
	Razem Cele I-III			6303627,00						2480873		12169500		
	Koszty bieżące w ramach 19.4 - kwoty nie wykazane w tabeli			806641,21						342980,52		2081130		
	Aktywizacja w ramach 19.4 - kwoty nie wykazane w tabeli			50270						0		56370		
	Razem LSR			7160538,21						2823853,52		14307000		
	Razem planowane wsparcie na przedsięwzięcia dedykowane tworzeniu i utrzymaniu miejsc pracy w ramach poddziałania Realizacja LSR PROW											5795000		50% poddziałania realizacja LSR

Załącznik nr 4: Budżet LSR

Tabela 1: Budżet LSR w podziale na fundusze EFSI i zakresy wsparcia

Tabela 2: Plan finansowy w zakresie poddziałania 19.2 PROW 2014-2020

Zakres wsparcia (artykuł z rozporządzenia nr 1303/2013)	Wsparcie finansowe (PLN)			
	PROW	Fundusz wiodący	Razem EFSI	
Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit. b)	11 590 000		11 590 000	
Współpraca (art. 35 ust. 1 lit. c)	579 500		579 500	
Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d)	2 081 130	2 081 130	2 081 130	
Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. e)	56 370	56 370	56 370	
RAZEM	14 307 000	2 137 500	14 307 000	
	Wkład EFRROW	Budżet państwa	Wkład własny będący wkładem krajowych środków publicznych	RAZEM
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	4 788 030,24	2 736 769,76		7 524 800
Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	2 586 686,76		1 478 513,24	4 065 200
RAZEM	7 374 717	2 736 769,76	1 478 513,24	11 590 000

Załącznik 5: Plan komunikacji.

Plan komunikacji (PK) ze społecznością lokalną w ramach realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju w ujęciu tabelarycznym, zawierający wszelkie niezbędne elementy określone w Regulaminie konkursu o wybór LSR, w tym w załączniku "Struktura LSR":

Termin	Cel komunikacji	Nazwa działania komunikacyjnego	Adresaci działania komunikacyjnego (grupy docelowe)	Środki przekazu	Wskaźniki realizacji działań komunikacyjnych oraz informacja o budżecie działań	Planowane efekty działań komunikacyjnych oraz określenie potrzeb zwiększenia działań w przypadku niskiego poparcia społecznego lub problemów związanych z realizacją LSR
2016-2020 - działanie bieżące, ciągłe <i>I i II półrocze 2016, 2017, 2018, 2019, 2020</i>	Informowanie mieszkańców obszaru LGD o całości działań prowadzonych przez LGD	Informacja ogólna o LGD	Mieszkańcy obszaru LGD, instytucje, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, lokalni liderzy, młodzież, bezrobotni, w tym osoby defaworyzowane na rynku pracy określone w LSR	- strona internetowa LGD - profil LGD na portalu społecznościowym - materiały wydawnicze LGD (będące efektem realizacji LSR)	- liczba informacji na stronie internetowej LGD - liczba informacji na profilu LGD na portalu społecznościowym (<i>oba działania w ramach kosztów bieżących - praca bieżąca w Biurze LGD</i>) - liczba rozpropagowanych materiałów wydawniczych (<i>koszty ujęte w realizacji LSR - działania własne LGD oraz Projekty Współpracy</i>)	Poinformowanie adresatów działania o całości działań prowadzonych przez LGD i zainteresowanie ich włączeniem się we wspólne działania oraz do korzystania ze środków wsparcia oferowanych przez LGD <i>W przypadku niskiego poparcia społecznego dla działań LGD działania określone w tym punkcie zostają nasilone, w tym nacisk powinien być położony na jakość działań informacyjnych i wykorzystanie wyników informacji zwrotnej na temat jakości działań informacyjnych LGD</i>
2016-2020 - działanie bieżące, ciągłe, w miarę organizacji	Informowanie mieszkańców obszaru LGD o wydarzeniach organizowanych	Informacja o działaniach aktywizacyjnych LGD	Potencjalni uczestnicy wydarzeń prowadzonych przez LGD (określonych w ramach aktywizacji i będących elementem	- strona internetowa LGD - profil LGD na portalu społecznościowym - materiały wydawnicze LGD (będące efektem realizacji LSR)	- liczba informacji na stronie internetowej LGD - liczba informacji na profilu LGD na portalu społecznościowym	Poinformowanie adresatów działania o organizowanych przedsięwzięciach i wydarzeniach oraz zainteresowanie ich włączeniem się w ich realizację / udział w tych działaniach

<p>działań aktywizacyjnych</p> <p><i>I i II półrocze 2016, 2017, 2018, 2019, 2020</i></p>	<p>przez LGD lub z udziałem LGD</p>		<p>realizacji LSR) , w tym mieszkańcy obszaru LGD, instytucje, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, lokalni liderzy, młodzież, bezrobotni, w tym osoby defaworyzowane na rynku pracy określone w LSR</p>	<p>- wiadomości wysyłane drogą e-mail do instytucji na obszarze LGD podejmujących działania na rzecz osób bezrobotnych, w tym określonych w LSR osób defaworyzowanych na rynku pracy</p> <p>- kontakt bezpośredni w Biurze LGD</p> <p>- rozsyłanie wiadomości drogą e-mail na podstawie bazy kontaktów LGD</p>	<p>- liczba wysłanych wiadomości e-mail</p> <p>- liczba informacji udzielonych w Biurze LGD</p> <p><i>(działania w ramach kosztów bieżących - praca bieżąca w Biurze LGD)</i></p> <p>- liczba rozpropagowanych materiałów wydawniczych</p> <p><i>(realizacja LSR - działania własne LGD i Projekty Współpracy)</i></p>	<p><i>W przypadku niskiego poparcia społecznego dla działań LGD działania określone w tym punkcie zostają naciśnione, w tym nacisk powinien być położony na jakość działań informacyjnych i wykorzystanie wyników informacji zwrotnej na temat jakości działań informacyjnych LGD</i></p>
<p>2016-2020 - działania bieżące, ciągłe</p> <p><i>I i II półrocze 2016, 2017, 2018, 2019, 2020</i></p>	<p>Informowanie mieszkańców obszaru LGD o Lokalnej Strategii Rozwoju - o jej założeniach (celach, przedsięwzięciach i wskaźnikach), a także o warunkach skorzystania z pomocy w ramach jej realizacji, w tym o kryteriach oceny operacji - całościowa informacja ogólna</p>	<p>Informacja o LSR</p>	<p>Potencjalni wnioskodawcy w ramach naborów LSR, w tym: mieszkańcy (przedsiębiorcy, rolnicy, osoby fizyczne, w tym bezrobotni reprezentujący grupy defaworyzowane na rynku pracy), instytucje publiczne, organizacje pozarządowe, branżowe i inne podmioty spełniające kryteria beneficjentów PROW 2014-2020, w działaniu LEADER.</p>	<p>- strona internetowa LGD</p> <p>- profil LGD na portalu społecznościowym</p> <p>- materiały informacyjne LGD o LSR (będące efektem realizacji LSR)</p> <p>- wiadomości wysyłane drogą e-mail do instytucji na obszarze LGD podejmujących działania na rzecz osób bezrobotnych, w tym określonych w LSR osób defaworyzowanych na rynku pracy</p> <p>- kontakt bezpośredni w Biurze LGD / doradztwo</p>	<p>- liczba informacji na stronie internetowej LGD, (w tym treść LSR)</p> <p>- liczba informacji na profilu LGD na portalu społecznościowym</p> <p>- liczba wysłanych wiadomości e-mail</p> <p>- liczba informacji udzielonych w Biurze LGD</p> <p><i>(działania w ramach kosztów bieżących - praca bieżąca w Biurze LGD)</i></p> <p>- liczba rozpropagowanych</p>	<p>Poinformowanie adresatów działania o możliwościach pozyskania wsparcia w LGD na realizację operacji wpisujących się w cele i przedsięwzięcia LSR oraz realizujących ich wskaźniki</p> <p>Zapewnienie lepszej jakości składanych dokumentacji wniosków oraz spójności tych wniosków z założeniami LSR dzięki doradztwu, informacji i konsultacji</p> <p>Spowodowanie zainteresowania składaniem wniosków, a w konsekwencji działań informacyjnych i doradczo-szkoleniowych złożenie wniosków o finansowanie operacji prowadzące do osiągnięcia założonych efektów realizacji LSR (m.in. powstanie</p>

	o charakterze i zakresie LSR			<ul style="list-style-type: none"> - spotkania informacyjno-szkoleniowe - rozsyłanie wiadomości drogą e-mail na podstawie bazy kontaktów LGD 	<p>materiałów wydawniczych (koszty ujęte w realizacji LSR - działania własne LGD oraz Projekty Współpracy)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Liczba zorganizowanych spotkań informacyjno-szkoleniowych dla potencjalnych wnioskodawców - liczba podmiotów/osób, którym udzielono doradztwa bezpośredniego w biurze LGD <p>(działania w ramach aktywizacji, dla których wskaźniki określono w ramach realizacji LSR)</p>	<p>nowych miejsc pracy, podmiotów gospodarczych, aktywizacja, promocja, zachowanie dziedzictwa i inne założone w LSR rezultaty)</p> <p>W przypadku problemów związanych z realizacją LSR działania określone w tym punkcie zostają nasilone, w tym nacisk powinien być położony na jakość działań informacyjnych i wykorzystanie wyników informacji zwrotnej na temat jakości działań informacyjnych LGD</p>
2016-2019 - terminy wynikające z harmonogramu naborów oraz procedur ogłoszenia naborów	Informowanie mieszkańców obszaru LGD o terminach naborów wniosków na poszczególne działania wraz ze szczegółową informacją o	Działania informacyjne wynikające z procedury ogłoszenia naborów	Potencjalni wnioskodawcy - jak wyżej.	<ul style="list-style-type: none"> - strona internetowa LGD - profil LGD na portalu społecznościowym - materiały informacyjne LGD o LSR (w ramach realizacji LSR) - wiadomości wysyłane drogą e-mail do instytucji na obszarze LGD podejmujących działania na rzecz osób 	<ul style="list-style-type: none"> - liczba informacji na stronie internetowej LGD, (w tym treść LSR oraz informacje o warunkach naboru, kryteriach oceny) - liczba informacji na profilu LGD na portalu społecznościowym - liczba wysłanych wiadomości e-mail 	<p>Poinformowanie adresatów działania o możliwościach pozyskania wsparcia w LGD na realizację operacji wpisujących się w cele i przedsięwzięcia LSR oraz realizujących ich wskaźniki oraz poinformowanie mieszkańców obszaru LGD o terminach ogłoszonych naborów wniosków</p> <p>Zapewnienie lepszej jakości składanej dokumentacji wniosków oraz spójności</p>

<p>II półrocze 2016, I półrocze, 2017, I półrocze 2018 I i II półrocze 2019 I i II półrocze 2020</p>	<p>warunkach tych naborów</p>			<p>bezrobotnych, w tym określonych w LSR osób defaworyzowanych na rynku pracy</p> <ul style="list-style-type: none"> - kontakt bezpośredni w Biurze LGD / doradztwo - spotkania informacyjno-szkoleniowe - rozsyłanie wiadomości drogą e-mail na podstawie bazy kontaktów LGD - artykuły w mediach - informacje na stronach internetowych gmin członkowskich LGD - informacja na tablicy ogłoszeń w siedzibie LGD i w urzędach gmin członkowskich LGD 	<ul style="list-style-type: none"> - liczba informacji udzielonych w Biurze LGD - liczba opublikowanych komunikatów w mediach i na stronach internetowych gmin i na tablicach ogłoszeniowych <i>(koszty ujęte w ramach kosztów bieżących - praca bieżąca w Biurze LGD)</i> - liczba rozpropagowanych materiałów wydawniczych <i>(koszty ujęte w realizacji LSR - działania własne LGD oraz Projekty Współpracy)</i> - Liczba zorganizowanych spotkań informacyjno-szkoleniowych dla potencjalnych wnioskodawców - liczba podmiotów/osób, którym udzielono doradztwa bezpośredniego w biurze LGD <i>(aktywizacja LGD,</i> 	<p>tych wniosków z założeniami LSR dzięki doradztwu, informacji i konsultacji</p> <p>Spowodowanie zainteresowania składaniem wniosków, a w konsekwencji osiągnięcie założonych efektów realizacji LSR (m.in. powstanie nowych miejsc pracy, podmiotów gospodarczych, aktywizacja, promocja, zachowanie dziedzictwa i inne założone w LSR rezultaty)</p> <p>W przypadku problemów związanych z realizacją LSR działania określone w tym punkcie zostają nasilone, w tym nacisk powinien być położony na jakość działań informacyjnych i wykorzystanie wyników informacji zwrotnej na temat jakości działań informacyjnych LGD</p>
--	-------------------------------	--	--	--	---	---

					<i>wskaźniki określono w ramach realizacji LSR)</i>	
2016-2019 - terminy wynikające z harmonogramu naborów oraz procedur ogłaszania wyników naborów <i>II półrocze 2017, I półrocze, 2018 I i II półrocze 2019 I i II półrocze 2020</i>	Informowanie wnioskodawców o wynikach naborów wniosków, a także o pozostałych elementach i terminach procedury oceny i wyboru operacji do finansowania	Działania informacyjne wynikające z procedur wdrażania LSR	Wnioskodawcy, którzy złożyli wnioski o finansowanie operacji	- strona internetowa LGD - profil LGD na portalu społecznościowym - kontakt bezpośredni w Biurze - rozsyłanie wiadomości pocztowych i drogą e-mail do wnioskodawców - informacja na tablicy ogłoszeń w siedzibie LGD	- liczba informacji na stronie internetowej LGD, (w tym wyniki oceny i wyboru operacji) - liczba informacji na profilu LGD na portalu społecznościowym - liczba wysłanych wiadomości pocztowych i e-mail do wnioskodawców - liczba informacji udzielonych w Biurze LGD - liczba opublikowanych komunikatów na tablicy ogłoszeniowej LGD <i>(koszty bieżące - praca bieżąca w Biurze LGD)</i>	Poinformowanie adresatów działania o wynikach naborów wniosku i konieczności lub możliwości podjęcia czynności wynikających z danego etapu procedury oceny i wyboru operacji, w tym o możliwości składania protestu/odwołania, uzupełnień dokumentacji (grantobiorcy) itp. Zaproszenie do podpisania umowy o udzielenie grantu, przekazanie informacji związanych z monitorowaniem wdrażania operacji i in. <i>W przypadku niskiego poparcia społecznego dla działań LGD - jak wyżej</i>
2016-2020 - działanie bieżące, ciągle prowadzone przez Biuro LGD podczas doradztwa	Uzyskanie informacji zwrotnej i oceny jakości pomocy (doradztwa, szkoleń, konsultacji) świadczonej przez LGD	Działania służące otrzymywaniu informacji zwrotnej o jakości działań LGD	Osoby korzystające z doradztwa i konsultacji w Biurze LGD oraz podczas spotkań doradczo-konsultacyjnych prowadzonych przez LGD	- ankiety wypełniane przez odbiorców usług LGD w opisywanym zakresie - formularz ankiety udostępniany przez LGD w Biurze LGD oraz na zakończenie spotkań doradczo-	- liczba ankiet rozdysponowanych wśród odbiorców usług LGD w opisywanym zakresie i zebranych przez LGD <i>(koszty ujęte w ramach kosztów bieżących - praca bieżąca w Biurze</i>	Ocena odbiorców usług doradczych i konsultacyjnych LGD na temat efektywności tych działań i skali pomocy merytorycznej świadczonej w biurze LGD. Ustalenie "słabych punktów" prowadzonych działań i dalszych potrzeb ich odbiorców

i spotkań konsultacyjnych <i>I i II półrocze 2016, 2017, 2018, 2019, 2020</i>	<i>Element uwzględniony w procedurach monitoringu i ewaluacji na podstawie rekomendacji z poprzedniej ewaluacji LSR 2007-2013</i>			konsultacyjnych prowadzonych przez LGD	<i>LGD w ramach czynności monitorujących Biura)</i>	Podjęcie działań naprawczych w przypadku niezadowolającej oceny wynikającej z ankiet.
2019-2020 - po rozliczeniu przez beneficjentów ich operacji <i>I i II półrocze 2019, 2020</i>	Uzyskanie informacji zwrotnej nt. przebiegu i zakończeniu realizacji operacji dofinansowanych przez LGD. <i>Element uwzględniony w procedurach monitoringu i ewaluacji na podstawie rekomendacji z poprzedniej ewaluacji LSR 2007-2013</i>	Działania służące otrzymywaniu informacji zwrotnej o wynikach wdrażania operacji	Beneficjenci operacji realizowanych w ramach LSR	- ankiety wypełniane przez beneficjentów zakończonych i rozliczonych operacji - formularz ankiety monitorującej beneficjenta udostępniany przez LGD na stronie internetowej LGD	- liczba ankiet rozdysponowanych przez LGD zgodna z ilością zakończonych i rozliczonych operacji i zebranych przez LGD <i>(koszty ujęte w ramach kosztów bieżących - praca bieżąca w Biurze LGD w ramach czynności monitorujących Biura)</i>	Uzyskanie informacji zwrotnej o zrealizowanych projektach, w tym informacja o osiągniętych wskaźnikach i kwotach wypłaconych beneficjentom. Kontrola procesu zbierania danych i poprawianie jego funkcjonowania. Ustalenie "słabych punktów" systemu monitoringu i wprowadzanie działań naprawczych podwyższających skuteczność zbierania danych
2020 w ramach ewaluacji końcowej zgodnie z	Uzyskanie informacji zwrotnej nt. rozpoznawalności	Działania służące otrzymywaniu informacji zwrotnej o	Mieszkańcy obszaru LGD, instytucje, organizacje pozarządowe i inne osoby / podmioty z	- ankiety w wersji tradycyjnej lub elektronicznej rozdawane / rozesyłane do respondentów lub	- liczba ankiet rozdysponowanych wśród respondentów z obszaru LGD i zebranych przez LGD	Uzyskanie informacji zwrotnej od społeczności lokalnej o rozpoznawalności LGD na obszarze wdrażania LSR.

<p>procedura mi monitoring u i ewaluacji</p> <p>II półrocze 2020</p>	<p>LGD na terenie jej działania</p> <p><i>Element uwzględniony w procedurach monitoringu i ewaluacji na podstawie rekomendacji z poprzedniej ewaluacji LSR 2007-2013</i></p>	<p>rozpoznawalności LGD</p>	<p>terenu działania LGD - wybrani metodą losową z zachowaniem minimalnej próby badawczej - zgodnie z procedurami monitoringu i ewaluacji</p>	<p>rozpropagowane poprzez gminy członkowskie i sołectwa obszaru LGD do odbiorców na obszarze LGD</p> <p>- wzór ankiety dostępny na stronie internetowej LGD w terminie prowadzenia badania. Ankieta nie może być udostępniana podczas wydarzeń org. przez LGD (wpływ na wynik badania rozpoznawalności)</p>	<p><i>(koszty ujęte w ramach kosztów bieżących - praca bieżąca w Biurze LGD w ramach czynności monitorujących Biura)</i></p>	<p>Uzyskanie informacji o tym, jakie działania wpływają w największym stopniu na poprawę rozpoznawalności LGD.</p> <p>Zwiększenie zainteresowania mieszkańców działalnością LGD</p> <p>Ustalenie "słabych punktów" budowania rozpoznawalności.</p> <p>Podjęcie działań naprawczych w przypadku niezadowolającej oceny rozpoznawalności LGD.</p>
<p>2017-2020</p>	<p>Informowanie mieszkańców obszaru LGD o stanie realizacji LSR w tym o poziomie realizacji celów LSR i poszczególnych wskaźników</p>	<p>Działania informacyjne o stanie i efektach wdrażania LSR</p>	<p>Mieszkańcy obszaru LGD, instytucje, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, lokalni liderzy, młodzież, bezrobotni, w tym osoby defaworyzowane na rynku pracy określone w LSR</p>	<p>- strona internetowa LGD</p> <p>- profil LGD na portalu społecznościowym</p>	<p>- liczba informacji na stronie internetowej LGD - liczba informacji na profilu LGD na portalu społecznościowym</p> <p><i>(oba działania w ramach kosztów bieżących - praca bieżąca w Biurze LGD)</i></p>	<p>Poinformowanie adresatów działania o stanie realizacji LSR w tym o poziomie realizacji celów LSR i poszczególnych wskaźników oraz zainteresowanie ich dalszym włączaniem się we wspólne działania oraz do korzystania ze środków wsparcia oferowanych przez LGD w ramach działań, w których cele i wskaźniki nie zostały jeszcze zrealizowane</p> <p><i>W przypadku niskiego poparcia społecznego dla działań LGD - jak wyżej</i></p>
<p>2020</p> <p>I i II półrocze 2020</p>	<p>Informowanie mieszkańców obszaru LGD o dobrych praktykach</p>	<p>Działania informacyjne o stanie i efektach wdrażania LSR</p>	<p>Mieszkańcy obszaru LGD, instytucje, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, lokalni liderzy, młodzież,</p>	<p>- strona internetowa LGD</p> <p>- profil LGD na portalu społecznościowym</p> <p>- komunikaty w mediach</p>	<p>- liczba informacji na stronie internetowej LGD - liczba informacji na profilu LGD na portalu społecznościowym</p>	<p>Rozpropagowanie informacji o dobrych praktykach wynikających z wdrażania LSR.</p> <p>Zwiększenie zainteresowania mieszkańców działalnością LGD.</p>

	wynikających z realizacji LSR		bezrobotni, w tym osoby defaworyzowane na rynku pracy określone w LSR	- materiały wydawnicze LGD przewidziane w ramach realizacji LSR	- liczba komunikatów opublikowanych w mediach (działania w ramach kosztów bieżących - praca w Biurze LGD) - liczba rozpropagowanych materiałów wydawn. (realizacja LSR - działania własne LGD)	Wzrost liczby mieszkańców rozpoznających LGD a także identyfikujących działania realizowane ze wsparciem LGD lub przez samą LGD W przypadku niskiego poparcia społecznego dla działań LGD - jak wyżej
2017-2020 II półrocze 2017, 2018, 2019, 2020	Uzyskanie informacji zwrotnej nt. jakości działań informacyjnych <i>Element uwzględniony w procedurach monitoringu i ewaluacji na podstawie rekomendacji z poprzedniej ewaluacji LSR 2007-2013</i>	Analiza efektywności działań komunikacyjnych i zastosowanych środków przekazu	Mieszkańcy obszaru LGD, instytucje, organizacje pozarządowe i inne osoby / podmioty z terenu działania LGD - wybrani metodą losową z zachowaniem minimalnej próby badawczej - zgodnie z procedurami monitoringu i ewaluacji	- ankiety w wersji tradycyjnej lub elektronicznej rozdawane / rosyłane do respondentów lub rozpropagowane poprzez gminy członkowskie i sołectwa obszaru LGD do odbiorców na obszarze LGD - wzór ankiety dostępny na stronie internetowej LGD w terminie prowadzenia badania.	- liczba ankiet rozdysponowanych wśród respondentów z obszaru LGD i zebranych przez LGD (koszty ujęte w ramach kosztów bieżących - praca bieżąca w Biurze LGD w ramach czynności monitorujących Biura)	Uzyskanie informacji zwrotnej od społeczności lokalnej o skuteczności działań informacyjnych prowadzonych w ramach Planu Komunikacyjnego i wdrażania LSR. Uzyskanie informacji o tym, jakie działania wpływają w największym stopniu na poprawę jakości informacji propagowanej przez LGD. Ustalenie "słabych punktów" działań komunikacyjnych LGD. Podjęcie działań naprawczych w przypadku niezadowolającej oceny tych działań - uruchomienie trybu korygowania Planu Komunikacji
2017-2020 I i II półrocze 2017, 2018, 2019, 2020	Poprawa jakości działań komunikacyjnych prowadzonych w ramach Planu Komunikacji w tym wykorzystanie	Tryb korygowania Planu Komunikacji	Pracownicy Biura LGD, Zarząd LGD	Spotkanie konsultacyjne Pracowników Biura i członków Zarządu połączone z analizą danych pochodzących z ankiet oraz innych źródeł dostarczających	- liczba analizowanych ankiet na temat jakości działań informacyjnych LGD - liczba rekomendacji zmian w Planie Komunikacyjnym	Poprawa jakości i skuteczności działań informacyjnych LGD określonych w Planie Komunikacyjnym i/lub (w razie potrzeby) wprowadzenie nowych form/działań komunikacyjnych.

	<p>wniosków/opinii zebranych podczas działań komunikacyjnych za pomocą narzędzi określonych w Planie Komunikacyjnym</p>			<p>informacji o jakości działań informacyjnych (komunikacyjnych) LGD, określonych w PK. Biuro analizuje dane i przygotowuje dane oraz wnioski na spotkanie konsultacyjne. Zarząd LGD podejmuje decyzje o zmianach w PK.</p>	<p>przyjętych przez Zarząd LGD do wdrożenia w wyniku spotkań konsultacyjnych</p>	<p>Zmiana/dobór narzędzi informacyjnych stosowanych w Planie Komunikacyjnym.</p> <p>Uzyskanie lepszej oceny działań komunikacyjnych w kolejnym okresie działalności LGD.</p>
--	--	--	--	---	--	--